

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS INSTITUTAS**

ILONA DAUČIŪNIENĖ

**SAVIVALDYBĖSE VYKDOMŲ SOCIALINĖS
REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS
BENDRUOMENĖJE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO
PROBLEMINIAI ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
Prof. habil. dr. A. Kaziliūnas**

VILNIUS, 2013

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS INSTITUTAS**

**SAVIVALDYBĖSE VYKDOMŲ SOCIALINĖS
REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS
BENDRUOMENĖJE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO
PROBLEMINIAI ASPEKTAI**

**Vadybos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N24001**

Vadovas

Prof. habil. dr. A. Kaziliūnas

2013 03

Recenzentas

.....

2013

Atliko

VSPmis1-01 gr. stud.

I. Daučiūnienė

2013 03

VILNIUS, 2013

TURINYS

IVADAS.....	9
1. NEIĞALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS ASPEKTAI.....	13
1.1. Teorinė neįgaliųjų integracijos samprata	13
1.2. Neįgaliųjų socialinę integraciją Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai.....	17
1.3. Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistema	19
1.4. Pagrindiniai socialinės rehabilitacijos aspektai.....	22
2. SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEIĞALIESIEMS BENDRUOMENĖJE ORGANIZAVIMAS PER PROJEKTINES VEIKLOS PRIEMONES.....	25
2.1. Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo modelio keitimo priežastys.....	25
2.2. Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų apibūdinimas	32
2.3. Projektų įgyvendinimo dalyviai	37
2.4. Savivaldybėse vykdomų projektų įgyvendinimo mechanizmas.....	41
3. SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEIĞALIESIEMS BENDRUOMENĖJE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO TYRIMO METODOLOGIJA.....	47
3.1. Tyrimo metodų aptarimas.....	47
3.2. Tyrimo eiga ir diagnostinis instrumentas	50
4. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ.....	52
4.1. Tyrimo dalyviai	52
4.2. Respondentų socialiniai – demografiniai duomenys	56
4.3. Organizacijų veiklos duomenys	59
4.4. Savivaldybėse vykdomų projektų įgyvendinimo problemos	66
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	79
LITERATŪRA	82
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	88
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	90
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	92
PRIEDAI	95

SANTRUMPOS

LR – Lietuvos Respublika

SADM – Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

NRD – Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

SRPNB – Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektas

PVAK – Projektų vertinimo ir atrankos komisija

LASS – Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga

VšĮ – Viešoji įstaiga

VšĮ RAC – Viešoji įstaiga X regionų aklųjų centras

LENTELĖS

1 lentelė. Socialinės integracijos paradigmos bruožai	15
2 lentelė. Neįgaliųjų socialinės integracijos programų struktūra pagal Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003 – 2012 metų programos priemones.....	26
3 lentelė. SRPNB projektuose remiamos veiklos ir teikiamos paslaugos	34
4 lentelė. Valstybės biudžeto lėšų SRPNB projektams finansuoti planavimo metodika	43
5 lentelė. SRPNB projektuose finansuojamų paslaugų reikalingumo vertinimas	64

PAVEIKSLAI

1 pav. Neįgaliųjų socialinės integracijos sistema.....	20
2 pav. 2011 m. valstybės biudžeto lėšų projektams įgyvendinti paskirstymas pagal neįgaliųjų negalios pobūdį ir integracijos sritis.....	29
3 pav. SRPNB projektų finansavimo prioritetai	35
4 pav. SRPNB projekto paraiškos struktūrinės dalys	36
5 pav. SRPNB projektų dalyviai	38
6 pav. SRPNB projektų įgyvendinimo etapai	42
7 pav. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos įsteigtos viešosios įstaigos ir filialai	52
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį	56
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių	56
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal SRPNB projektuose užimamas pareigas	57
11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir SRPNB projektuose užimamas pareigas	58
12 pav. Respondentų išsilavinimas	59
13 pav. Organizacijų projektų vykdymo patirtis atsižvelgiant į socialinių paslaugų teikimo patirtį	60
14 pav. Organizacijų SRPNB projektų vykdymo patirtis atsižvelgiant į patirtį projektinės veiklos srityje	61
15 pav. Organizacijų nuomonė apie SRPNB projektų rengimo (vykdymo) tikslus	62
16 pav. Organizacijų finansavimo šaltiniai	63
17 pav. Projektų vykdymo metu LASS organizacijoms kylančios kliūtys	63
18 pav. Naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio vertinimas	66
19 pav. Naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio įtaka organizacijoms	67
20 pav. Problemos, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos SRPNB projektus savivaldybėse	68
21 pav. Problemų, kilusių organizacijoms rengiant SRPNB projekto paraišką, vidurkiai	70
22 pav. Problemų, kilusių organizacijoms įgyvendinant SRPNB projektus, vidurkiai	72
23 pav. Problemų, kilusių organizacijoms rengiant SRPNB projektų dokumentaciją, vidurkiai	74
24 pav. Problemų, kilusių organizacijoms bendraujant su savivaldybės darbuotojais, vidurkiai	76

PRIEDAI

1 priedas. Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų paraiškos forma....	96
2 priedas. Anketa SRPNB projektus vykdančioms LASS organizacijoms.....	100
3 priedas. Žvalgomojo tyrimo rezultatų analizė (pranešimas žurnale „Mūsų žodis“)	107
4 priedas. LASS organizacijos, 2012 m. savivaldybėse vykdžiusios SRPNB projektus	110
5 priedas. LASS kreipimasis dėl socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje finansavimo	112
6 priedas. 13, 14, 15, 16, 18 anketos teiginių vertinimo pasiskirstymas pagal organizacijų statusą (1 kl.)	113
7 priedas. 13, 14, 15, 16, 18 anketos teiginių vertinimo pasiskirstymas pagal organizacijų SRPNB projektų vykdymo patirtį (6 kl.)	114
8 priedas. 13, 14, 15, 16, 18 anketos teiginių vertinimo pasiskirstymas pagal organizacijų naujos SRPNB projektų finansavimo tvarkos vertinimą (10 kl.).....	115

SĄVOKOS

Neįgalumas – dėl asmens kūno sandaros ir funkcijų sutrikimo bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos atsiradęs ilgalaikis sveikatos būklės pablogėjimas, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir veiklos galimybių sumažėjimas.

Neįgalusis – asmuo, kuriam nustatytas neįgalumo lygis arba 55 procentų ir mažesnis darbingumo lygis, arba specialiųjų poreikių lygis.

Integracija [lot. integratio – atnaujinimas, atstatymas] – dalių, elementų jungimas(is) į visumą.

Socialinė integracija – veiksmai, kuriais gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime.

Reabilitacija – koordinuotas, kompleksinis medicininių, socialinių, pedagoginių, profesinių priemonių naudojimas, siekiant maksimalaus reabilituojamojo funkcinio aktyvumo.

Socialinė reabilitacija – sudėtinė neįgaliųjų reabilitacijos proceso dalis ar paties neįgalaus asmens pastangos, kurių tikslas įveikti įvairias integracijos į visuomenę kliūtis (pavyzdžiui, neigiamas nuostatas arba fizines problemas).

Decentralizavimas – centrinių ir teritorinių valstybinio administravimo subjektų vykdomų funkcijų perdavimas savivaldybių administravimo subjektams.

Nacionalinis biudžetas – valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduota (neįskaitant savivaldybių biudžetams skirtų valstybės biudžeto asignavimų) visuma.

Valstybės biudžetas – Seimo patvirtintas valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams.

Savivaldybės biudžetas – savivaldybės tarybos patvirtintas savivaldybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams.

Asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus.

Projektas – laikina veikla, apibrėžta tikslu pradžios ir pabaigos momentu; kompleksinės, koordinuojamos, nepasikartojančios (vienkartinės) pastangos, apribotos laiko, biudžeto, resursų, aiškių vykdymo nurodymų, parengtų pagal užsakovo poreikius.

IVADAS

Neįgalieji – viena iš labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių. 2011 m. Lietuvoje gyveno 264 632 neįgalūs asmenys, gaunantys netekto darbingumo pensijas ar išmokas. Didžiąją dalį neįgaliųjų sudarė asmenys, kuriems nustatytas 30–40 proc. darbingumo lygis, tokių asmenų buvo 152 320. Sunkiausių negalią turinčių asmenų buvo 33 354. Asmenų, kuriems nustatytas 45–55 proc. darbingumo lygis, buvo 63 436. Vaikų, kuriems nustatytas neįgalumo lygis, 2010 m. buvo 15 522. Neįgaliųjų skaičius mūsų šalyje atitinka Jungtinių Tautų Organizacijos duomenis, kad pasaulyje žmonės su negalia sudaro apie 10 proc. visų gyventojų¹. A. Vosyliūtės (2009, p. 6) teigimu, neįgalumas yra pagrindinis veiksnys, ribojantis žmogaus gyvenimo pasirinkimo galimybes bei darantis įtaką asmens, jo artimųjų socialinei ir materialiajai padėčiai. Minėtos aplinkybės reikalauja sudaryti prielaidas teisingai ir efektyviai teikti neįgaliesiems socialinės apsaugos priemones, siekti jų darbingumo, savarankiškumo atkūrimo ir integracijos į visuomenę.

Lietuvoje neįgaliųjų socialinė integracija tyrinėjama įvairiais aspektais. Mokslinėje literatūroje (J. Ruškus, G. Mažeikis, A. Bagdonas, R. Lazutka, A. Vareikytė, L. Žalimienė, I. Baranauskienė, J. Pivorienė, T. Bilevičienė, A. Juodraitis, A. Vosyliūtė, A. Kriščiūnas, V. Gudžinskienė, Ž. Jurgutienė, A. Valenta, K. Dailidė ir kt.) daug dėmesio skiriama neįgaliųjų socialinio dalyvavimo, jų gyvenimo aplinkos ir ugdymo, užimtumo ir įdarbinimo bei kt. problemų analizei, tiriamos fizinę negalią turinčių žmonių, aklujų ir silpnaregių, sutrikusio intelekto bei kt. negalias turinčių asmenų problemos.

Nuo 1991 m. Lietuvoje priimta daug teisės aktų, reglamentuojančių žmonių su negalia gyvenimą, sukurta teisinė bazė neįgaliųjų socialinės integracijos politikai formuoti ir įgyvendinti, įtvirtinta nacionalinėje teisėje ir Vyriausybės programose.

Aktualumas. Siekiant nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų, nustatančių neįgaliųjų socialinę integraciją, nuostatų įgyvendinimo, neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimo bei lygių galimybių dalyvauti visuomenės gyvenime užtikrinimo, Lietuvoje nuo 2003 m. įgyvendinama *Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos 2003 – 2012 m. programa* (Žin., 2002, Nr. 57–2335; 2010, Nr. 29–1345). Šios programos uždaviniais siekiama didinti pagalbą šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų, plėtoti paslaugas neįgaliesiems bendruomenėje, aktyvinti jų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime ir kt. Programos uždaviniai įgyvendinami vykdant bei remiant įvairias priemones, viena iš kurių „Teisės aktų nustatyta

¹ Neįgalumo statistika ir dinamika. <http://www.socmin.lt/index.php?-640269526> [Žiūrėta 2012-04-15]

tvarka finansuoti Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus“ (toliau – SRPNB projektai)².

Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė 2007 m. atliko Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2003 – 2012 m. programos įgyvendinimo vertinimą, kurio metu buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto lėšomis centralizuotai finansuojama neįgaliųjų socialinės integracijos sistema neužtikrino vienodo paslaugų prieinamumo neįgaliesiems skirtinguose teritoriniuose vienetuose, finansuojamos paslaugos ne visuomet pasiekdavo neįgaliuosius, gyvenančius įvairiuose Lietuvos regionuose³. Įvertinus neįgaliesiems bendruomenėje teikiamas paslaugas, buvo nustatyta, kad trūksta ne tik paslaugų, kurios gerintų neįgaliųjų gyvenimo kokybę, bet ir projektų, kuriuose būtų planuojamos nuolatinio pobūdžio paslaugos. Atsižvelgiant į tai, kad savivaldybės yra arčiausiai neįgaliųjų ir geriausiai žino jiems reikalingų paslaugų poreikį, įvertinus nevyriausybinių organizacijų gebėjimus teikti paslaugas neįgaliesiems, buvo rekomenduota keisti remiamų projektų finansavimo tvarką ir *decentralizuoti neįgaliesiems bendruomenėje skirtų projektų valdymą valstybės biudžeto lėšas skiriant savivaldybėms*. Joms buvo pavesta savarankiškai organizuoti ir koordinuoti neįgaliųjų socialinės integracijos procesą savivaldybių teritorijose. Įgyvendinus Valstybės kontrolės rekomendacijas, nuo 2011 m. SRPNB projektų atrankos, finansavimo ir įgyvendinimo kontrolės (toliau – SRPNB projektų administravimo) funkcijos deleguotos savivaldybėms. Pakeitus projektų finansavimo modelį jie finansuojami *nacionalinio (valstybės ir savivaldybių) biudžeto lėšomis*.

Lietuvoje vykdomi įvairūs tyrimai, skirti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų neįgaliųjų socialinės integracijos projektų įgyvendinimo vertinimui. Publikuojami atlikti moksliniai tyrimai, skirti socialinės sferos problemų analizei.

Ištyrus įvairius Lietuvos mokslinius tiriamojo ir aprašomojo pobūdžio literatūros šaltinius, nustatyta, kad Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2003 – 2012 m. programos projektinės veiklos priemonių įgyvendinimo tema nėra atlikti tyrimai. Informacijos, skirtos neįgaliesiems teikiamos pagalbos ir paslaugų organizavimo vertinimui įgyvendinant šios programos priemones nėra daug. Mažai dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo efektyvumo ir valdymo problemų analizei. Pagrindiniai šia tema aptarti klausimai paliesti kai kuriose publikacijose, Lietuvos Respublikos teisės aktuose, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) socialiniuose pranešimuose, Neįgaliųjų reikalų departamento (toliau – NRD) prie

² Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. A1-194 „Dėl Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2010-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=372729&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

³ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Neįgaliųjų socialinė integracija“, 2007. http://www.vkontrolė.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2 [Žiūrėta 2011-12-05]

SADM ir savivaldybių interneto svetainėse pateikiama statistinė informacija apie lėšų panaudojimą projektų įgyvendinimui ir paslaugas projektuose gavusius neįgaliuosius.

Problema. Pakeitus SRPNB projektų finansavimo modelį ir delegavus savivaldybėms šių projektų administravimo funkcijas, nėra aišku, ar naujoji finansavimo tvarka yra efektyvi ir kaip pavyko tai įgyvendinti.

Tyrimo objektas. Savivaldybėse vykdomi SRPNB projektai.

Tyrimo tikslas. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus savivaldybėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti teorinius ir teisinius neįgaliųjų socialinės integracijos aspektus.
2. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį.
3. Išsiaiškinti savivaldybėse projektus vykdančių organizacijų nuomonę dėl SRPNB projektų finansavimo modelio pakeitimo ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus.
4. Pateikti siūlymus dėl SRPNB projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo.

Tyrimo hipotezė. Delegavus savivaldybėms SRPNB projektų administravimo funkcijas, organizacijos susidūrė su projektų įgyvendinimo problemomis.

Tyrimo metodika. Teorinėje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė. Praktinė darbo dalis parengta atlikus empirinį tyrimą, naudojant anketinės apklausos rezultatų susistemavimo ir apibendrinimo metodus. Atlikta viešai prieinamų ataskaitų bei kitų dokumentų analizė.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro keturi skyriai. Pirmame skyriuje apžvelgiami neįgaliųjų socialinės integracijos teoriniai ir teisiniai aspektai. Skyrius suskirstytas į keturis poskyrius pagal nagrinėjamas temas. Pateikiama teorinė neįgaliųjų integracijos samprata, aptariami neįgaliųjų socialinę integraciją Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai, analizuojami pagrindiniai Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos ir socialinės reabilitacijos bruožai.

Antras skyrius suskirstytas į keturis poskyrius. Pirmajame poskyryje apžvelgiamos LR Valstybės kontrolės Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2003 – 2012 m. programos įgyvendinimo vertinimo išvados, skirtos SRPNB projektų finansavimo modelio keitimui. Kituose poskyriuose aptariama SRPNB projektų samprata, pagrindiniai projektų įgyvendinimo dalyviai ir jų funkcijos, projektų įgyvendinimo mechanizmas.

Trečiame skyriuje aptariami tyrimo metodai, tyrimo eiga ir diagnostinis instrumentas.

Ketvirtame skyriuje pristatoma tyrimo rezultatų analizė, apžvelgiamos tiriamųjų organizacijų charakteristikos, aptariami atlikto tyrimo rezultatai.

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, parengtos išvados ir siūlymai dėl SRPNB projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo.

Praktinė reikšmė. Šios temos pasirinkimą lėmė daugiametė darbo patirtis administruojant ir koordinuojant Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2003 – 2012 m. programos priemonėse numatytus valstybės biudžeto lėšomis finansuojamus neįgaliųjų socialinei integracijai skirtus projektus. Siekiant SRPNB projektų įgyvendinimo efektyvumo, tyrimas galėtų pasitarnauti rengiant metodines rekomendacijas projektus administruojančioms institucijoms ir padėtų organizacijoms sėkmingiau vykdyti šiuos projektus.

Viešinimas. 2012 m. spalio mėnesį buvo atliktas žvalgomasis tyrimas, kurio metu apklaustos 55 Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos organizacijos, 2012 m. vykdžiusios SRPNB projektus 57 savivaldybėse. Žvalgomojo tyrimo rezultatai parodė, kad perdavus savivaldybėms SRPNB projektų administravimo funkcijas, organizacijos susidūrė su konkrečiomis problemomis. Tyrimo rezultatų analizė buvo pateikta darbo autorės parengtame pranešime, kurį ji pristatė 2012 m. lapkričio mėnesį Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos organizuotame seminare „Regėjimo neįgaliųjų atstovavimas savivaldos institucijose“ (informacija apie seminarą interneto svetainėje <http://lass.lt/lt/?id=2731>; pranešimas publikuotas žurnale „Mūsų žodis“, 2012, Nr.11, www.musuzodis.lt).

1. NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS ASPEKTAI

Šiame skyriuje apžvelgiami neįgaliųjų socialinės integracijos aspektai. Pateikiama mokslinės literatūros apžvalga neįgaliųjų integracijos tema, aptariamos teorinės negalios ir integracijos sąvokos, neįgaliųjų integracijos modelių samprata bei neįgaliųjų socialinės integracijos perspektyvos Lietuvoje. Skyriuje apžvelgiami neįgaliųjų socialinę integraciją Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai bei neįgaliųjų atžvilgiu vykdoma valstybės socialinė politika. Taip pat šiame skyriuje aptariami pagrindiniai Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos ir socialinės rehabilitacijos aspektai.

1.1. Teorinė neįgaliųjų integracijos samprata

Teorinė negalios terminija yra įvairi. K. Dailidė (2012) pažymi, kad „*negalia* – tai bet koks sutrikimas, sindromas, susirgimas, liga, trauma ar pakenkimas, kuris atima, sumažina arba riboja asmens galimybes užsiimti kasdiene veikla ir jaustis pilnateisiu visuomenės nariu, apriboja esmines gyvybines funkcijas – klausą, regą, judėjimą, rūpinimąsi savimi, tobulėjimą, darbą, arba joms kenkia“. Pasak E. Kocai (2009, p. 50), negalia yra tam tikras bruožas, kuris atskiria neįgaliuosius nuo sveikųjų, trukdo jaustis pilnaverčiais sociumo dalyviais. *Neįgaliaisiais* įvardijami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti jiems visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis⁴. *Neįgalumas* apibrėžiamas kaip „dėl asmens kūno sandaros ir funkcijų sutrikimo bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos atsiradęs ilgalaikis sveikatos būklės pablogėjimas, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir veiklos galimybių sumažėjimas⁵“.

J. Ruškaus (2007) teigimu, neįgalumo samprata ir požiūris į neįgalius žmones priklausomai nuo laikmečio būdavo traktuojamas įvairiai, tačiau beveik visais žmonijos raidos periodais negalė buvo laikoma skirtingumu, nenormalumu, nukrypimu nuo normos. Negalia – tai ne tik žmogaus fizinių, intelekto ar psichikos pokyčių, bet ir stereotipų, socialinių vaizdinių bei socialinės sąveikos rezultatas. Pasak I. Baranauskienės, A. Juodraičio (2008, p. 93), neįgalieji asmenys „funkcionuoja socialiniame lauke, pasižyminčiame skirtinga ekonominių, kultūrinių, socialinių, religinių, paprotinių ir kt. sluoksnių sankloda, kurioje ženklia įtaką turi susiklostę ir dažnai sunkiai besikeičiantys individų ar jų grupių

⁴ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolais.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=335882 [Žiūrėta 2011-12-15]

⁵ Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403604 [Žiūrėta 2011-12-15]

santykiai, įsitikinimai, nuostatos, vertinamieji požūriai, nulemiantys asmenybės galimybes *integrūotis*⁶ į socialinį lauką ir atitinkamai jame funkcionuoti“.

Socialinė integracija – veiksmāi, kuriais gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime⁷. Tai yra tikslas, siekiant visiems lygių galimybių ir teisių⁸. Ši sąvoka vartojama nagrinėjant socialinės, sveikatos apsaugos, darbo rinkos ir kitas sritis. V. Gudžinskienės, Ź. Jurgutienės (2010) teigimu, integracija yra tikėjimas kiekvieno asmens prigimtine teise visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir reiškia skirtumų pripažinimą, suteikiant vietą žmogui, kuris kitaip būtų atstumtas ar izoliuotas. Integracijos tikslas – skatinti visuomenę priūmti individų kitoniškumą kaip normalų reiškini. Kalbant apie neįgaliuosius, integracija suprantama kaip izoliacijos įveikimas, jų įsiliejimas ir dalyvavimas visuomeniniame gyvenime. Pasak J. Ruškaus (2002, p. 83), neįgaliųjų socialinės integracijos formos ir pobūdis priklauso nuo konkrečioje socialinėje – kultūrinėje aplinkoje dominuojančių negalės socialinių vaizdinių.

Vertindamas neįgalių žmonių integracijos į visuomenę eigą Lietuvoje, K. Dailidė (2012) pastebi, kad neįgaliųjų socialinės padėties klausimas negali apsiriboti tik specialiosios socialinės pagalbos teikimu, todėl jis tampa bendru pedagogų, socialinių darbuotojų, mokslininkų, politikų reikalu. Autorius pažymi, kad „integracija – tai ne tik neįgalių žmonių įtraukimas į sveikų žmonių bendriją ir gyvenimas joje, tai yra bendras darbas, tarnybų ir institucijų parama, procesas, kurio metu būtinas apgalvotas ir suplanuotas būdas, leidžiantis neįgaliajam, kaip ir kitiems žmonėms, gyventi kartu su visais, tapti priimtina“.

A. Valenta (2002), kalbėdamas apie neįgaliųjų problemas, pažymi, kad anksčiau neįgaliųjų socialinės aplinkos pažeidimų arba *dezadaptacijos*⁹ priežastimi buvo laikomas vienoks ar kitoks individo sutrikimas, o socialinės integracijos prielaida buvo neįgaliųjų korekcinis ugdymas arba gydymas. Pasak jo, „socialinės integracijos prielaida – socialinės aplinkos gebėjimas toleruoti neįgaliuosius, ji prasideda tuomet, kai į atskirtuosius pradėdama žvelgti ne kaip į skirtingus, o kaip į panašius“.

J. Ruškaus (2002, p. 83) nuomone, nuo „konkrečioje socialinėje – kultūrinėje aplinkoje dominuojančių negalės socialinių vaizdinių iš esmės priklauso neįgaliųjų socialinės integracijos formos ir pobūdis. Autorius pateikia apibendrintus socialinės integracijos paradigmų bruožus ir argumentus. (žr. 1 lent.).

⁶ „Integracija“ [lot. *integratio* – atnaujinimas, atstatymas] – dalių, elementų jungimas(is) į visumą“. Tarptautinių žodžių žodynas. <http://www.tzz.lt/i/integracija> [Źiūrėta 2011-12-15]

⁷ Socialinės apsaugos terminų žodynas. http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html [Źiūrėta 2012-01-05]

⁸ Georges Lemaître, *The Integration of Immigrants into the Labour Market: the Case of Sweden*, 2007. <http://www.oecd.org/els/38164205.pdf> [Źiūrėta 2012-02-05]

⁹ „Mokslinėje literatūroje terminas „dezadaptacija“ siejamas su žmogaus ir jį supančios aplinkos pažeidimais“. S. Burvytė, *Adaptacija ir jos raiška pradinėje mokykloje*, 2003. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Burvyte.pdf> [Źiūrėta 2012-03-05]

1 lentelė. Socialinės integracijos paradigų bruožai

VERTINIMO KRITERIJAI	KLINIKINIS – KOREKCINIS POŽIŪRIS	SOCIALINIS – INTERAKCINIS POŽIŪRIS
Filosofinis pagrindimas	Racionalizmas Pozityvizmas	Egzistencializmas Humanizmas
Teorijos	Defektologijos Dezadaptacijos	Normalizacijos Vaidmenų valorizacijos
Teoriniai konceptai	Sutrikimo ontogenezė, klinika, reedukacija, diagnostika, didaktika, intervencija, kognityvinė veikla	Socialinių nuostatų ir vaidmenų ontogenezė, požūriai, socialiniai vaidmenys ir statusas, emociniai išgyvenimai
Esminiai postulatai	Protiškai atsilikusiems žmonėms būdingi pažintinės veiklos, valios, emocijų, fizinio vystymosi sutrikimai, sukeliantys specifines mokymo, auklėjimo, rengimo savarankiškam gyvenimui problemas; jų poreikis bendrauti, pažinti pasaulį yra labai menkas; jie nesavarankiški, linkę įtarinėti	Socialinius nukrypimus kuria pati visuomenė, nustatydam ir pritaikydama tam tikras socialines taisykles, normas; protinis atsilikimas yra socialinis – kultūrinis konstruktas; protinis atsilikimas yra etiketė (neigiamos konotacijos)
Retorinis klausimas – kieno problema ?	Defektyvaus žmogaus problema (užsidaręs, agresyvus, jam reikia priežiūros, pagalbos, pats vienas negali, nesupranta)	Defektyvaus pasaulio problema (žeminanti terminija, šeimos izoliuotos, segregacinis ugdymas, žeminančios nuostatos, minimali darbo pasiūla, internatai, negatyvūs mitai)
Pagalbos esmė	Specifinė slauga, techninė pagalba, pedagoginė organizacija, mokymas	Bendra veikla, aktyvus neįgaliojo vaidmuo, ima iš sveikų bendraamžių ir jiems duoda, sveiką nuostatos keičiasi išmokus elgtis su neįgalioju
Negalės koncepcija	Orientuota į sutrikimą ir kompensacinius mechanizmus	Orientuota į socialinę situaciją, jos ribotumas
Intervencija	Orientuota į kliniką (praeitis)	Orientuota į individualius projektus (ateitis)
Neįgalus žmogus	Nelaiminga, ribota asmenybė	Asmuo
Negalės apibrėžimai	Žmonės, kurių pažintinė veikla dėl organinio difuzinio galvos smegenų pažeidimo yra stabiliai pakenkta. Jiems būdingi psichinių procesų, asmenybės ir psichinių savybių sutrikimai. Etiketes priskirianti terminija	Sutrikimas yra tik fizinės būsenos variacija, kuriai mes suteikiame neigiamą vertę; individo negalė yra tiek negalė, kiek ji yra kitų žmonių socialinis vaidinys; negalė yra tik situacinė

Šaltinis: J. Ruškus, 2002, p. 87-89.

Tradiciškai skiriami du *integracijos modeliai* (J. Ruškus, 2002; J. Pivorienė, 2003, ir kt.):

1. *Medicininis* (arba klinikinis, korekcinis, individualus, funkcijas ribojantis) – naudotas Vakarų valstybėse nuo 1920 iki 1960 metų. Neįgalumas traktuojamas kaip asmens problema, kurią tiesiogiai sukelia liga, trauma, sveikatos pokyčiai, fiziniai, emociniai ar protiniai pažeidimai. Sveikatos sutrikimai koreguojami medicininės reabilitacijos pagalba bei kompensuojami finansiškai, suteikiant individui gydymo specialistų pagalbą. Šiam modeliui apibendrinti vartotinos sąvokos – stigma, atskirtis, diskriminacija, priklausomumas;

2. *Socialinis* (arba raidos, sąveikos, pilietinis, interakcinis) – neįgalumą traktuojantis kaip socialinę problemą, akcentuojamos ne tik vidinės, bet ir išorinės neįgalumo priežastys ir pasekmės. Pabrėžiama, kad problemų sprendimui būtinas teisinis pagrindas, yra pripažįstamos lygios žmonių su negalia teisės bei visuomenės atsakomybė. Šis modelis paplitęs modernioje Europos politikoje. Jo pagrindą sudaro socialiniai politiniai argumentai, kad neįgalumas pirmiausia kyla dėl neįgalumą turinčių žmonių poreikiams nepritaikytos socialinės aplinkos ir neįgaliųjų negebėjimo prisitaikyti prie sąlygų visuomenėje dėl diskriminavimo, segregacijos ir stigmatos.

C. Steman (1999) pateikia dar vieną, istoriškai naujausią ir pažangiausią, būdingą išsivysčiusioms gerovės valstybėms – *paramos* modelį, pagal kurį neįgalumas suprantamas kaip socialinė problema, kurios sprendimui reikalinga ne tik funkcinė, bet ir socialinė integracija. Pabrėžiama, kad neįgaliųjų gyvenimo kokybę lemia socialiniai kontaktai bei dalyvavimas visuomeniniame gyvenime. Kalbant apie gyvenimo kokybę, o ne apie sveikatą, J. Ruškus, G. Mažeikis (2007, p. 51–53) įvardija *meninį (kultūrinį), saviraišką* modelį, kuris teigiamai sąveikauja su filosofiniu žmogaus būties svarstymu.

Pasak J. Ruškaus (2002, p. 87), skirtingi socialinės integracijos požiūriai remiasi skirtingomis filosofinėmis prielaidomis, negalės samprata bei socialinės integracijos prioritetais.

Mūsų šalyje ilgą laiką vyravo medicininės integracijos modelis – neįgalių žmonių problemų sprendimas buvo orientuotas į medicininę reabilitaciją ir materialinę kompensaciją, dauguma neįgaliųjų buvo institucionalizuoti arba gyveno uždaryti šeimoje (E. Kocai, 2009, p. 51). Pasak J. Pivorienės (2001, p. 4), tik vėliau buvo suvokta, kad neįgalių žmonių problemos ir jų integracija į visuomenę negali būti sprendžiamos kūno funkcijų atstatymu arba finansinės pagalbos suteikimu. Po nepriklausomybės atkūrimo neįgaliesiems skirtos įstaigos buvo deinstitucionalizuotos, kūrėsi naujos neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijos, plėtojosi profesionalus socialinis darbas su negalią turinčiais asmenimis ir palaipsniui pereita prie socialinės integracijos modelio (E. Kocai, 2009, p. 51). L. Dromantienė, I. Gluoksnytė (2005, p. 75) pažymi, kad Lietuvos įstojimas į ES buvo lydymas naujų iššūkių mūsų šalies socialinei politikai ir paskatino keisti požiūrį į neįgaliuosius: nuo globėjiškos bei deklaratyvios pagalbos neįgaliesiems palaipsniui pereinama prie savarankiškumo ugdymo, reabilitacijos bei integracijos į visuomenę. T. Bilevičienės (2009, p. 24) teigimu, „dabartinis socialiai integruojantis požiūris į neįgaliuosius reiškia esminį socialinės politikos posūkį nuo specialių programų neįgaliesiems į lygių galimybių jiems sudarymą, kuris suderintas su darnaus vystymosi koncepcija ir yra pripažįstama, kad neįgalieji – tai lygiateisiai visuomenės nariai, tik turintys specialiuosius poreikius“.

Apibendrinant teorinius neįgaliųjų integracijos aspektus, svarbu pažymėti, kad sėkminga neįgaliųjų socialinė integracija priklauso nuo visuomenės požiūrio į neįgaliuosius. Pasak J. Ruškaus, G.

Mažeikio (2007, p. 10-23), neįgaliųjų gerovė tiesiogiai priklauso nuo socialinio konteksto lankstumo, gebėjimo integruoti neįgalumą į esamas bendruomenines struktūras.

1.2. Neįgaliųjų socialinę integraciją Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai

A. Vosyliūtė (2009, p. 13) pažymi, kad Lietuvos valstybė (ir visuomenė) yra įsipareigojusi laikytis ES tikslų kuriant gerovės valstybę, likviduojant socialinę atskirtį ir skurdą, formuojant šiuolaikinę civilizuotą pilietinę visuomenę. Visuomenė per savo valstybines institucijas prisiima atsakomybę dėl piliečių socialinės apsaugos, teikia paramą įvairioms socialiai pažeidžiamoms žmonių grupėms, teisės aktuose įtvirtintomis nuostatomis numato neįgalių žmonių rėmimą ir jų integracinius procesus į visuomenę (E. Kocai, 2009, p. 69).

Analizuojant pagrindinius ES dokumentus, reglamentuojančius neįgaliųjų socialinės integracijos politikos rėmimo strategiją, svarbiu tarptautiniu dokumentu laikoma Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija (toliau – Konvencija). Lietuva, siekdama tapti pilnateise ES nare, efektyviai įgyvendinančia lygių galimybių užtikrinimo politiką, 2010 m. ratifikavo Konvenciją ir jos Fakultatyvų protokolą (Žin., 2010, Nr. 71-3561). Konvencijos 19 straipsnyje pabrėžiama, kad visi neįgalieji turi lygias teises gyventi bendruomenėje bei pasinaudoti įvairiomis bendruomenėje teikiamomis jų poreikius atitinkančiomis paslaugomis. Konvencijos 26 straipsnis numato neįgaliųjų gebėjimų, funkcijų lavinimo ir reabilitacijos priemonių organizavimą siekiant išlaikyti jų savarankiškumą, socialinius gebėjimus bei dalyvavimą visose gyvenimo srityse plečiant kompleksines gebėjimų, funkcijų lavinimo ir reabilitacijos paslaugas bei programas sveikatos, užimtumo, švietimo ir socialinių paslaugų srityse¹⁰.

Lietuvos žmonių su negalia socialinės integracijos ir socialinio dalyvavimo teisinę padėtį reglamentuoja LR Konstitucija (toliau – Konstitucija), įstatymai, o tam tikras specifines sritis – tarptautiniai teisės aktai ar įstatymų lydymieji teisės aktai, įtvirtinantys specialias teisės normas. Pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės įtvirtintos Konstitucijoje (Žin., 1992, Nr. 33-1014), kurios nuostatos atitinka tarptautinių dokumentų reikalavimus, nustatančius būtinybę saugoti ir gerbti žmogų, jo garbę, orumą, apsaugoti nuo bet kokios diskriminacijos. Siekiant įtvirtinti Konstitucijoje deklaruotas žmogaus teises, 2003 m. priimtas LR lygių galimybių įstatymas (Žin., 2003, Nr. 114-5115; 2008, Nr. 76-2998), kurio 5 straipsnyje nurodyta, kad „valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo rengti, tvirtinti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti nepaisant [...] negalios [...]“; įstatymų nustatyta tvarka remti religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų,

¹⁰ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolą. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=335882 [Žiūrėta 2011-12-15]

viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros bei paramos fondų programas, kurios padeda įgyvendinti lygias asmenų galimybes [...] negalios [...] pagrindu¹¹“.

1991 m. priimtas LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 1991, Nr.36-969; 2004, Nr. 83-2983), kurio tikslas – užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibūdinti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas¹². Šiame įstatyme apibrėžiamos pagrindinės su negalia susijusios sąvokos.

Pagrindinis Konvencijos nuostatas įgyvendinantis dokumentas – Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos programa (Žin., 2002, Nr. 57-2335; 2010, Nr. 29-1345), kuri Lietuvoje įgyvendinama nuo 2003 m. Jos pagrindinis tikslas – siekti lygių galimybių ir gyvenimo kokybės gerėjimo neįgaliesiems, planuojant ir įgyvendinant jų socialinės integracijos veiksmus, atitinkančius valstybės tarptautinius ir vidaus politikos tikslus ir įsipareigojimus. Programos strategija apima daugelį visuomenės gyvenimo sričių: visuomenės švietimą, sveikatos priežiūrą, medicininę reabilitaciją, savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymą, profesinę reabilitaciją, psichosocialinę reabilitaciją, socialines paslaugas, švietimą, socialinę apsaugą, užimtumą, kultūrą, sportą, poilsį, šeimyninį gyvenimą. Programos tikslai įgyvendinami vykdant valstybines, regionines programas ir kitas priemones. Įgyvendinant programoje numatytas projektines veiklos priemones, valstybės biudžeto lėšomis finansuojami Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo, Periodinių ir informacinių leidinių neįgaliesiems leidybos ir platinimo finansavimo ir Žmonių su fizine negalia mobilumo ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo projektai. Nacionalinio¹³ (valstybės ir savivaldybių) biudžeto lėšomis finansuojami SRPNB projektai.

2006 m. Lietuvoje buvo priimtas LR socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 2006, Nr. 17-589), kuriuo apibrėžiama socialinių paslaugų samprata ir jų tikslai, socialinių paslaugų valdymo institucijų funkcijos bei kt. Šio įstatymo 3 straipsnyje nurodyta, kad „socialinėmis paslaugomis [...] suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl [...] neįgalumo, [...] iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime“. Šių paslaugų tikslas – „sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip

¹¹ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=324132 [Žiūrėta 2011-12-20]

¹² Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403604 [Žiūrėta 2012-01-10]

¹³ „Nacionalinis biudžetas – valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduota (neįskaitant savivaldybių biudžetams skirtų valstybės biudžeto asignavimų) visuma“. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto sandaros įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=415917 [Žiūrėta 2012-03-01]

pat padėti įveikti socialinę atskirtį¹⁴. Socialinių paslaugų kataloge (Žin., 2006, Nr. 43-1570) nustatomas socialinių paslaugų turinys, rūšys, pagrindinės charakteristikos bei kiti kriterijai.

Minėtų teisės aktų apžvalga rodo, kad mūsų šalyje sukurtos teisinės bazės ir vykdomos socialinės politikos pagalba siekiama spręsti žmonių su negalia problemas, tačiau dėl tam tikrose srityse esančių spragų tai ne visuomet pavyksta. Nelengva šalies ekonominė būklė, vis dar vyraujančios atskirties nuotaikos, pačių žmonių su negalia pasyvumas apsunkina neįgaliųjų socialinės politikos modelio plėtotę. Neįgaliųjų integracijos į visuomenę procesą komplikuoja institucijų funkcinių atsakomybių neapibrėžtumas bei teikiamos pagalbos neefektyvumas. Pastaruoju metu nuo lengvatų neįgaliesiems gausinimo palaipsniui pereinama prie nuosekliai taikomų reabilitacijos (medicininių, profesinių, socialinių), ugdymo, socialinių paslaugų, įdarbinimo ir kt. priemonių teikimo. Tačiau, pasak V. Gudžinskienės, Ž. Jurgutienės (2010), yra labai svarbu, kad visuomenėje būtų konstruojami pozityvūs negalios socialiniai vaizdiniai ir griaujami stereotipai. Glaudus bendradarbiavimas bei socialinė partnerystė tarp valdžios struktūrų, įvairių visuomenės sluoksnių ir pačių neįgaliųjų bei praktinis su integracija susijusių teisinių dokumentų nuostatų įgyvendinimas yra svarbūs sėkmingos socialinės integracijos veiksniai.

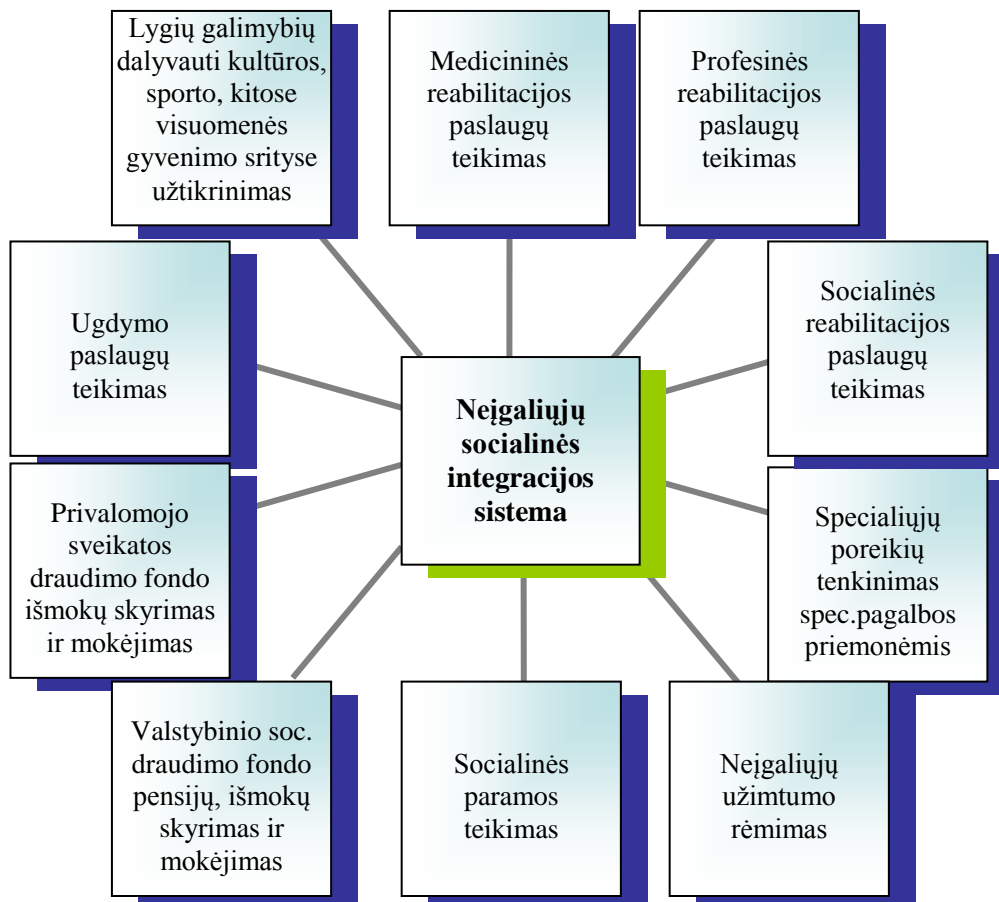
1.3. Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistema

Atsižvelgiant į šiame darbe nagrinėjamą temą – *socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje teikimo organizavimą per projektines veiklos priemones*, tikslinga būtų apžvelgti Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos sampratą, pagrindinius socialinės integracijos principus, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas bei pagrindinius neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos elementus, kuriuos, kaip jau buvo minėta (žr. 1.2 poskyrį), nustato LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. Šio įstatymo 3 straipsniu apibrėžiama vienuolika neįgaliųjų socialinės integracijos *principų*: lygių teisių, lygių galimybių, diskriminavimo prevencijos, visapusiško dalyvavimo; savarankiškumo ir pasirinkimo laisvės užtikrinimo, prieinamumo, neįgalumo kompensavimo, decentralizacijos, destigmatizacijos, perimamumo ir lankstumo, skirtingų poreikių tenkinimo. Pažymėtina tai, kad *decentralizacijos* principas numato, kad pagalba neįgaliesiems turi būti priartinama prie jų gyvenamosios vietos, įtraukiant bendruomenę į socialinę neįgaliųjų reabilitaciją. Vadovaujantis

¹⁴ Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=371770. [Žiūrėta 2012-02-15]

perimamumo ir lankstumo principu, visos institucijos turėtų darniai teikti neįgaliesiems socialines paslaugas¹⁵.

LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 5 straipsnis nustato pagrindinius *neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos* elementus (žr. 1 pav.).

1 pav. **Neįgaliųjų socialinės integracijos sistema**

Reikėtų pažymėti, kad mūsų šalyje neįgaliųjų socialinės integracijos sistemoje klasifikuojamomis medicininės, profesinės ir socialinės reabilitacijos kryptimis, „siekiama padidinti žmonių galimybes ir sumažinti apribojimus įvairiose srityse – kad neįgalieji, pasinaudodami reabilitacijos paslaugomis, galėtų visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime¹⁶“. Atsižvelgiant į tai, kad šiame darbe nagrinėjamos neįgaliesiems bendruomenėje teikiamos socialinės reabilitacijos paslaugos, pagrindiniai socialinės reabilitacijos aspektai bus aptarti 1.4 poskyryje.

Siekiant užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir jų galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime, yra svarbu, kad būtų organizuojamas sėkmingas neįgaliųjų socialinės integracijos valdymas, t.y. būtų tinkamai

¹⁵ Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403604 [Žiūrėta 2012-01-28]

¹⁶ Lietuvos Respublikos pirminė Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita, 2012. <http://www.socmin.lt/index.php?-1191824460> [Žiūrėta 2012-05-16]

planuojamos neįgaliųjų socialinei integracijai skirtos priemonės, efektyviai vykdomas jų administravimas bei organizavimas, atsakingai apibrėžiami neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančių institucijų įgaliojimai, jų atsakomybės bei vykdoma pagalbos priemonių neįgaliesiems teikimo priežiūra. LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 16 straipsnyje įvardijamos pagrindinės *neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančios institucijos*:

1. *LR Vyriausybė (arba jos įgaliota institucija)* koordinuoja ir įgyvendina neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą, tvirtina ilgalaikes valstybines neįgaliųjų socialinės integracijos programas ir strategijas;

2. *Ministerijos* pagal savo kompetenciją rengia ir teikia LR Vyriausybei siūlymus, įstatymų ir kt. teisės aktų projektus dėl neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos tobulinimo ir organizuoja neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos įgyvendinimą;

3. *NRD* koordinuoja ir įgyvendina Nacionalinę programą ir vykdo kt. neįgaliųjų socialinės integracijos politikos įgyvendinimo priemones;

4. *Savivaldybės* rengia ir įgyvendina savivaldybės neįgaliųjų socialinės integracijos programas, atsako už neįgaliųjų specialiųjų poreikių tenkinimą teikiant bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas, sąlygų neįgaliesiems integruotis į bendruomenę sudarymą, bendradarbiavimą su neįgaliųjų asociacijomis;

5. *Neįgaliųjų asociacijos* dalyvauja formuojant ir vykdamt šalies socialinę politiką, bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, atstovauja neįgaliųjų interesams, padeda įgyvendinti neįgaliųjų socialinės integracijos priemones: organizuoja socialinių paslaugų teikimą neįgaliesiems, neįgaliųjų poilsį, sportą, turizmą, kultūrinę veiklą, tarptautinį bendradarbiavimą¹⁷.

Išsamiau šių institucijų atsakomybės ir funkcijos bus aptartos 2.1 poskyryje, nagrinėjant SRPNB projektų finansavimo modelio keitimo priežastis.

¹⁷ Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403604 [Žiūrėta 2012-01-28]

1.4. Pagrindiniai socialinės reabilitacijos aspektai

Šiame poskyryje bus aptarti pagrindiniai Lietuvos socialinės reabilitacijos aspektai. Pats „žodis „reabilitacija“ lotyniškai reiškia: re – vėl, habilitare – gyventi, taigi – „vėl gyventi“; *reabilitacija* – tai koordinuotas kompleksinis medicininių, socialinių, pedagoginių priemonių taikymas siekiant maksimalaus reabilituojamojo funkcinio aktyvumo¹⁸“.

A. Kriščiūnas (2005, p. 248), išsamiai nagrinėjęs reabilitacijos sistemą Lietuvoje, teigia, kad „reabilitacija yra veiklos sritis, kur būtinos profesinės (gydytojai, ergoterapeutai, kineziterapeutai, socialiniai darbuotojai ir kt.), darbo reabilitacijos specialistų komandoje, institucijų veiklos, darbo su ligoniu ir jo šeimos nariais žinios“. Pasak A. Kriščiūno, reabilitacijos sistema turėtų būti *kompleksinė*, t.y. apimanti teisinės, organizacinės, ekonominės priemonės, padedanti žmonėms, sutrikus biosocialinėms funkcijoms, atgauti jas, kompensuoti ir adaptuotis visuomenėje.

Lietuvoje medicininės reabilitacijos sistemą ir šiai sričiai priklausančių paslaugų skyrimo tvarką reglamentuoja Suaugusiųjų atrankos ir siuntimo į medicininės reabilitacijos sveikatos priežiūros įstaigas tvarkos aprašas, Medicininės reabilitacijos paslaugų suaugusiesiems teikimo specialiųjų reikalavimų aprašas, Sveikatos draudimo įstatymas bei kt. teisės aktai. Vadovaujantis jais, neįgaliesiems skiriama stacionarinė arba ambulatorinė reabilitacija, įtvirtinta medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo kompensavimo tvarka, reglamentuotos medicininės reabilitacijos paslaugų teikimo neįgaliems vaikams tvarkos. Svarbu yra tai, kad medicininė reabilitacija apima kompleksinę reabilitacijos priemonių taikymą siekiant sugrąžinti, kompensuoti sutrikusias funkcijas ir palaikyti pasiektą lygį. Medicininės reabilitacijos paslaugomis siekiama maksimaliai pagerinti funkcinę asmens būklę, stabilizuoti jo sveikatos būklę ir atkurti fizinį bei socialinį savarankiškumą¹⁹.

Antrosios reabilitacijos krypties – profesinės reabilitacijos įgyvendinimo tvarką reglamentuoja Profesinės reabilitacijos paslaugų poreikio nustatymo kriterijų aprašas, Profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo bei finansavimo taisyklės bei kt. teisės aktai, kuriais vadovaujantis apibrėžiami ne tik pagrindiniai profesinės reabilitacijos sistemos kriterijai, bet ir nustatomas šių paslaugų organizatorius, teikėjai, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo ir finansavimo tvarka. Profesinės reabilitacijos paslaugomis siekiama ugdyti ar atkurti neįgaliųjų darbingumą bei didinti jų įsidarbinimo galimybes, įtvirtinama neįgaliųjų asmenų teisė ir galimybė gauti kokybiškas profesinės reabilitacijos paslaugas. Profesinė

¹⁸ Daktaravičienė E. ir kt. Regėjimo invalidų reabilitacija. Žurnalas „Mūsų žodis“, 2000, Nr. 9, <http://www.musuzodis.lt/mz/200009/str06.htm> [Žiūrėta 2012-04-15]

¹⁹ Lietuvos Respublikos pirminė Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita, 2012. <http://www.socmin.lt/index.php?-1191824460> [Žiūrėta 2012-05-16]

reabilitacija siekiama asmens darbingumo, profesinės kompetencijos bei pajėgumo dalyvauti darbo rinkoje atkūrimo (didinimo)²⁰.

LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme apibrėžiama trečioji neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos reabilitacinės krypties sudėtinė dalis – socialinė reabilitacija, apibūdinama kaip socialinio poveikio priemonių visuma, skatinanti neįgaliųjų socialinį savarankiškumą, dalyvavimo galimybių didėjimą ir veiklos ribojimo mažėjimą, siekiant užtikrinti lygias teises ir galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime. Šio įstatymo 10 straipsnyje pažymima, kad socialinės reabilitacijos paslaugos teikiamos asmenims siekiant suformuoti arba atkurti jų socialinius ir savarankiško gyvenimo įgūdžius, padėti įsigyti išsilavinimą, užtikrinti galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime bei darbo rinkoje. Įstatymu skiriamos šios pagrindinės socialinės reabilitacijos paslaugos: socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas bei atkūrimas, motyvacijos įsigyti išsilavinimą ir dirbti didinimas, meninių, sportinių bei kitų gebėjimų lavinimas. Įstatymas nustato, kad už šių paslaugų teikimo organizavimą ir kokybės užtikrinimą atsako SADM ir savivaldybių institucijos²¹.

Tačiau, kaip pažymi K. Dailidė (2012), „jeigu Lietuvoje medicininės ir profesinės reabilitacijos problematika yra gana gerai išnagrinėta ir teisės aktais reglamentuota, to negalima pasakyti apie socialinę reabilitaciją. Jau vien terminų „socialinė reabilitacija bendruomenėje“, „socialinės paslaugos“ panašumas sukelia tam tikrą painiavą, todėl būtina išsiaiškinti socialinės reabilitacijos problemas ir bandyti jas spręsti“. Pasak K. Dailidės, pirmoji problema yra dėl socialinės reabilitacijos bendruomenėje ir socialinių paslaugų *turinio panašumo*, nes socialinės reabilitacijos turinį sudaro socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas bei atkūrimas, tačiau ir pagal LR socialinių paslaugų įstatymo 3 straipsnį socialinių paslaugų tikslas – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas. Neįgaliųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo, palaikymo ar atkūrimo paslaugos remiamos SRPNB projektuose (žr. 2.2 poskyrį), tačiau tokios pat paslaugos yra ir Socialinių paslaugų kataloge. K. Dailidės teigimu, paslaugų dubliavimosi neturėtų būti – to, kas yra numatyta Socialinių paslaugų kataloge, neturėtų būti socialinėje reabilitacijoje, ir atvirkščiai. Kita problema, K. Dailidės (2012) žodžiais, tai „balta dėmė“ *teisės aktuose dėl socialinės reabilitacijos poreikio nustatymo reglamentavimo* ir chaotiška padėtis šioje srityje, nes socialinės reabilitacijos paslaugas teikia kas nori ir kiek nori, o tokių paslaugų kokybė labai abejotina“. Kitaip tariant, situaciją bandoma reguliuoti per SRPNB projektų finansavimą, tačiau, pasak K. Dailidės, tai ne

²⁰ Lietuvos Respublikos pirminė Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita, 2012. <http://www.socmin.lt/index.php?-1191824460> [Žiūrėta 2012-05-16]

²¹ Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403604 [Žiūrėta 2012-01-28]

visada efektyvu. Pasak jo, socialinė rehabilitacija turėtų sekti iš karto (ar po tam tikro laiko) po medicininės rehabilitacijos, o profesinė rehabilitacija turėtų būti negalima be asmens parengimo jai, t.y. be socialinės rehabilitacijos etapo. Šis autorius siūlo:

- *padaryti LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme pataisas ir įstatymiškai reglamentuoti socialinės rehabilitacijos poreikio nustatymą;*
- *socialinės rehabilitacijos poreikio nustatymo funkcijas pavesti sveikatos priežiūros įstaigoms ir (ar) Neįgalumo ir darbingumo lygio nustatymo tarnybai prie SADM;*
- *socialinės rehabilitacijos programų įgyvendinimą ir nestacionarių rehabilitacijos paslaugų teikimą pavesti neįgaliųjų asociacijoms, įsteigtoms pagal negalios pobūdį, o stacionarių – specializuotoms socialinės rehabilitacijos institucijoms;*
- *skatinti modernių socialinės rehabilitacijos metodikų kūrimą ir siekti socialinės rehabilitacijos paslaugų teikimo sertifikavimo (K. Dailidė, 2012).*

Apibendrinant, reikėtų pažymėti, kad socialinė rehabilitacija yra labai svarbi neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos reabilitacinės krypties sudėtinė dalis. Šiandien Lietuvoje trūksta aiškumo dėl socialinės rehabilitacijos sistemos reglamentavimo, iki šiol nėra valstybės lygmeniu aprobuotos vientisos socialinės rehabilitacijos sistemos, jos turinį bei pagalbos priemonių organizavimą reglamentuojančios tvarkos, neaišku, kokia institucija ir kokiais kriterijais vadovaudamasi turėtų nustatyti socialinės rehabilitacijos poreikį. Priešingai nei medicininės ir profesinės rehabilitacijos srityse, kur paslaugų poreikį nustato ir paslaugas teikia tos srities specialistai arba paslaugas teikia specializuotos įstaigos, socialinės rehabilitacijos paslaugas galima būtų įvardinti tik *palaikomąja socialine rehabilitacija*.

2. SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS BENDRUOMENĖJE ORGANIZAVIMAS PER PROJEKTINES VEIKLOS PRIEMONES

Šiame skyriuje apžvelgiamos SRPNB projektų finansavimo modelio keitimo priežastys, aptariami SRPNB projektai (jų samprata, esminiai bruožai), projektų įgyvendinimo dalyviai ir jų vykdomos funkcijos, nagrinėjamas naujas projektų įgyvendinimo mechanizmas.

2.1. Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo modelio keitimo priežastys

Šiuolaikiniame pasaulyje vykstantys politiniai, ekonominiai, socialiniai pokyčiai išryškina įvairias problemas. Analizuojant ir vertinant šių pokyčių tendencijas, nuolat ieškoma veiklos būdų, kurie įgalintų pagerinti visuomenės gyvenimą. Pasak V. Zuzevičiūtės, V. Žvinienės (2007, p. 6–10), šiuolaikinio gyvenimo realijos rodo, kad viena iš priemonių, leidžiančių operatyviai spręsti aktualias visuomenei problemas, laikoma *projektinė veikla*. Projektuose organizuojant įvairių paslaugų teikimą, labai svarbu, kad jos būtų kokybiškos, tinkamai panaudojami finansiniai bei žmogiškieji resursai.

Įgyvendinant Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003 – 2012 metų programą²², Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. A1-199 buvo patvirtintas Neįgaliųjų socialinės integracijos programų finansavimo tvarkos aprašas (Žin., 2006, Nr. 83-3303; 2007, Nr. 97-3944). Vadovaujantis šio aprašo 14 punkto nuostatomis 2007 m. valstybės biudžeto lėšomis buvo finansuojamos *4 rūšių programos* (žr. 2 lent.). Šių programų administravimo funkcijos buvo pavestos *NRD*, kuris skelbė konkursus programoms finansuoti, priimdavo programų paraiškas, organizuodavo jų vertinimą ir atranką, finansuodavo atrinktas programas bei vykdė valstybės biudžeto lėšų panaudojimo kontrolę.

Programų paraiškas teikė *neįgaliųjų asociacijos* ir *valstybės institucijos* (biudžetinės įstaigos), kurios programų veikloms vykdyti galėjo pasitelkti partnerius – *savivaldybes, ne pelno siekiančias įstaigas, kitas neįgaliųjų asociacijas*. Pareiškėjų teikiama programą sudarė *atskiri projektai*, skirti konkrečios programos srities paprogamei.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 3 d. nutarimu Nr. 227 pakeistas programos pavadinimas į „Nacionalinę neįgaliųjų socialinės integracijos 2010-2012 metų programą“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366748 [Žiūrėta 2011-12-01]

2 lentelė. Neįgaliųjų socialinės integracijos programų struktūra pagal Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003 – 2012 metų programos priemones

Programos sritis	Paprogramės pavadinimas
1. Reabilitacija ir socialinės paslaugos	1.1. Psichosocialinė reabilitacija 1.2. Savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas 1.3. Profesinė reabilitacija 1.4. Socialinės paslaugos
2. Aplinkos prieinamumas	2.1. Viešosios fizinės aplinkos pritaikymas 2.2. Informacinės aplinkos pritaikymas
3. Ugdymas ir užimtumas	3.1. Neįgalių (specialiųjų poreikių) vaikų ir jaunuolių ugdymas bei neformalus neįgaliųjų ugdymas 3.2. Įdarbinimas laisvoje darbo rinkoje 3.3. Darbo terapija 3.4. Bendrasis užimtumas 3.5. Kultūra, sportas, poilsis
4. Visuomenės švietimas	4.1. Leidyba 4.2. Konferencijos, mokymai, seminarai 4.3. Kitos visuomenės švietimo priemonės 4.4. Neįgaliųjų teisių atstovavimas, pilietinių iniciatyvų skatinimas

Šaltinis: Neįgaliųjų socialinės integracijos programų finansavimo tvarkos aprašo 14 p., 2006.

Minėto tvarkos aprašo 14 punkto nuostatomis buvo reglamentuojamas programų finansavimo dydis:

- *Bendra teikiamos programos paraiškos suma negalėjo viršyti 6000 tūkst. litų;*
- *Bendra teikiamos programos paraiškos suma negalėjo viršyti 2000 tūkst. litų, jeigu programos vykdomos ir paslaugos teikiamos mažiau kaip 5 apskrityse;*
- *Pareiškėjų, teikiančių NRD programų paraiškas pirmą kartą arba po vienerių ar daugiau metų pertraukos, bendra teikiamos programos paraiškos suma negalėjo viršyti 50 tūkst. litų²³*

Programose buvo numatoma daug įvairių veiklų ir paslaugų. Reiktų pažymėti, kad *reabilitacijos ir socialinių paslaugų* srityje buvo remiamos *psichosocialinės reabilitacijos paslaugos* dienos veiklos tarnybose bendruomenės lygmeniu ir pagalba namuose psichikos ligomis sergantiems asmenims, kitiems neįgaliesiems šios paslaugos buvo teikiamos dienos veiklos (užimtumo) centruose ir tarnybose bendruomenės lygmeniu. *Savarankiško gyvenimo įgūdžių (apsitarnavimo buityje, kitų kasdienių įgūdžių) ugdymo paslaugos* buvo teikiamos dienos centruose, gyvenamojoje vietoje, stovyklose, grupėse. *Nestacionarios socialinės paslaugos (pagal Socialinių paslaugų katalogą)* neįgaliesiems buvo organizuojamos tarnybose, centruose, kitose įstaigose bendruomenės lygmeniu ir asmens gyvenamojoje vietoje, jeigu tokių socialinių paslaugų buvo nepakankamai ar jų teikimo neorganizavo savivaldybės.

²³ Neįgaliųjų socialinės integracijos programų finansavimo tvarkos aprašas, 2006. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=281050&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-05]

Kaip pažymi L. Žalimienė (2003, p. 128), kalbant apie socialinių paslaugų teikimą, yra svarbūs jų efektyvumo ir veiksmingumo klausimai, kitaip tariant, ar teikiant paslaugas pasiekiami užsibrėžti tikslai ir tinkamai panaudojamos tam skirtos priemonės. Siekiant įvertinti neįgaliųjų socialinės integracijos įgyvendinimo sistemą Lietuvoje, neįgaliesiems teikiamų pagalbos priemonių ir paslaugų (jų tarpe ir per projektines veiklos priemones), lėšų joms įgyvendinti panaudojimo efektyvumą, LR Valstybės kontrolė 2007 metais atliko Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003 – 2012 metų programos valstybinį veiklos auditą (toliau – Auditas). Atlikus programos vertinimą, buvo nustatyta, kad neįgaliųjų socialinės integracijos finansavimo sistemą būtina keisti, kadangi lėšos neįgaliųjų socialinės integracijos pagalbos priemonėms bei projektų įgyvendinimui panaudojamos neefektyviai ir neracionaliai. Audito metu buvo nustatyti šie paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje organizavimo trūkumai:

1. *Finansavimo sistema neužtikrina vienodo paslaugų prieinamumo neįgaliesiems skirtinguose teritoriniuose vienetuose;*
2. *Finansuotos paslaugos ne visuomet pasiekdavo neįgaliuosius, gyvenančius įvairiuose Lietuvos regionuose, kadangi valstybės biudžeto lėšos projektams įgyvendinti buvo skiriamos finansuojant neįgaliųjų asociacijas, kurių skaičius savivaldybių teritorijose skirtingas;*
3. *Nebuvo sprendžiamas nevyriausybinų organizacijų rėmimo ir socialinių paslaugų iš jų pirkimo atskyrimo klausimas, kadangi projektai buvo finansuojami ne tiesiogiai, o per tarpininkus – neįgaliųjų asociacijas;*
4. *Nacionalinės programos priemonių planavimas vyko nepakankamai bendradarbiaujant su savivaldybėmis, organizuojant socialinių paslaugų teikimą neįgaliesiems bendruomenėje nebuvo tiksliai apibrėžta valstybės ir savivaldybių finansinė atsakomybė;*
5. *Pagalbos priemonių prioritetai ir paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje buvo teikiamos neįvertinus neįgaliųjų poreikių²⁴.*

Audito nuomone, Nacionalinėje programoje numatytas valstybės biudžeto lėšas, skirtas paslaugų teikimui neįgaliesiems bendruomenėje, tikslinga būtų tolygiai paskirstyti pagal regionus. Buvo pasiūlyta *decentralizuoti*²⁵ neįgaliesiems bendruomenėje teikiamų paslaugų per projektinės veiklos priemones finansavimo modelį ir deleguoti neįgaliųjų socialinės integracijos pagalbos priemonių organizavimo funkcijas *savivaldybėms*. Audito teigimu, toks modelis leistų joms savarankiškai organizuoti ir koordinuoti neįgaliųjų socialinės integracijos procesą savivaldybės teritorijoje, sudarytų galimybes ieškoti

²⁴ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Neįgaliųjų socialinė integracija“, 2007. http://www.vkontrolė.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2 [Žiūrėta 2011-12-05]

²⁵ „Decentralizavimas - centrinių ir teritorinių valstybinio administravimo subjektų vykdomų funkcijų perdavimas savivaldybių administravimo subjektams“. Astrauskas A. Decentralizacija vietos savivaldybėje: turinys ir formos, 2007, Nr. 20, psl. 10. <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/frames.html> pdf [Žiūrėta 2012-04-04]

naujų ir pigesnių paslaugų teikimo formų neįgalųjų socialinės integracijos priemonių įgyvendinimui. Taip pat tikimasi, kad pakeitus finansavimo modelį, savivaldybių teritorijose neįgalųjų socialinės integracijos srityje veikiančios nevyriausybinės organizacijos galės konkurso būdu siūlyti ir parduoti savo paslaugas savivaldybėms.

Pakeisti neįgalųjų socialinės integracijos sistemą, iš esmės reformuojant tarpinstitucinės Nacionalinės programos valdymą bei jos finansavimo tvarką, buvo pavesta SADM.

Įgyvendinant Audito rekomendacijas, paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo srityje įvykdyti pokyčiai, kurie palietė visas neįgalųjų socialinę integraciją Lietuvoje įgyvendinančias institucijas (žr. 1.3 poskyrį).

LR Vyriausybės 2008–2012 metų programoje, socialinei politikai skirtoje dalyje, atsirado nuostata, kuria siekiama „*sudaryti galimybes nevyriausybinėms organizacijoms, bendruomenėms, parapijoms gauti vienodą valstybės finansinę paramą, kuri skatintų savivaldybes sudaryti ilgalaikes paslaugų teikimo sutartis dėl nestacionarių socialinių paslaugų teikimo įvairioms socialinėms grupėms – seniems žmonėms, neįgaliesiems (suaugusiesiems ir vaikams), vaikams. Socialinių paslaugų pirkimą vykdyti konkurso būdu, į paslaugų teikimą įtraukiant nevyriausybines organizacijas*“. Jos įgyvendinimui numatyta priemonė „*Pakeisti Neįgalųjų socialinės integracijos programų finansavimo tvarkos aprašą, patvirtintą socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. A1-199, siekiant decentralizuoti neįgalųjų asociacijų projektų bendruomenėje finansavimą konkurso būdu*“. Šios priemonės atsakingais vykdytojais buvo paskirti SADM ir NRD²⁶.

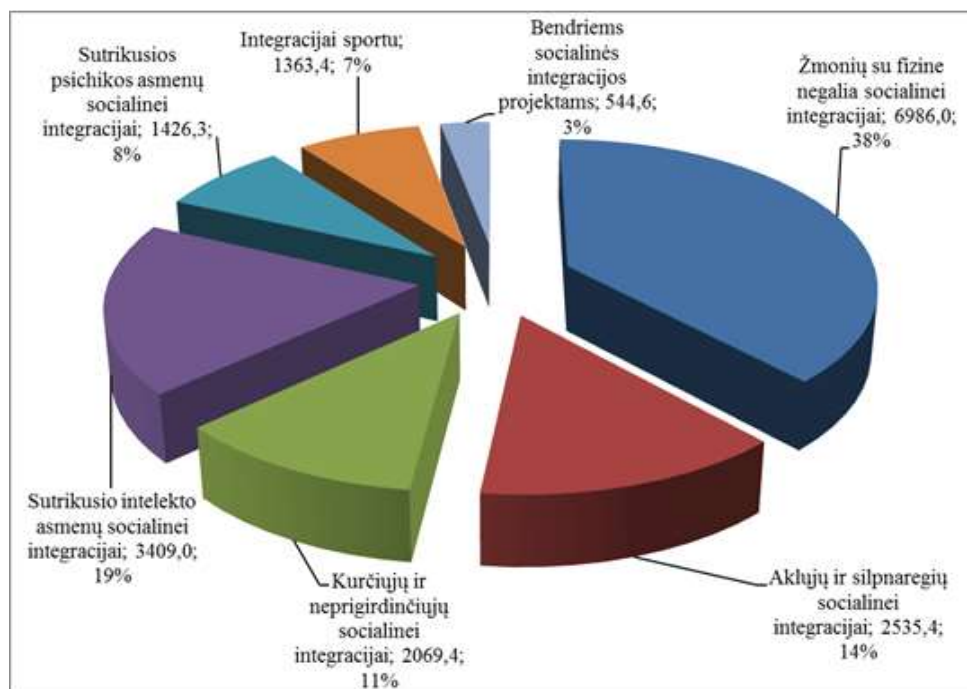
Įgyvendinant Vyriausybės strateginius tikslus, vadovaujantis **SADM** strateginiu veiklos planu, vykdant ministerijos „*Neįgalųjų socialinės integracijos*“ programos priemonę „*plėtoti paslaugų neįgaliesiems prieinamumą, didinti neįgalųjų savarankiškumą ir skatinti jų įsidarbinimo galimybes*“ ir Nacionalinės programos priemonių plane numatytą priemonę „*Teisės aktų nustatyta tvarka finansuoti socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus*“ socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. A1-309 buvo patvirtintas naujas *Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas* (Žin., 2011, Nr. 84-4114) (toliau – SRPNB projektų Tvarkos aprašas), kuriuo buvo iš esmės įgyvendintos Audito rekomendacijos dėl SRPNB projektų finansavimo tvarkos decentralizavimo deleguojant šių projektų administravimo funkcijas savivaldybėms.

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=405318 [Žiūrėta 2012-05-09]

NRD buvo pavesta vykdyti programos „Neįgaliųjų socialinė integracija“ priemonę „Plėtoti paslaugų neįgaliesiems prieinamumą, didinti neįgaliųjų savarankiškumą ir skatinti jų įsidarbinimo galimybes“, kurią įgyvendinant pradėti finansuoti 4 rūšių neįgaliųjų socialinei integracijai skirti projektai:

1. SRPNB projektai;
2. Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektai²⁷;
3. Periodinių ir informacinių leidinių neįgaliesiems leidybos ir platinimo finansavimo projektai²⁸;
4. Žmonių su fizine negalia mobilumo ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo projektai²⁹.

NRD duomenimis, 2011 m. šiems projektams įgyvendinti buvo skirta 18338,5 tūkst. litų, panaudota 18334,1 tūkst. litų (žr. 2 pav.). Juos, įgyvendinant įvairaus pobūdžio paslaugas (naudą), gavo per 63000 neįgaliųjų, 23 proc. sunkų neįgalumo lygį turinčių asmenų³⁰.

2 pav. 2011 m. valstybės biudžeto lėšų projektams įgyvendinti paskirstymas pagal neįgaliųjų negalios pobūdį ir integracijos sritis

Šaltinis: NRD 2011 m. veiklos ataskaita

²⁷ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. A1-287 „Dėl Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo ir Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

²⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. A1-491 „Dėl Periodinių ir informacinių leidinių neįgaliesiems leidybos ir platinimo finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=384375&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

²⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. A1-241 „Dėl Žmonių su fizine negalia mobilumo ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=399465&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

³⁰ Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklos ataskaita apie valstybės biudžeto lėšų panaudojimą ir pasiektus rezultatus 2011 metais. http://ndt.lt/id-veiklos_ataskaitos.html [Žiūrėta 2012-05-01]

Reikėtų pažymėti, kad įgyvendinant Audito rekomendacijas dėl *paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų* finansavimo tvarkos keitimo, šių projektų pavadinimai, jų turinys bei paraiškų formos buvo pakeisti ne vieną kartą (pavyzdžiui, iki 2010 m. vietoj SRPNB projektų buvo „Paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektai“).

NRD duomenimis, naujas SRPNB projektų Tvarkos aprašas buvo parengtas ir suderintas su Savivaldybių asociacija bei neįgaliųjų asociacijomis jau 2009 m., tačiau jo įgyvendinimas buvo atidėtas dėl Nacionaliniame susitarime priimtų nuostatų atidėti projektų finansavimo perdavimą savivaldybėms³¹. Būdamos pagrindinės socialinių paslaugų Lietuvoje organizatorės, **savivaldybės** analizuoja neįgaliųjų poreikius, planuoja lėšas, reikalingas socialinėms paslaugoms finansuoti, atsako už socialinių paslaugų teikimą savo teritorijoje gyvenantiems neįgaliesiems asmenims, t.y. vykdo *savarankiškasias* funkcijas³². 2011 m. joms buvo deleguotos ir SRPNB projektų administravimo funkcijos.

A. Guogis, D. Gudelis (2005, p. 78) pažymi, kad teikiant socialines paslaugas, greta viešojo sektoriaus vis didesnę vaidmenį turėtų vaidinti privatus ir nevyriausybinis organizacijų sektoriai. Lietuvoje neįgaliųjų visuomeninis judėjimas yra remiamas nuo 1993 metų. Šalyje veikia daugiau kaip 30 neįgaliųjų asociacijų, atstovaujančių per 105 tūkst. neįgaliųjų. Skirtingas negalias turinčių neįgaliųjų teises atstovauja ir aktyviausiai veikia *Lietuvos neįgaliųjų draugija, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, Lietuvos kurčiųjų draugija, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“, Lietuvos žmonių su negalia sąjunga, Lietuvos parolimpinis komitetas, Lietuvos sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija*, kurios dar vadinamos *skėtinėmis neįgaliųjų asociacijomis*³³.

Šios asociacijos iki 2012 m. vykdė paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų *koordinavimo funkcijas* – rengė ir teikė NRD bendrą visų savo asocijuotų narių projekto paraišką, planuodavo lėšas projektų vykdymui ir tiesiogiai koordinavo visas projektų veiklas³⁴. Įgyvendinus Audito rekomendacijas, SRPNB projektų pareiškėjų ratas nuo 2011 m. buvo išplėstas – projektų paraiškas leista teikti ne tik **skėtinėms neįgaliųjų asociacijoms**, bet ir kt. neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančioms

³¹ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimas, 2012. http://www.ndt.lt/files/File/modelio_keitimas_2012_08_24.pdf [Žiūrėta 2012-08-09]

³² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415107 [Žiūrėta 2012-10-28]

³³ „Skėtinės neįgaliųjų asociacijos - vienijančios neįgaliuosius ar neįgaliųjų asociacijas, įgyvendinančios nuolatinio pobūdžio veiklas ir teikiančios paslaugas neįgaliesiems ne mažiau kaip pusėje savivaldybių arba ne mažiau kaip pusėje apskričių“. Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2010. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

³⁴ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2010. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

organizacijoms – **labdaros ir paramos fondams, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, viešosioms įstaigoms**³⁵ (žr. 2.3 poskyrį).

Apibendrinant šiame poskyryje pateiktą informaciją, reikėtų pažymėti, kad LR Valstybės kontrolės 2007 m. atlikto Nacionalinės programos valstybinio veiklos audito metu buvo nustatyti paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje organizavimo ir finansavimo trūkumai, todėl buvo rekomenduota keisti projektų finansavimo modelį. Tenka pastebėti, kad šios rekomendacijos dėl SRPNB projektų administravimo funkcijų delegavimo savivaldybėms buvo įgyvendintos tik 2011 m.

³⁵ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimas, 2012. http://www.ndt.lt/files/File/modelio_keitimas_2012_08_24.pdf [Žiūrėta 2012-08-09]

2.2. Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų apibūdinimas

Šiame poskyryje bus aptartos svarbiausios SRPNB projektų savybės, tačiau pradžioje vertėtų trumpai apžvelgti mokslinėje literatūroje pateikiamas visiems projektams būdingas charakteristikas. Pastebima, kad vieningo projekto apibrėžimo nėra ir jis apibūdinamas labai įvairiai:

- ✓ kaip kompleksinės, koordinuojamos, nepasikartojančios (vienkartinės) pastangos, apribotos laiko, biudžeto, resursų, aiškių vykdymo nurodymų, parengtų pagal užsakovo poreikius (C. F. Gray, G. Larsonas, 2007, p. 13);
- ✓ kaip laikina veikla, apibrėžta tikslaus pradžios ir pabaigos momentu; kaip susitarimas, turintis tam tikrus tikslus; kaip dokumentas, finansiškai, techniškai ir socialiai pagrindžiantis tikslus; kaip sistema, apimanti suformuluotus tikslus, kurių realizavimui sukuriama objektai, diegiami technologiniai procesai, nustatomi reikalingi išteklių, numatomi valdymo sprendimai ir priemonės jiems įgyvendinti (B. Neverauskas ir kt., 2001, p. 5);
- ✓ kaip iš anksto apmąstytas ir parengtas planas, sumanymas, nukreiptas į tam tikro objekto ar sistemos sukūrimą ar pakeitimą, atsižvelgiant į nustatytus tikslus, terminus, numatytas sąnaudas ir rezultatų kokybę (R. Kučinskienė, V. Kučinskas, 2005, p. 10);
- ✓ kaip uždavinys su žinomu rezultatu (R. Newtonas, 2007, p. 17).

A. Kaziliūnas (2009, p. 15) pažymi, kad pagrindinės projekto savybės yra:

- ✓ nustatytas galutinis tikslas;
- ✓ apibrėžtas laiko tarpas nuo vykdymo pradžios iki pabaigos;
- ✓ dažniausiai kelių padalinių ir profesionalių darbuotojų įtraukimas;
- ✓ nauja unikali veikla;
- ✓ specialūs laiko, kainos ir atlikimo reikalavimai.

Pasak R. Kučinskienės, V. Kučinsko (2005, p. 10), *sisteminio požiūriu*, projektas gali būti nagrinėjamas kaip kompleksinė transformacijos iš esamos situacijos į norimą būklę priemonė. Šių autorių teigimu, pirmiausia turi būti nustatytos *reikmės* (valstybinės, organizacinės, grupinės, asmeninės), kurioms tenkinti sutelkiama visa projekto veikla. Norint sukurti produktą (paslaugą), kuris tenkintų nustatytas reikmes, panaudojami įvairūs *ištekliai* (įstatymai, žmonės, jų žinios, patirtis, techninės priemonės, vadybinės priemonės ir technologijos). Svarbu atsižvelgti į finansinių, normatyvinių – teisinių, socialinių, psichologinių, aplinkosaugos, logistikos, laiko, kokybės ir kitų sistemų *apribojimus*. Projekto *rezultatas* yra norimos būklės pasiekimas, pageidaujamo produkto, atitinkančio žmonių reikmes, sukūrimas.

B. Neverauskas ir kt. (2001), R. Kučinskienė, V. Kučinskas (2005), V. Zuzevičiūtė, V. Žvinienė (2007) ir kt. pažymi, kad projektai gali būti *klasifikuojami* pagal įvairius kriterijus: pagal *pagrindinę veiklos sritį*, kurioje įgyvendinamas projektas (socialiniai, ekonominiai, techniniai ir kt.); pagal *veiklos sritis* (mokymo – švietimo, tyrimų ir vystymo, inovaciniai, investiciniai ir kt.); pagal projektų *tikslų pobūdį* (pvz., paslaugų kūrimo – tikslas – nauja paslauga); pagal *metodus projekto tikslams pasiekti* (inžinieriniai, produkto (paslaugos) kūrimo, tyrimų bei kt.); pagal *projektų turinį* (unikalūs, originalūs, tipiniai ir kt.); pagal *projekto apimtį, sudėtingumą, dalyvių skaičių, įtaką aplinkai* (monoprojektai – nesudėtingi, multiprojektai – susidedantys iš tarpusavyje susijusių monoprojektų, megaprojektai – apimantys keletą mono- ir multiprojektų); pagal *geografinį aspektą* (lokaliniai, regioniniai, nacionaliniai, tarptautiniai) ir pagal *veiklos trukmę* (trumpalaikiai – iki 3 metų, vidutinės trukmės – nuo 3 iki 5 metų, ilgalaikiai – trunkantys ilgiau kaip penkerius metus).

Kaip jau buvo minėta, savivaldybėse vykdomų SRPNB projektų finansavimo tvarką reglamentuoja *SRPNB projektų Tvarkos aprašas*, kuriuo nustatomi reikalavimai projektų paraiškoms, projektų pareiškėjams bei projektų finansavimo sąlygos, pateikiamos metodinės rekomendacijos savivaldybių administracijoms. Tvarkos aprašo prieduose pateikiamos projekto paraiškos (žr. 1 priedą), ataskaitų bei kt. dokumentų formos.

Pagrindinis SRPNB projektų finansavimo *tikslas* – gerinti neįgaliųjų socialinę integraciją į visuomenę.

Projektai finansuojami konkurso būdu nacionalinio biudžeto lėšomis – 90 proc. projektams skiriamo finansavimo sudaro valstybės biudžeto lėšos ir 10 proc. skiriama iš savivaldybių biudžetų³⁶.

Projektus savivaldybėse vykdo ir teikia juose numatytas paslaugas neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančios *asociacijos, labdaros ir paramos fondai, religinės bendruomenės ir bendrijos, viešosios įstaigos* (toliau – organizacijos).

SRPNB projektai yra *trumpalaikiai* – jų vykdymo trukmė yra vieneri metai: projektų vykdymo pradžia – sausio 1 d., pabaiga – gruodžio 31 d.

Atsižvelgiant į pagrindinę veiklos sritį, jie priklauso *socialinių* projektų tipui.

Projektuose teikiamomis paslaugomis siekiama atkurti ar palaikyti neįgaliųjų socialinius ir savarankiško gyvenimo įgūdžius, didinti jų savarankiškumą ir užimtumą bei galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime.

³⁶ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

Finansuojamos pagal negalios pobūdį ir specifiką organizacijos vykdomos socialinės reabilitacijos turinį atitinkančios *nuolatinio pobūdžio arba ne rečiau kaip keletą kartų per savaitę pasikartojančios veiklos ir teikiamos paslaugos*³⁷ (žr. 3 lentelė).

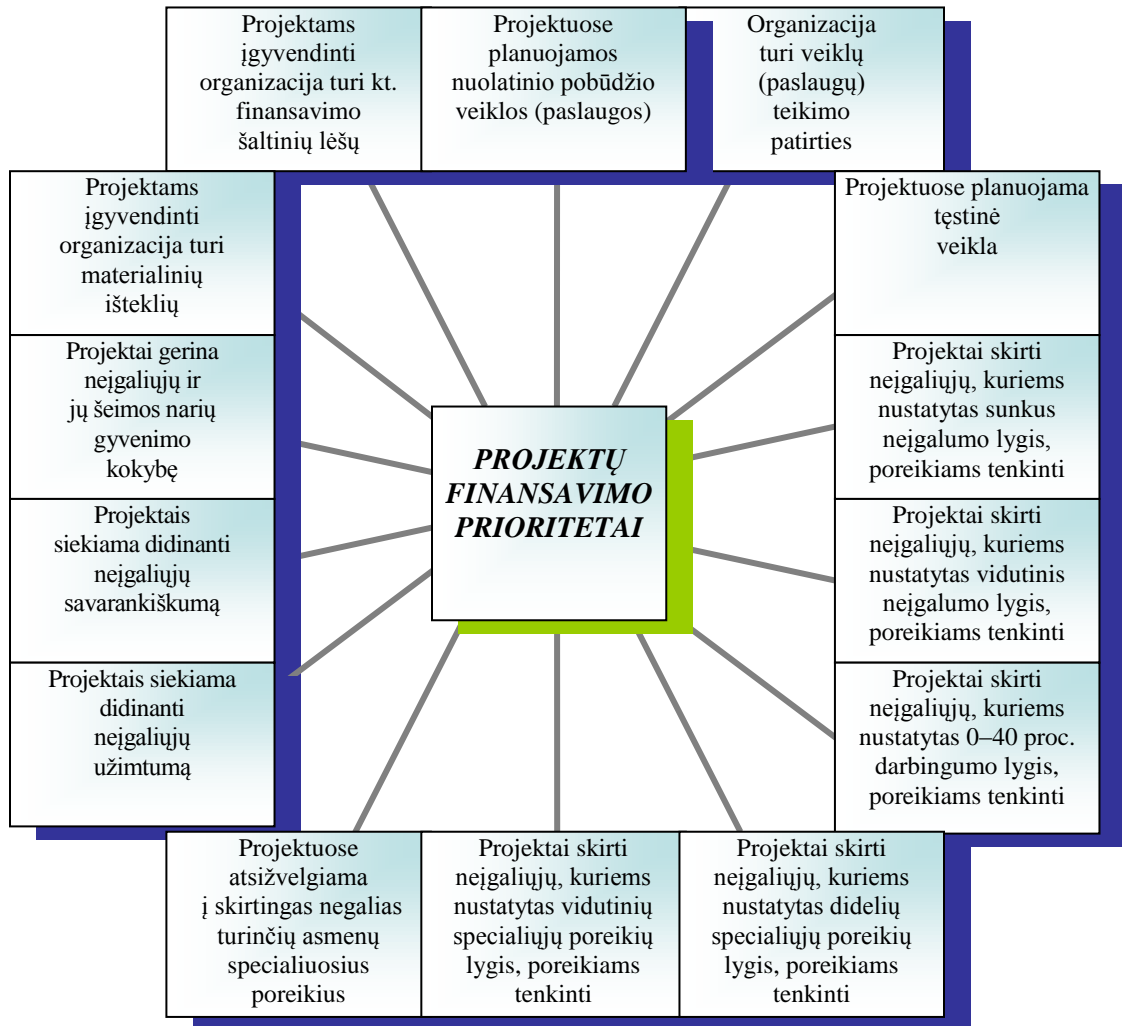
3 lentelė. SRPNB projektuose remiamos veiklos ir teikiamos paslaugos

Projekte remiamos veiklos pavadinimas	Projekte teikiamos paslaugos
Neįgaliųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas, praktinių mokymų (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) ar veiklų (paslaugų) organizavimas	Paslaugos ir veiklos skirtos: <ul style="list-style-type: none"> ✓ pasirūpinti neįgaliaisiais šeimoje, buityje, visuomeniniame gyvenime; ✓ pažinti ir valdyti ligą ar negalią; ✓ išmokti aptarnauti (neįgaliuosius) ir apsitarnauti (pačiam neįgaliajam); ✓ išmokti orientuotis ir judėti aplinkoje bei naudotis techninės pagalbos priemonėmis; ✓ spręsti dėl negalios kylančias psichologines problemas ir mokyti sveikai gyventi
Asmeninio asistento pagalba	Pagalba neįgaliesiems lankantis užimtumo, ugdymo, reabilitacijos, sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kitose viešąsias paslaugas teikiančiose įstaigose
Neįgaliųjų užimtumas	Užimtumo paslaugos įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose
Meninių, sportinių bei kitų gebėjimų lavinimas	Neįgaliųjų gebėjimų lavinimo paslaugos meno, kultūros, sporto būreliuose, kolektyvuose, klubuose

Finansuojant projektus atsižvelgiama į tam tikrus prioritetus³⁸ (žr. 3 pav.).

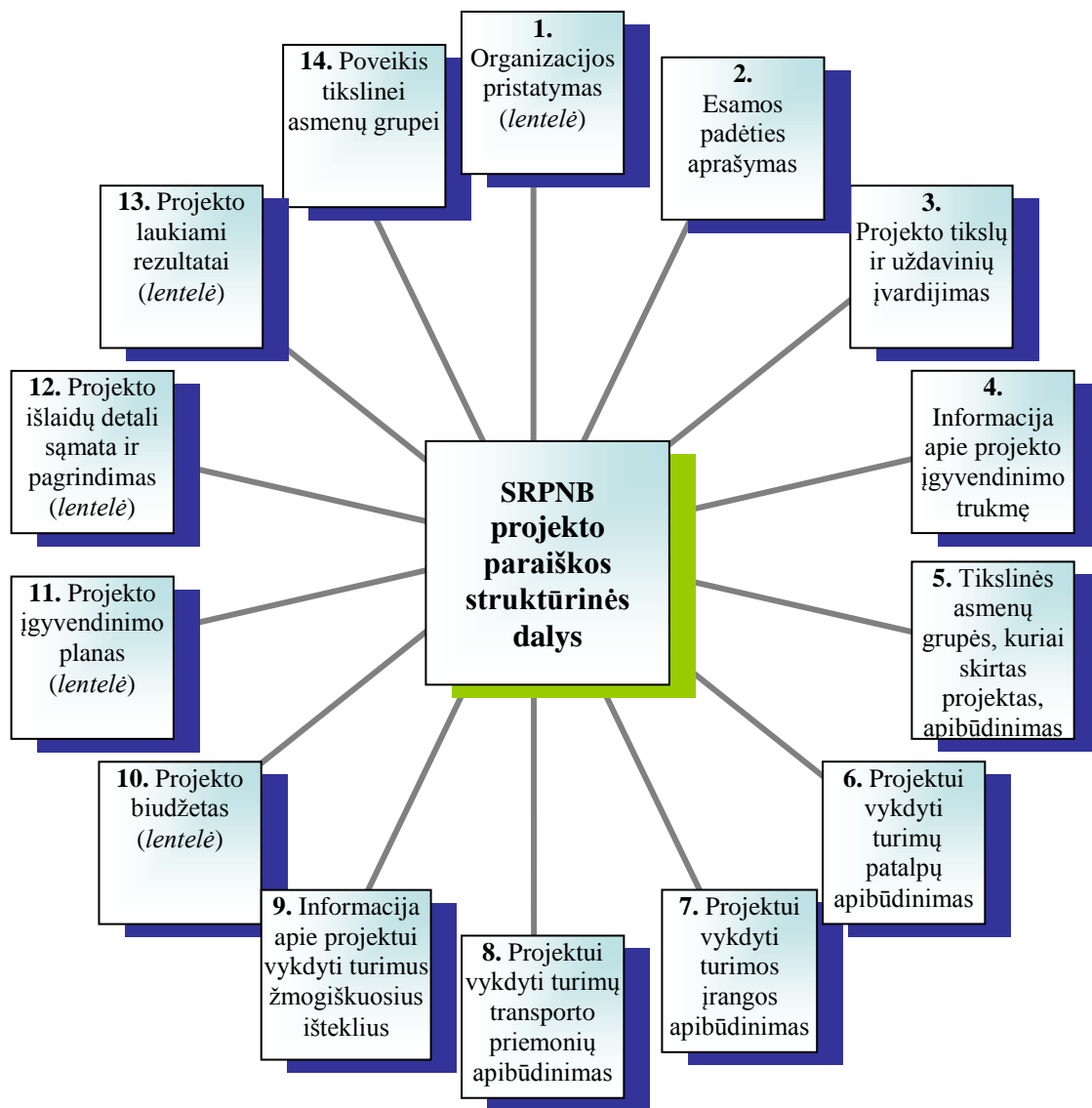
³⁷ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

³⁸ Ten pat.

3 pav. SRPNB projektų finansavimo prioritetai

Pasak V. Zuzevičiūtės, V. Žvinienės (2007, p. 38), projektas – sudėtingas kūrinys, nes jis yra originalus ir įvertinantis daugelį veiksnių, todėl ir jo aprašymas yra sudėtingas. Projektu kreipiamasi į fundatorių, siekiant užtikrinti projektui būtinus išteklius. Pasak šių autorių, daugeliu atvejų projekto dokumentacija remiasi projektų valdymo logika, jo aprašui visuomet būdingas hierarchiškumas. B. Neverausko ir kt. (2001, p. 8) teigimu, „projekto turinio planavimo esmė – dokumento, apibūdinančio projekto turinį parengimas, kuris taps orientyru tolimesniame planavimo procese ir sprendimų priėmime“. *SRPNB projekto paraiškos* formą reglamentuoja Tvarkos aprašo 1 priedas (žr. 1 priedą). Struktūriškai projekto paraiškos formą galima suskirstyti į kelioliką dalių (žr. 4 pav.), kuriose pateikiama aprašomojo pobūdžio reikalaujama informacija arba duomenys pateikiami nustatytų formų lentelėse.

4 pav. SRPNB projekto paraiškos struktūrinės dalys

Apibendrinant, reikėtų pažymėti, kad, kaip jau buvo minėta 2.1 poskyryje, pilnai įgyvendinus Audito rekomendacijas dėl paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimo, nuo 2011 m. buvo išplėstas SRPNB projektų pareiškėjų ratas ir projektų paraiškas buvo leista teikti naujiems pareiškėjams, kurie anksčiau neteikdavo NRD projektų paraiškų finansavimui gauti. Pakeitus projektų finansavimo modelį, skėtinės neįgaliųjų asociacijos neteko koordinavimo funkcijų, todėl jų asocijuotiems nariams teko savarankiškai rengti projektų paraiškas ir bendradarbiauti su savivaldybėmis visais su projektų vykdymu susijusiais klausimais.

Šiame darbe bus nagrinėjamos vienos didžiausių Lietuvoje skėtinės neįgaliųjų asociacijos padalinių (žr. 4.1 poskyrį) projektų įgyvendinimo metu kilusios problemos. Atsižvelgiant į tai, kad šios organizacijos 2012 m. savarankiškai vykdė SRPNB projektus 57-iose Lietuvos savivaldybėse, tikėtina, kad jos galėjo susidurti su įvairiomis problemomis. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti, ar projektų įgyvendinimą reglamentuojantys dokumentai yra išsamūs, ar juose pateikiama metodinė informacija projektų vykdytojams yra aiški.

2.3. Projektų įgyvendinimo dalyviai

Pasak V. Zuzevičiūtės, V. Žvinienės (2007, p. 7), svarbiausi vidinės projekto aplinkos veikėjai yra *projekto dalyviai*, nes jie įgyvendina projekto tikslus. R. Kučinskienės, V. Kučinsko (2005, p. 23-24) teigimu, tradiciškai projekto dalyviai skirstomi į šias kategorijas:

- ✓ užsakovai, rėmėjai, investuotojai;
- ✓ projekto komanda;
- ✓ projektą vykduojantys individai ir grupės;
- ✓ individai ir grupės, kuriems skirtas projektas;
- ✓ visuomenės atstovai;
- ✓ įvairios organizacijos (taip pat ir nevyriausybinės);
- ✓ profesinės sąjungos.

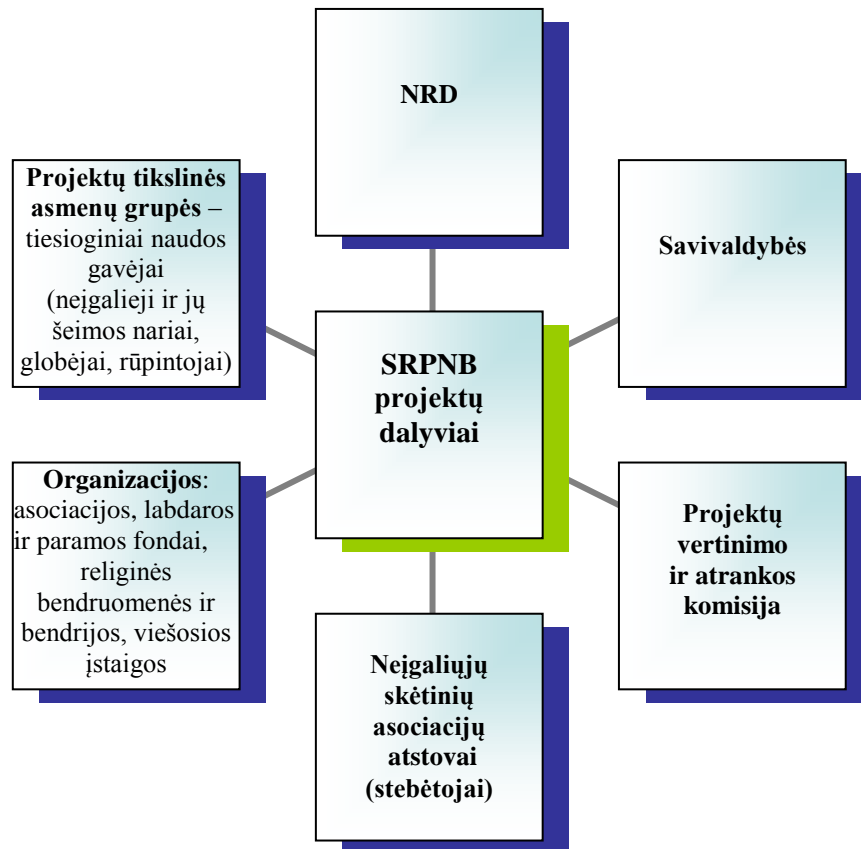
R. Tamošaitis (2004, p. 6) pateikia šiek tiek kitokį projekto dalyvių klasifikavimą:

- ✓ vidiniai ir išoriniai;
- ✓ savininkai ir finansuotojai;
- ✓ tiekėjai ir vykdytojai;
- ✓ privačios, valstybinės institucijos ir visuomeninės organizacijos;
- ✓ laikinos ir nuolatinės organizacijos;
- ✓ komandos nariai;
- ✓ visuomenė.

Kaip pažymi R. Newtonas (2007, p. 18), projekto valdymo sėkmė priklauso nuo gero suvokimo, gebėjimo kontroliuoti darbų vykdymo eigą, dėmesingo požiūrio procesams ir profesionalaus personalo valdymo.

Šiame poskyryje bus aptarti SRPNB projektų įgyvendinime dalyvaujantys veikėjai ir esminės jų funkcijos. Išsamiau projektų dalyvių atsakomybės bei SRPNB įgyvendinimo mechanizmas bus aptarti 2.4 poskyryje.

Vadovaujantis SRPNB projektų Tvarkos aprašo nuostatomis, šių projektų įgyvendinime dalyvaujančius veikėjus galima būtų klasifikuoti į šešias grupės (žr. 5 pav.).

5 pav. SRPNB projektų dalyviai

Vadovaujantis SRPNB projektų finansavimo Tvarkos aprašo 3 punkto nuostatomis, **NRD** planuoja ir skiria lėšas savivaldybių administracijoms projektams finansuoti ir administruoti, sudaro sutartis su savivaldybių administracijomis dėl projektų finansavimo ir įgyvendinimo, kontroliuoja, kaip įgyvendinami Tvarkos aprašo reikalavimai ir kaip tikslingai panaudojamos nacionalinio biudžeto lėšos.

Savivaldybių administracijos Tvarkos apraše nustatyta tvarka:

- ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugsėjo 15 d. skelbia konkursus projektams finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšų;
- ne vėliau kaip iki einamųjų metų spalio 15 d. priima projektų paraiškas vieneriems metams finansuoti;
- organizuoja ir atlieka projektų paraiškų vertinimą ir projektų atranką, tvirtina lėšų paskirstymą;
- finansuoja atrinktus projektus, kontroliuoja, ar lėšos naudojamos pagal paskirtį³⁹.

Vadovaujantis SRPNB projektų finansavimo Tvarkos aprašo 28-31 punktų nuostatomis, SRPNB projektus vertina, svarsto jų vertinimo rezultatus ir parengia projektams finansuoti skirtų lėšų paskirstymo projektą **Projektų vertinimo ir atrankos komisija** (toliau – PVAK). Į šią komisiją deleguojami savivaldybėms pavaldžių įstaigų, aukštųjų mokyklų specialistai. Svarbu tai, kad vykdydama projektų vertinimą, PVAK privalo atsižvelgti į skirtingas negalias (judėjimo, regėjimo, klausos, sutrikusio intelekto, sutrikusios psichikos ir kitas) turinčių asmenų specialiųjų poreikių tenkinimo reikalingumą ir teikti prioritetą tiems projektams, kurie labiausiai atitinka savivaldybėje gyvenančių skirtingas negalias turinčių asmenų specialiuosius poreikius bei gerina jų gyvenimo kokybę.

SRPNB projektų paraiškas savivaldybėms teikia juridinio asmens statusą turinčios neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančios **organizacijos**. Kaip jau buvo minėta, vadovaujantis Tvarkos aprašo 7 punkto nuostata, SRPNB projektus savivaldybėse gali vykdyti asociacijos⁴⁰, labdaros ir paramos fondai⁴¹, religinės bendruomenės ir bendrijos⁴² bei viešosios įstaigos⁴³ (išskyrus viešąsias įstaigas, kurių savininko teises įgyvendina valstybės arba savivaldybės institucija). Gavusios finansavimą projektų vykdymui jos tampa *projektų vykdytojais*. Organizacijos privalo teikti *nuolatines, periodinio pobūdžio*

³⁹ Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

⁴⁰ „Asociacija - savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus“. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389943 [Žiūrėta 2012-06-07]

⁴¹ „Labdaros ir paramos fondai - savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, ... kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros ir (ar) paramos, prireikus kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims ... mokslo, švietimo, kultūros, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir su naudos sau siekimu nesiejamos srityse“. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363585 [Žiūrėta 2012-06-07]

⁴² „Religinė bendruomenė yra asmenų grupė, siekianti įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, ji gali būti atitinkamos religinės bendrijos vietinis padalinys; religinės bendrijos yra bažnyčių ir tolygių religinių organizacijų - bendruomenių, siekiančių įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, susivienijimai; religinės bendruomenės ir bendrijos nevykdo valstybės funkcijų“. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363706 [Žiūrėta 2012-06-07]

⁴³ „Viešoji įstaiga - ... pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą“. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403055&p_query=&p_tr2=2. [Žiūrėta 2012-06-07]

socialinės rehabilitacijos turinį atitinkančias paslaugas; vykdyti veiklas, skirtas konkrečioje savivaldybėje gyvenantiems neįgaliesiems integruoti į visuomenę; turėti žmogiškųjų išteklių, tinkamų administracinių gebėjimų ir materialinių resursų.

Skėtinės neįgaliųjų asociacijos deleguoja savo kandidatus (toliau – stebėtojai) į savivaldybes dalyvauti savivaldybių administracijų organizuojamuose pasitarimuose, projektų vertinimo ir atrankos komisijos darbe bei vykdyti projektų vertinimo ir atrankos stebėseną. Į kiekvieną savivaldybę deleguojami ne daugiau kaip trijų skirtingų aktyviausiai Lietuvoje veikiančių skėtinių neįgaliųjų asociacijų atstovai. *Projektų atrankos stebėsenos tikslas* – padėti savivaldybių administracijoms užtikrinti organizuojamų projektų vertinimo ir atrankos konkursų skaidrumą, viešumą, sudaryti pilietinės visuomenės – skėtinių neįgaliųjų asociacijų atstovams galimybes stebėti projektų vertinimo ir atrankos komisijų darbą. *Stebėtojų funkcijos* kiekvienoje savivaldybėje yra:

1. Dalyvauti skirtingas negalias turinčių neįgaliųjų asociacijų atstovams arba savivaldybėje veikiančios neįgaliųjų klausimams spręsti nuolatinės komisijos nariams savivaldybės administracijos organizuojamame pasitarime, kuriame pristatomos ir aptariamos prioritetinės projektuose remiamos veiklos (paslaugos) ir kt. aktualūs projektų finansavimo bei įgyvendinimo savivaldybėje klausimai ir teikti rekomendacijas;
2. Dalyvauti projektų vertinimo ir atrankos komisijos darbe ir stebėti, kaip savivaldybės administracija organizuoja ir vykdo projektų paraiškų atranką bei teikti rekomendacijas;
3. Susipažinti su komisijos parengtu projektams finansuoti skirtų lėšų paskirstymo projektu ir teikti rekomendacijas projektų vertinimo ir atrankos komisijai dėl lėšų paskirstymo projektams bei pateikti NRD rekomendacijų kopiją⁴⁴.

Pasak V. Zuzevičiūtės, V. Žvinienės (2007, p. 8), svarbiausi projekto dalyviai yra žmonės, kurių gyvenimas gali pagerėti ar pablogėti įgyvendinus projektą, todėl būtina žinoti jų poreikius ir viltis.

Taigi **projektų tikslinės asmenų grupės** arba tiesioginiai naudos gavėjai yra:

neįgalieji; neįgaliųjų šeimos nariai – tėvai (įtėviai), sutuoktinis, vaikai (įvaikiai), broliai, seserys; globėjai, rūpintojai⁴⁵.

⁴⁴ Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

⁴⁵ Ten pat.

Kaip jau buvo minėta (žr. 3 pav.), prioritetas finansuojant projektus teikiamas projektams:

- skirtiems neįgaliųjų, kuriems LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nustatyta tvarka nustatytas sunkus ar vidutinis neįgalumo lygis arba 0–40 procentų darbingumo lygis, arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis, poreikiams tenkinti;
- kuriuose atsižvelgiama į skirtingas negalias turinčių asmenų specialiuosius poreikius;
- didinantiems neįgaliųjų savarankiškumą ir užimtumą bei gerinantiems neįgaliųjų ir jų šeimos narių gyvenimo kokybę⁴⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad visi SRPNB projektų įgyvendinime dalyvaujantys veikėjai yra labai svarbūs, nes vieni iš jų (NRD, savivaldybės, organizacijos) tiesiogiai prisideda prie projektų tikslų įgyvendinimo, kitų dalyvavimas projekte (PVAK, stebėtojai) leidžia įvertinti, kaip efektyviai yra arba bus įgyvendinami SRPNB projektai savivaldybėse bei spręsti apie tiesioginę socialinės rehabilitacijos paslaugų teikiamą naudą projektų tikslinei grupei.

2.4. Savivaldybėse vykdomų projektų įgyvendinimo mechanizmas

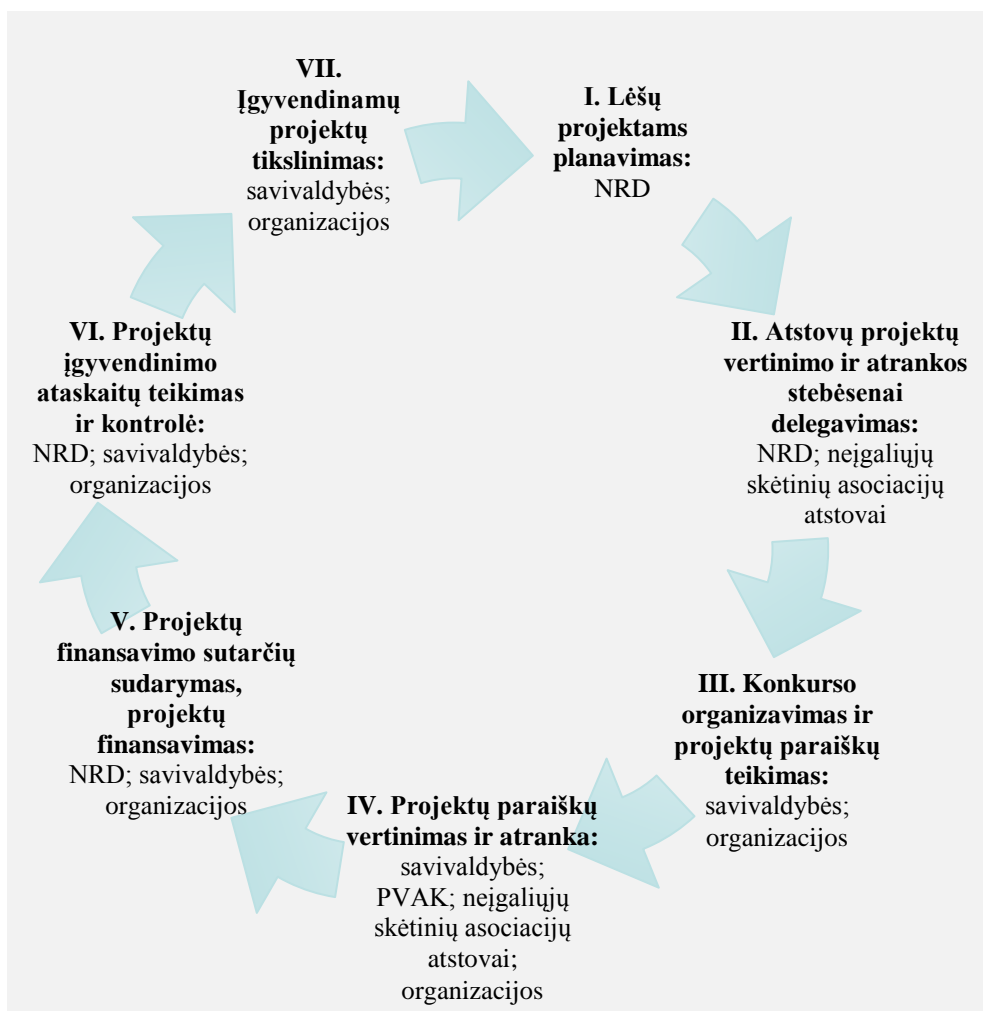
Pasak B. Neverausko ir kt. (2001, p. 8), visiems projektams yra būdingas *projekto gyvavimo ciklas*, kuris apima visą projekto įgyvendinimo procesą. Kitaip tariant, tai laikotarpis nuo projekto atsiradimo iki jo užbaigimo. Kaip pažymi R. Kučinskienė, V. Kučinskas (2005, p. 19), kiekvieno projekto ciklas turi savų ypatumų. R. Tamošaičio (2004, p. 13) teigimu, paprastai projektas turi nuo keturių iki devynių etapų, projektus vykdančios organizacijos dalija projektus į keletą etapų tam, kad būtų užtikrinta geresnė projektų kontrolė ir tinkami ryšiai su projekto metu vykstančiomis operacijomis.

Kadangi šiame darbe yra nagrinėjamas naujas savivaldybėse vykdomų SRPNB projektų įgyvendinimo modelis, siekiant išsamiau įvertinti šių *projektų įgyvendinimo mechanizmą* ir tyrimo metu *nustatyti problemas*, su kuriomis susidūrė projektus vykdančios organizacijos, reikėtų detaliau aptarti esminius kiekvieno etapo aspektus – jų eigą bei juose dalyvaujančių projektų veikėjų funkcijas.

NRD interneto svetainėje pateikiamas SRPNB Tvarkos aprašo įgyvendinimo planas, kuriuo vadovaujantis SRPNB projektų gyvavimo ciklas sąlyginai gali būti suskirstytas į septynis etapus (žr. 6 pav.)⁴⁷.

⁴⁶ Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

⁴⁷ Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo įgyvendinimo planas, http://ndt.lt/id-kita_informacija.html [Žiūrėta 2012-06-01]

6 pav. SRPNB projektų įgyvendinimo etapai

Pirmajame etape einamųjų metų rugpjūčio 1 d. – rugsėjo 1 d. NRD vykdo *valstybės biudžeto lėšų*, kurios bus paskirstytos ateinančiais metais konkrečioje savivaldybėje, *planavimą*: įvertina projektams finansuoti visose savivaldybėse bendrą numatytų lėšų dydį, apskaičiuoja išlaidas projektams administruoti bei surenka duomenis apie bendrą neįgaliųjų skaičių. Į šį skaičių neįtraukiami neįgalieji, kurie gauna *specialiąsias socialines paslaugas dienos globos, ilgalaikės, trumpalaikės globos socialinės priežiūros, teikiamas savarankiško gyvenimo namuose*. Renkama informacija apie konkrečioje savivaldybėje gyvenančių neįgaliųjų skaičių, projektus vykdančių organizacijų aktyvumo rodiklį, kuris nustatomas einamaisiais metais įgyvendinant projektus konkrečioje savivaldybėje. Siekiant, kad valstybės biudžeto lėšos visiems regionams būtų paskirstytos tolygiai, jos yra planuojamos nustatyta metodika (žr. 4 lent.)⁴⁸.

⁴⁸ Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

4 lentelė. Valstybės biudžeto lėšų SRPNB projektams finansuoti planavimo metodika

I. Projektams finansuoti planuojamos lėšos	
1. Kintamosios dalies lėšos	<p>Lėšas sudaro organizacijų aktyvumo įgyvendinti projektus konkrečiose savivaldybėse lėšų suma: $K = K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_X + \dots + K_{60}$; $K_1, \dots, K_X, \dots, K_{60}$ – kintamosios dalies lėšos konkrečioje savivaldybėje. Konkrečioje savivaldybėje projektams finansuoti kintamosios dalies lėšos apskaičiuojamos, įvertinant einamaisiais metais projektams įgyvendinti skirtų valstybės biudžeto lėšų dydį ir organizacijų aktyvumo rodiklį: $K_X = L_X * AP_X$, kur: K_X – einamaisiais metais konkrečioje savivaldybėje projektams finansuoti kintamosios dalies lėšos; L_X – einamaisiais metais konkrečioje savivaldybėje projektams finansuoti skirtų lėšų dydis; AP_X – konkrečioje savivaldybėje organizacijų aktyvumo rodiklis. Konkrečioje savivaldybėje organizacijų aktyvumo rodiklis apskaičiuojamas, įvertinant einamaisiais metais projektuose paslaugas gaunančių neįgaliųjų dalį visame šioje savivaldybėje gyvenančių neįgaliųjų skaičiuje ir įvertinant konkrečioje savivaldybėje finansuojamų projektų dalį bendrame finansuojamų projektų skaičiuje: $AP_X = \frac{A_X}{N_X}$, kur: A_X – konkrečioje savivaldybėje organizacijų aktyvumo rodiklis; A_X – konkrečioje savivaldybėje einamaisiais metais paslaugas gaunančių neįgaliųjų skaičius; N_X – konkrečioje savivaldybėje gyvenančių neįgaliųjų skaičius</p>
2. Tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšos	<p>Lėšos apskaičiuojamos iš visų sekančiais metais projektams finansuoti lėšų atėmus kintamosios dalies lėšas: $T = B - K$, kur: B - visos projektams finansuoti ateinančiais metais planuojamos lėšos; T – projektams finansuoti ateinančiais metais tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšos; K – projektams finansuoti ateinančiais metais kintamosios dalies lėšos. Konkrečioje savivaldybėje projektams finansuoti tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšos apskaičiuojamos, dalijant visas projektams finansuoti tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšas iš bendro neįgaliųjų skaičiaus ir dauginant iš konkrečioje savivaldybėje gyvenančių neįgaliųjų skaičiaus: $T_X = \frac{T * N_X}{N}$, kur: T_X – projektams finansuoti tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšos konkrečioje savivaldybėje; T – projektams finansuoti tolygaus paskirstymo (prieinamumo) dalies lėšos; N_X – konkrečioje savivaldybėje gyvenančių neįgaliųjų skaičius; N – bendras neįgaliųjų skaičius</p>
II. Projektams administruoti planuojamos lėšos	
Lėšos, skiriamos savivaldybėms projektų administravimui	Skiriama ne daugiau kaip 5 proc. projektams finansuoti planuojamų lėšų

Taip pat šiame etape NRD surenka duomenis apie neįgaliųjų skaičių iš *SADM* (apie šalpos pensijos gavėjus (neįgalius vaikus ir suaugusiuosius), *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie SADM* (apie darbingo amžiaus neįgaliuosius savivaldybėse) ir *savivaldybių administracijų* (apie neįgaliųjų,

kuriems savivaldybėje teikiamos specialiosios socialinės (dienos globos, ilgalaikės, trumpalaikės globos socialinės priežiūros, teikiamos savarankiško gyvenimo namuose) paslaugos, skaičių⁴⁹.

Antrajame etape einamųjų metų liepos 10 d. – rugsėjo 1 d. NRD rekomenduoja neįgaliųjų skėtinėms asociacijoms deleguoti savo atstovus į savivaldybes vykdyti *projektų paraiškų vertinimo ir atrankos stebėseną*. Vėliau NRD parengia savivaldybėms ir neįgaliųjų skėtinėms asociacijoms deleguotų stebėtojų sąrašą, kurį paskelbia NRD interneto svetainėje. Pasikeitus planuojamų valstybės biudžeto lėšų dydžiui, NRD iki einamųjų metų gruodžio 10 d. patikslina lėšų dydį ir apie tai informuoja savivaldybes⁵⁰.

Trečiajį (SRPNB projektų *konkurso organizavimo ir projektų paraiškų teikimo*) **etapą**, kuris skirstomas į dvi dalis, įgyvendina savivaldybės. Iki projektų paraiškų pateikimo jos organizuoja pasitarimus su skirtingas negalias turinčių neįgaliųjų asociacijų atstovais arba savivaldybėje veikiančios neįgaliųjų klausimams spręsti nuolatinės komisijos nariais bei NRD deleguotais stebėtojais, kuriuose pristatomos ir aptariamos numatomos prioritetinės projektų rėmimo veiklos bei kiti projektų finansavimo ir įgyvendinimo savivaldybėje klausimai. Po to, bet ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugsėjo 15 d., savivaldybės skelbia konkursą projektams finansuoti ir ne vėliau kaip iki einamųjų metų spalio 15 d. priima iš organizacijų SRPNB projektų paraiškas. Pasibaigus paraiškų teikimo terminui, savivaldybės internetinėse svetainėse paskelbia informaciją apie pateiktas projektų paraiškas. Kiekviena organizacija turi teisę pateikti savivaldybės administracijai ne daugiau kaip vieną projekto paraišką⁵¹.

Ketvirtajame etape vyksta SRPNB *projektų paraiškų vertinimas ir atranka*. Šiame etape *savivaldybės* įvertina gautų projektų paraiškų skaičių, pobūdį, priima sprendimą dėl PVAK sudėties, pasibaigus projektų vertinimo procedūroms (iki *einamųjų metų gruodžio 20 d.*) apsversto stebėtojų pateiktas rekomendacijas dėl lėšų paskirstymo projekto, parengia galutinį projektams finansuoti skirtų lėšų paskirstymo projektą ir pateikia jį tvirtinti savivaldybės administracijos direktoriui. PVAK įvertina projektus, užpildo vertinimo anketas, apibendrina projektų vertinimo rezultatus ir pateikia juos savivaldybėms. Kiekvienas projektas įvertinamas balais (aukščiausias galimas įvertinimas yra 100 balų) ir užpildoma projekto vertinimo anketa. Projektui skiriami balai pagal anketoje nustatytus vertinimo kriterijus. Finansavimas skiriamas projektui, kuris įvertinamas nuo 50 iki 100 balų; gavusiam mažiau nei 50 balų projektui finansavimas neskiriamas. *Stebėtojai* turi teisę susipažinti su PVAK parengtais projektų vertinimo dokumentais bei teikti savivaldybėms savo rekomendacijas (kopiją – NRD) – pritarimą arba nepritarimą parengtam lėšų paskirstymo projektui, nurodydami motyvus. Pažymėtina tai, kad SRPNB

⁴⁹ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

⁵⁰ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo įgyvendinimo planas, http://ndt.lt/id-kita_informacija.html [Žiūrėta 2012-06-01]

⁵¹ Ten pat.

projektų vykdymo pradžia yra sausio 1 d., tačiau savivaldybių administracijų direktoriai lėšų paskirstymą projektams finansuoti patvirtina *iki einamųjų metų gruodžio 30 d.* Pasibaigus projektų vertinimo ir atrankos procedūroms, savivaldybės savo interneto svetainėje skelbia informaciją, susijusią su projektų paraiškų vertinimu ir atranka⁵².

Penktajame etape vyksta *projektų finansavimo sutarčių sudarymas* ir pradedamas *projektų finansavimas*. *Iki kitų metų sausio 15 d.* savivaldybės teikia paraišką NRD dėl lėšų projektams finansuoti skyrimo ir pasirašo su juo sutartį dėl projektų finansavimo ir įgyvendinimo. Finansavimas savivaldybėms skiriamas tik tuomet, kai *finansinę sąmatą patvirtina SADM*. Vėliau savivaldybės raštu informuoja organizacijas dėl projektų finansavimo (arba nefinansavimo), pateikia joms pastabas bei rekomendacijas dėl projekto tikslinimo. Organizacijai pateikus patikslintą projektą, savivaldybės administracijos direktorius arba jo įgaliotas darbuotojas su organizacija pasirašo projekto finansavimo sutartį⁵³.

Šeštajame (*projektų įgyvendinimo ataskaitų teikimo ir kontrolės*) **etape** dalyvauja NRD, savivaldybės ir organizacijos. *NRD* visus metus kontroliuoja, kaip įgyvendinami SRPNB projektų Tvarkos aprašo reikalavimai ir kaip tikslingai panaudojamos projektams skiriamos lėšos. *Savivaldybės* finansavimo sutartyje nustatyta tvarka ir terminais teikia NRD ataskaitas apie lėšų panaudojimą įgyvendinant projektus. Projekto įgyvendinimo metu ir pasibaigus projekto įgyvendinimui, jos kontroliuoja finansuojamų projektų įgyvendinimą, lėšų panaudojimą pagal paskirtį, tikrina einamaisiais kalendoriniais metais ir pasibaigus kalendoriniams metams, kaip tikslingai organizacijos naudoja projektams finansuoti skirtas lėšas. Nustačiusios pažeidimus, jos turi teisę nutraukti tolesnį projekto finansavimą. *Organizacijos* teikia savivaldybėms ataskaitas apie projekto vykdymą, lėšų panaudojimą ir pasiektus rezultatus⁵⁴.

Septintajame etape iki gruodžio 1 d. organizacijos gali planuoti *įgyvendinamų projektų tikslinimą*. Organizacija privalo tikslinti projektą ir suderinti šiuos klausimus su savivaldybėmis tuo atveju, jeigu į projekto išlaidų sąmatą ji planuoja įtraukti naują išlaidų rūšį arba planuojamų išlaidų pakeitimai viršija 10 procentų tikslinamos išlaidų rūšies kiekvienos projekto sąmatos eilutės dydžio. Prašymus tikslinti projektą organizacija gali teikti savivaldybei tik dėl dar nepatirtų išlaidų tikslinimo. Apsvarsčiusi organizacijos prašymą savivaldybė priima sprendimą dėl projekto tikslinimo⁵⁵.

Šiame poskyryje aptarus SRPNB projektų *įgyvendinimo mechanizmą*, apibendrinant, reikėtų pastebėti esminius finansavimo modelio trūkumus, kurie galėtų organizacijoms komplikuoti projektų

⁵² Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]

vykdymą savivaldybėse. Tikėtina, kad dėl Tvarcos apraše reglamentuojamų procedūrų terminų, susijusių su lėšų projektams skyrimu, *faktinis lėšų organizacijoms skyrimas* vyksta žymiai vėliau, nei prasideda projektų vykdymas, t.y. nuo sausio 1 d. Šis ir kiti klausimai, susiję su projektų įgyvendinimo savivaldybėse problemomis, bus nagrinėjami šio darbo 4.4 poskyryje.

3. SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS BENDRUOMENĖJE PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO TYRIMO METODOLOGIJA

Sociologų požiūriai į mokslinius tyrimus ir jų organizavimą skiriasi (V. A. Jadovas, 1987; K. Kardelis, 2002 ir kt.), tačiau visi tyrimai praeina tam tikrus etapus, bendrus visiems tyrėjams.

K. Kardelis (2002, p. 109) mokslinio tyrimo procesą suskirsto į tris pagrindinius etapus:

1. Tyrimo metodologinis pagrindimas:
 - a) temos formulavimas;
 - b) tyrimo problemos aptarimas;
 - c) tyrimo objekto apibūdinimas;
 - d) hipotezės formulavimas;
 - e) tyrimo tikslo ir uždavinių nusakymas;
 - f) tyrimo proceso organizavimas (tyrimo metodų ir procedūrų aptarimas, tiriamųjų kontingento – imties tūrio – parinkimas ir kt.);
2. Empirinių duomenų rinkimas;
3. Tyrimo duomenų apdorojimas (statistinis ir teorinis gautų duomenų apdorojimas, gautų rezultatų praktinis pritaikymas).

Šiame skyriuje bus aptarta, kaip buvo atliktas šis tyrimas, taikyti metodai, jo eiga ir diagnostinis instrumentas.

3.1. Tyrimo metodų aptarimas

K. Kardelio (2002, p. 111) teigimu, „prieštaravimai tarp to, kas jau pasiekta, ir to, ko dar nežinome, sudaro probleminę situaciją“. Teorinėje darbo dalyje apžvelgta mokslinė literatūra ir teisinė medžiaga išryškino pagrindinius aspektus, susijusius su nagrinėjama tema – SRPNB projektų finansavimo modelio keitimas ir šių projektų administravimo funkcijų delegavimas savivaldybėms. Šiame tyrime formuluojama problema, kad, nors savivaldybėms ir buvo deleguotos SRPNB projektų administravimo funkcijos, tačiau nėra aišku, kaip efektyviai pavyko tai įgyvendinti.

Tyrimo objektas. Savivaldybėse vykdomi SRPNB projektai.

Tyrimo tikslas. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus svivaldybėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti teorinius ir teisinius neįgaliųjų socialinės integracijos aspektus.
2. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį.
3. Išsiaiškinti savivaldybėse projektus vykdančių organizacijų nuomonę dėl SRPNB projektų finansavimo modelio pakeitimo ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus.
4. Pateikti siūlymus dėl SRPNB projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo.

Tyrimo hipotezė. Delegavus savivaldybėms SRPNB projektų administravimo funkcijas, organizacijos susidūrė su projektų įgyvendinimo problemomis.

Suprojektavus šį tyrimą siekiama pagrįsti arba paneigti prielaidą, jog delegavus savivaldybėms SRPNB projektų vertinimo, atrankos, lėšų skyrimo, finansavimo ir kontrolės funkcijas, organizacijos, vykdydamos šiuos projektus savivaldybėse, susidūrė su problemomis.

Tyrimo metodai. Teorinėje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė. Praktinė darbo dalis parengta atlikus empirinį tyrimą, naudojant anketinės apklausos rezultatų susisteminimo ir apibendrinimo metodus. Atlikta viešai prieinamų ataskaitų bei kitų dokumentų analizė.

Tyrimo procedūros:

- Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė;
- Respondentų parinkimas;
- Klausimyno (anketos) sudarymas;
- Apklausos vykdymas;
- Duomenų interpretavimas ir apibendrinimas.

Empirinį šio darbo pagrindą sudaro kiekybinio tyrimo duomenys. Tyrimo problemai spręsti buvo atlikta anketinė apklausa. Anketa buvo sudaryta remiantis teorinėje dalyje pateiktomis nuostatomis bei modeliais, pritaikius darbo autorės suformuluotus klausimus (žr. 3.2 poskyrį ir 2 priedą).

Tyrimo imties dydžio nustatymas. Imtis apibrėžia tyrimui atrinktą visumos dalį, kuri gali tinkamai ir pakankamai atstovauti visumai ir teikti reikalingą informaciją⁵⁶. Kiekybinio tyrimo dalyvių visuma buvo pasirinktos žvalgomajame tyrime dalyvavusios organizacijos (žr. 4.1 poskyrį). Tyrimo imtis buvo apskaičiuota remiantis dviem būdais.

⁵⁶ Pranulis V. Marketingo tyrimai. Vilnius: Kronta, 1998. – 166 p. ISBN 9986-879-10-8

Taikytos dvi formulės, pirmoji (R. Prakapas, T. Butvilas, 2011, p. 60):

$$n_1 = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}},$$

Antroji formulė (V. A. Jadovas, 1987):

$$n_2 = \frac{0,25 \cdot t^2 \cdot N}{N \cdot \Delta^2 + 0,25 \cdot t^2}$$

čia:

N	populiacijos dydis	55
t	koeficientas, atitinkantis patikimumą	0,8
Δ	pageidautinas tikslumas	0,01

Apskaičiavus imties dydį pagal dvi pateiktas formules gauta:

$$n_2 = \frac{0,25 \cdot t^2 \cdot N}{N \cdot \Delta^2 + 0,25 \cdot t^2} = \frac{0,25 \cdot 0,8^2 \cdot 55}{55 \cdot 0,0001 + 0,25 \cdot 0,8^2} \approx \frac{8,8}{0,1655} \approx 53$$

$$n_1 = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,01^2 + \frac{1}{55}} = \frac{1}{0,01828} \approx 54$$

Atsižvelgiant į gautus rezultatus, buvo nustatyta, kad tyrime dalyvaujančių respondentų skaičius turėtų būti ne mažesnis nei 53.

Apklausa buvo vykdoma elektroniniu paštu siunčiant organizacijoms sudarytą tyrimo anketą. Kiekybinio tyrimo duomenų statistiniam apdorojimui buvo naudota SPSS 17 programa. Tolesniame tyrimo etape buvo analizuojami apklausos rezultatai. Apibendrinti pagrindiniai tyrimo aspektai, suformuluotos pirminės išvados ir pateikta duomenų analizė. Duomenys pateikiami diagramose ir lentelėse (žr. 4 skyrių).

3.2. Tyrimo eiga ir diagnostinis instrumentas

Tyrimo periodas. 2012 m. spalio mėnesį buvo vykdytas *žvalgomasis tyrimas*. Buvo parengtas klausimynas, kurį sudarė 6 klausimai. Anketa elektroniniu paštu buvo pateikta tiriamai grupei – 55 projektus vykdančioms organizacijoms, kurios 2012 metais įgyvendino projektus 57 savivaldybėse (žr. 4.1 poskyrį). Gautas 46 užpildytos anketos. Tyrimo rezultatai apdoroti MS Excel programa. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad perdavus savivaldybėms SRPNB projektų administravimo funkcijas, organizacijos susidūrė su konkrečiomis problemomis. Tyrimo metu gautų rezultatų analizė buvo pateikta darbo autorės parengtame pranešime, kurį ji pristatė 2012 m. lapkričio mėnesį Lietuvos aklyjų ir silpnaregių sąjungos organizuotame seminare „Regėjimo neįgaliųjų atstovavimas savivaldos institucijose“ (informacija apie seminarą LASS interneto svetainėje <http://lass.lt/lt/?id=2731>; pranešimas publikuotas žurnale „Mūsų žodis“, 2012, Nr.11, www.musuzodis.lt) (žr. 3 priedą).

Atlikus žvalgomąjį tyrimą, įvertinus anketos trūkumus, joje padarytos reikalingos pataisos, klausimynas papildytas ir sudarytas galutinis tyrimo instrumentarijus – anketa iš 23 klausimų.

Anketą (žr. 2 priedą), skirtą savivaldybėse vykdomų projektų įgyvendinimo metu kilusių problemų ištyrimui, sudarė 2 struktūriniai dariniai:

1. Instrukcija;
2. 4 diagnostinių kintamųjų blokai.

Instrukcijoje apibrėžtas tyrimo tikslas, paaiškinama anketos pildymo technika ir rezultatų panaudojimo galimybės. Svarbus instrukcijos komponentas – apklausos anonimiškumo pabrėžimas, siekiant kiek įmanoma eliminuoti galimus nenuoširdžius atsakymus.

Klausimyną sudarė 4 blokai:

1 blokas (nuo 1 iki 5 klausimo) – klausimai apie organizacijų veiklos duomenis (organizacijų statusas; patirtis projektinėje srityje; finansavimo šaltiniai; kliūtys projektų vykdymo metu; patirtis teikiant socialines paslaugas neįgaliesiems). Šiame bloke buvo pateikti uždari arba pusiau uždari (kombinuoti) klausimai. Kiekvienam klausimui buvo pateikti atsakymų variantai arba paliekama eilutė, kurioje galima įrašyti savo atsakymo variantą, jei nei vienas iš pateiktųjų netiko.

2 blokas (nuo 6 iki 9 klausimo) – klausimai, susiję su SRPNB projektų vykdymu (organizacijų patirtis, projektų rengimo tikslai, nuomonė apie projektuose finansuojamas paslaugas neįgaliesiems, projektų vykdymą savivaldybėse). Pateikti 2 uždari ir 1 pusiau uždaras klausimas. 8 klausimui panaudota Likerto skalė, t.y. pateikti teiginiai ir prašoma įvertinti kiekvieną teiginį, išreiškiant sutikimą arba nesutikimą (pvz., „visiškai nesutinku“, „nesutinku“, „neturiu nuomonės“, „sutinku“ arba „visiškai sutinku“).

3 blokas (nuo 10 iki 18 klausimo) – pateiktais klausimais siekta išsiaiškinti SRPNB projektų įgyvendinimo metu organizacijoms kilusias problemas, sužinoti jų nuomonę apie naują finansavimo tvarką, siūlomus galimus problemų sprendimus. 13, 14, 15, 16 ir 18 klausimams pateiktos Likerto skalės ir 4 uždari klausimai.

4 blokas (nuo 19 iki 23 klausimo) – klausimai apie SPRNB projektus vykdančių organizacijų darbuotojų – projektų vadovų, finansininkų bei projektų vykdytojų socialines – demografines charakteristikas (lytį, amžių, išsilavinimą, pareigas ir darbo stažą projektų srityje).

Per apklausą gauti duomenys buvo sugrupuoti naudojant skales:

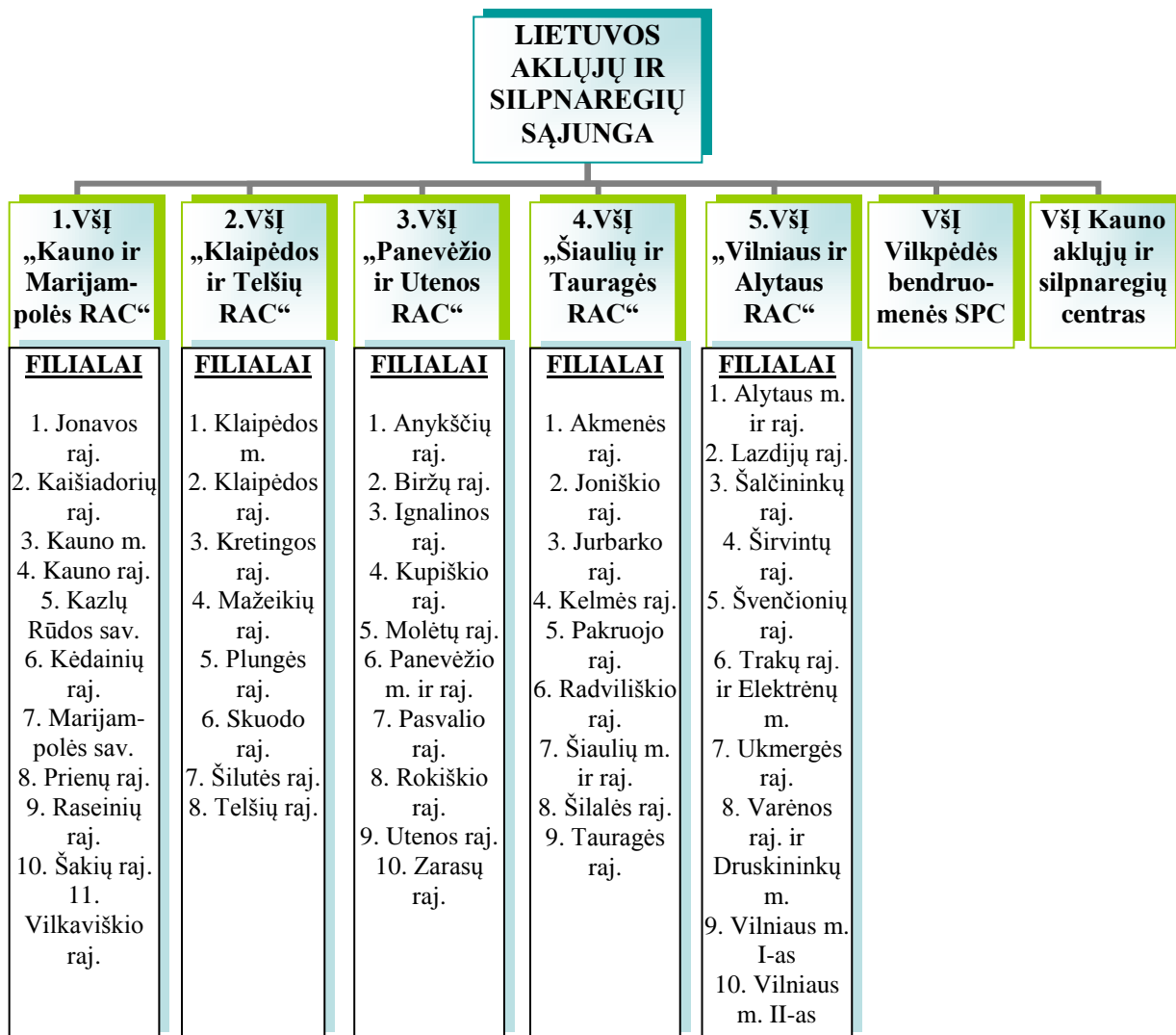
1. Nominalinės skalės pagalba buvo nustatyti objektyvūs duomenys apie respondentus – įvertintas jų amžius, lytis, išsilavinimas ir kiti kokybiniai rodikliai, visa tai sudarė demografinę anketos dalį.
2. Likerto skalės pagalba respondentų atsakymai eina griežtai didėjančia tvarka, jomis siekiama įvertinti palankumą vienų ar kitų problemų ar siūlomų šių problemų sprendimų atžvilgiu.
3. Intervalinės skalės pagalba buvo matuojama respondentų projektų vykdymo, paslaugų teikimo patirtis ir kt. duomenys.

Tyrimas vykdytas 2012 metų lapkričio – gruodžio mėnesiais. Lapkričio mėnesį buvo parengta anketa, apklausa vykdyta gruodžio mėnesį. 55 organizacijoms elektroniniu paštu buvo išsiųstos anketos, gautos 54 anketos.

4. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

4.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimui atlikti buvo pasirinktos Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos (toliau – LASS) įsteigtos organizacijos – *viešosios įstaigos* ir juridinio statuso neturintys LASS teritoriniai padaliniai – *miestų ir rajonų filialai* (žr. 7 pav.), vykduantys savivaldybėse SRPNB projektus.

7 pav. Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos įsteigtos viešosios įstaigos ir filialai

Šaltinis: Sudaryta pagal LASS interneto svetainės informaciją http://lass.lt/lt/lass_kontaktai/

LASS yra savarankiška, savanoriška, nepolitinė organizacija, turinti neįgaliųjų asociacijos statusą, veikianti Lietuvoje nuo 1926 metų. Ši asociacija savo veiklą grindžia LR Konstitucija, LR Civiliniu kodeksu, LR asociacijų, LR neįgaliųjų socialinės integracijos ir kt. LR įstatymais, poįstatyminiais aktais bei savo *įstatais*, kuriuose apibrėžiami pagrindiniai jos tikslai. Vienas LASS tikslų yra skatinti aklųjų ir silpnaregių savarankiškumą, integraciją į visuomenę ir visapusišką dalyvavimą visuomenės gyvenime. Siekdama savo tikslų, LASS buria į sąjungą akluosius ir silpnaregius; rūpinasi jų profesine, medicinine ir socialine reabilitacija, savarankiškumo formavimu, skatinimu, ugdymu; pagal išgales tenkina aklųjų ir silpnaregių specialiuosius poreikius, teikia jiems socialines paslaugas, padeda integruotis į visuomeninį gyvenimą; organizuoja savitarpio pagalbą, sociokultūrinę veiklą, meninės saviraiškos ugdymą, poilsį, sportą bei teikia kt. pagalbą. LASS nariais gali būti 18 metų sulaukę LR piliečiai ir LR pilietybės neturintys nuolatiniai LR gyventojai, kurių geresnės akies regėjimo aštrumas su korekcija ne didesnis kaip 0,3 arba kuriems nustatyti kitokie regos sutrikimai, pagal LR norminius aktus sudarantys pagrindą asmeniui nustatyti ne didesnę kaip 55 proc. darbingumo lygį⁵⁷.

Lietuvos teritorijoje LASS veiklą plėtoja, įgyvendina jos tikslus bei uždavinius penkios asociacijos įsteigtos *viešosios įstaigos – regionų aklųjų centrai* (toliau – VŠĮ RAC):

1. VŠĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“;
2. VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“;
3. VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“;
4. VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“;
5. VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“.

Šios įstaigos yra viešieji ribotos atsakomybės juridiniai asmenys, turintys ūkinį, finansinį, organizacinį ir teisinį savarankiškumą. VŠĮ RAC vadovauja jų veiklos teritorijose veikiantiems 48 LASS filialams, teikia jiems visą būtiną pagalbą; rūpinasi, kad jų teritorijose gyvenantiems akliesiems ir silpnaregiams būtų teikiamos tinkamos socialinės, medicininės ir kultūrinės paslaugos, organizuojama reabilitacija, švietimas, profesinis ir laisvalaikio užimtumas, aprūpinimas techninės pagalbos priemonėmis, pagal poreikius pritaikoma fizinė ir informacinė aplinka, mažinama atskirtis, saugomos teisės ir lygios galimybės, garantuojama integracija į visuomenę ir tinkama gyvenimo kokybė. VŠĮ RAC savarankiškai ir bendradarbiaujant su kitais fiziniais bei juridiniais asmenimis rengia ir įgyvendina įvairias

⁵⁷ Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos įstatai. http://lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_dokumentai/lass_istatai/ [Žiūrėta 2012-10-01]

akliesiems ir silpnaregiams naudingas programas ir projektus; pagal išgales tenkina aklųjų ir silpnaregių specialiuosius poreikius, teikia jiems socialines paslaugas⁵⁸.

Vilniuje ir Kaune veikia du LASS įsteigti centrai (toliau – VŠĮ centrai):

1. Vilniuje – *VšĮ Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centras*, kuris yra vienas pirmųjų bendruomenės centrų Vilniuje. Tai pelno nesiekianti specialios paskirties įstaiga, vykdanči socialinę, kultūrinę, visuomeninę, organizacinę bei ūkinę – komercinę veiklą, teikianči socialines bei sociokultūrinės paslaugas (centre ir namuose) senyvo amžiaus, socialiai remtiniems, negalią turintiems žmonėms, gyvenantiems Vilkpėdės seniūnijoje ir regėjimo negalią turintiems žmonėms, gyvenantiems Vilniaus mieste;
2. Kaune – pelno nesiekianti specialiosios paskirties įstaiga *VšĮ Kauno aklųjų ir silpnaregių centras*, kuriame regėjimo neįgaliesiems teikiama socialinė pagalba, ugdomi savarankiško gyvenimo įgūdžiai, lavinami meniniai bei sportiniai gebėjimai bei teikiamos kt. paslaugos. Pagrindinis šios įstaigos tikslas – regos negalios kompensavimas akliems ir silpnaregiams teikiant specialiąsias ir bendrąsias socialines, kultūrinės ir užimtumo paslaugas.

Kaip jau buvo minėta, iki 2012 metų LASS teikdavo NRD vieną bendrą savo įsteigtų organizacijų (VšĮ RAC, VšĮ centrų ir LASS filialų) Lietuvos miestų ir rajonų savivaldybėse vykdomų SRPNB projektų paraišką (nuo 2008 iki 2010 metų – Paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektai). Finansavimas LASS organizacijoms SRPNB projektų vykdymui buvo skiriamas per asociaciją, kuri vykdė projektų koordinavimo funkcijas. Nuo 2011 metų LASS įsteigtos organizacijos savarankiškai rengia SRPNB projektų paraiškas ir vykdo juos savivaldybėse.

2011 metais septynios LASS įsteigtos VšĮ – penki VšĮ RAC, du VšĮ centrai bei 48 LASS filialai SRPNB projektų paraiškas teikė 58 savivaldybėms. Vadovaujantis Tvarcos aprašu, VšĮ RAC įstatais bei atsižvelgiant į tai, kad LASS filialai neturi juridinio asmens statuso, LASS miestų ir rajonų filialų SRPNB projektų paraiškas savivaldybėms teikė VšĮ RAC. SRPNB projektų paraiškų 2011 metais LASS organizacijos neteikė tik Neringos miesto ir Pagėgių savivaldybėms. Finansavimo SRPNB projekto vykdymui neskyrė Kalvarijos savivaldybė. LASS Mažeikių rajono filialas SRPNB projekto paraišką teikė per VšĮ Mažeikių bendruomenės centrą. Šis LASS filialas SRPNB projektą Mažeikių rajono savivaldybėje vykdė kartu su trimis kitomis Mažeikių rajono savivaldybėje veikiančiomis organizacijomis (žr. 4 priedą).

2012 metais LASS įsteigtos organizacijos (VšĮ RAC, VšĮ centrai bei LASS filialai) SRPNB projektus vykdė 57 savivaldybėse:

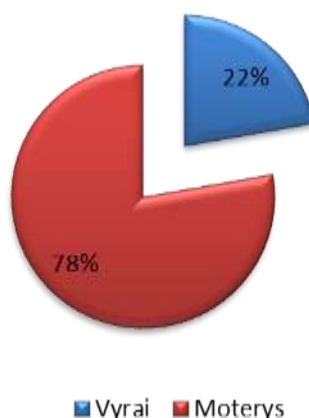
1. VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“ ir 11 jam pavaldžių LASS filialų – 11 savivaldybių;

⁵⁸ LASS regionų centrų įstatai. http://lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_dokumentai/lass_regionu_centru_istatai/. [Žiūrėta 2012-10-01]

2. VšĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“ ir 8 jam pavaldūs LASS filialai – 10 savivaldybių;
 3. VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“ ir 10 jam pavaldžių LASS filialų – 12 savivaldybių;
 4. VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“ ir 9 jam pavaldūs LASS filialai – 10 savivaldybių;
 5. VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“ ir 10 jam pavaldžių LASS filialų – 12 savivaldybių;
 6. VšĮ Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centras – 1 savivaldybėje;
 7. VšĮ Kauno aklujų ir silpnaregių centras – 1 savivaldybėje.
- Tyrimui atlikti buvo pasirinktos visos aukščiau aptartos 55 LASS įsteigtos organizacijos.

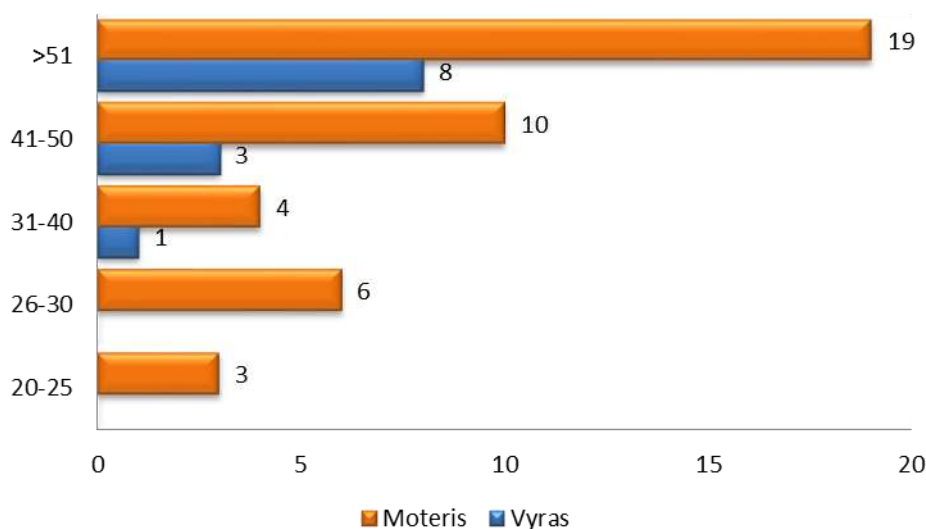
4.2. Respondentų socialiniai – demografiniai duomenys

Apklausoje dalyvavo 54 LASS organizacijų 57 savivaldybėse SPRNB projektus vykdančys darbuotojai – projektų vadovai, finansininkai bei projektų vykdytojai (toliau – respondentai, tiriamieji). Anketos 19 – 23 klausimų grupė (4 blokas) padėjo nustatyti jų socialines – demografines charakteristikas (lytį, amžių, išsilavinimą, pareigas SRPNB projektuose ir darbo patirtį projektu srityje). Tyrime dalyvavo 12 vyrų (22 proc.) ir 42 moterys (78 proc.) (žr. 8 pav.).

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Žemiau pateikiama respondentų pasiskirstymo pagal lytį ir amžių diagrama (žr. 9 pav.).

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų priklauso amžiaus grupei nuo 41 metų – 40 tiriamųjų (arba 74,1 proc. visų respondentų). Daugiausia tyrime dalyvavusių moterų priklauso vyresnio amžiaus grupei nuo 51 metų – 19 respondentų (arba 35 proc. visų respondentų). Mažiausia dalis respondentų yra amžiaus grupėje nuo 20 iki 40 metų – 14 respondentų (25,9 proc. proc.).

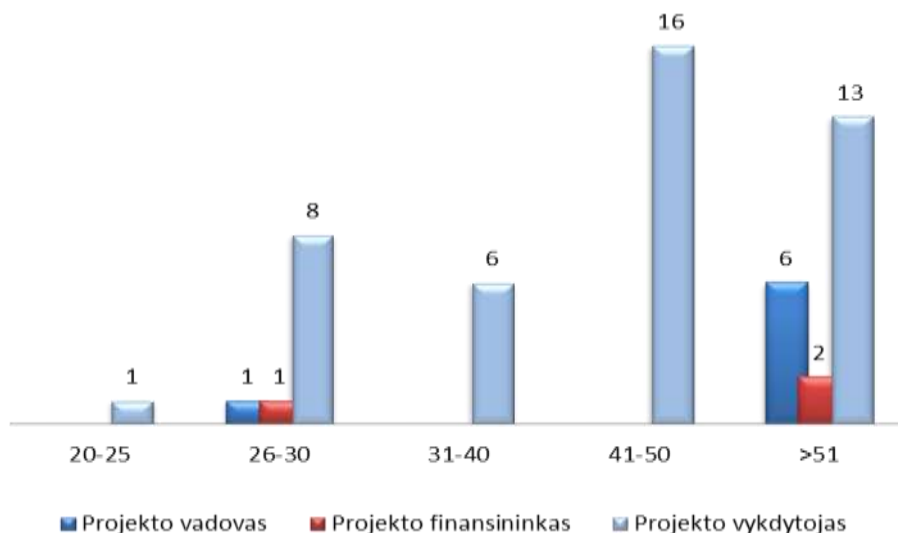
Taigi apklausos duomenys rodo, kad organizacijose dirba pakankamą gyvenimo patirtį turintys darbuotojai.

Tyrimo dalyvavo 44 SRPNB projektų vykdytojai (81 proc.), 7 projektų vadovai (13 proc.) ir 3 finansininkai (6 proc.) (žr. 10 pav.).

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal SRPNB projektuose užimamas pareigas

Nagrinėjant respondentų pasiskirstymą pagal amžių ir užimamas pareigas SRPNB projektuose (žr. 11 pav.) buvo nustatyta, kad dauguma tiriamųjų – 6 projekto vadovai, 2 projekto finansininkai ir 13 projekto vykdytojų priklauso vyresnio amžiaus grupei nuo 51 metų.

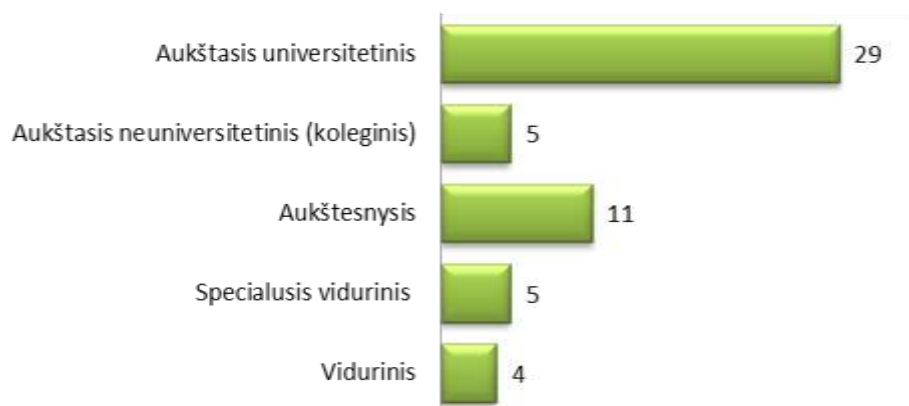

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir SRPNB projektuose užimamas pareigas

Nemaža dalis projekto vykdytojų – 16 respondentų priklauso amžiaus grupei nuo 41 iki 50 metų ir 6 projekto vykdytojai yra amžiaus grupėje nuo 31 iki 40 metų. 1 projekto vadovas, 1 projekto finansininkas ir 8 projektų vykdytojai priklauso amžiaus grupei nuo 26 iki 30 metų. Jauniausias projekto vykdytojas yra amžiaus grupėje nuo 20 iki 25 metų. Taigi tyrimo duomenys rodo, kad daugiausia LASS organizacijose SRPNB projektus vykdo vyresnio amžiaus darbuotojai.

Tiriant respondentų išsilavinimą buvo nustatyta, kad dauguma tiriamųjų – 29 respondentai (53,7 proc.) turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, su aukštesniojo išsilavinimu yra 11 respondentų (20,3 proc.), mažiausiai yra turinčių aukštąjį neuniversitetinį (koleginį) išsilavinimą – 5 respondentai (9 proc.), specialųjį vidurinį – 5 respondentai (7,4 proc.) ir vidurinį išsilavinimą – 4 respondentai (mažiau nei 10 proc. visų respondentų) (žr. 12 pav.).

Matome, kad LASS organizacijose SRPNB projektus vykdo pakankamai išsilavinę darbuotojai.

12 pav. Respondentų išsilavinimas

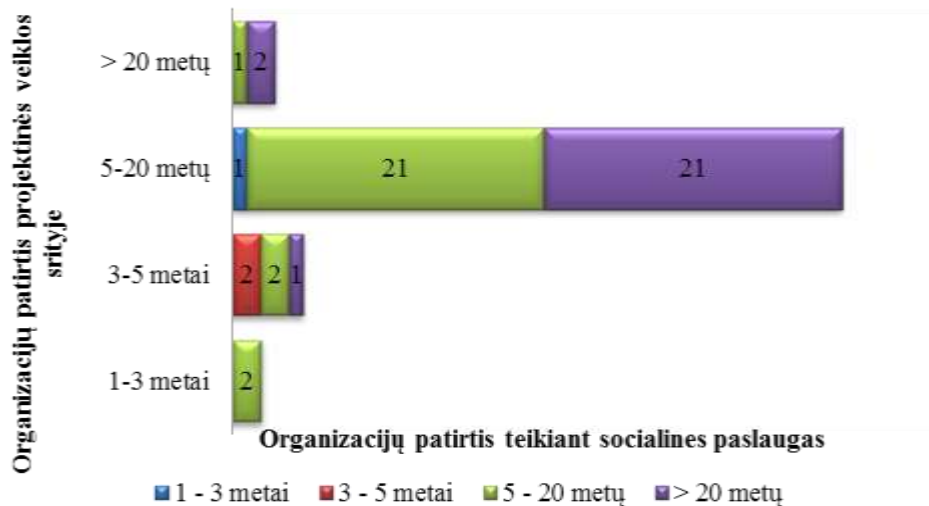
Apklausoje rezultatai parodė, kad LASS įsteigtose organizacijose – viešosiose įstaigose ir filialuose dauguma SRPNB projektus vykdančių darbuotojų yra vyresnio amžiaus, tačiau pakankamai išsilavinę specialistai. Kaip pabrėžia E. Kocai (2009, p. 72), būtent žmonių žinios, įgūdžiai, geras išsilavinimas ir profesinis pasiruošimas lemia žmogiškųjų išteklių kokybę ir yra labai svarbus šalies ekonominio klestėjimo veiksnys.

4.3. Organizacijų veiklos duomenys

Toliau analizuoti anketos 1 – 2 bloko klausimai, kuriais buvo nustatyti organizacijų veiklos duomenys. Anketos 1 – 5 klausimai skirti nustatyti organizacijų statusą, jų patirtį projektinėje srityje vykdant įvairius projektus bei teikiant socialines paslaugas neįgaliesiems, organizacijų finansavimo šaltinius, projektų vykdymo metu kylančias kliūtis. Anketos 6 – 9 klausimais buvo siekiama nustatyti, kokia yra organizacijų SRPNB projektų vykdymo patirtis, koku tikslu organizacijos rengia ir vykdo šiuos projektus, išsiaiškinti respondentų nuomonę apie projektuose finansuojamas paslaugas neįgaliesiems bei naujojo SRPNB finansavimo modelio vertinimą delegavus projektų administravimo funkcijas savivaldybėms.

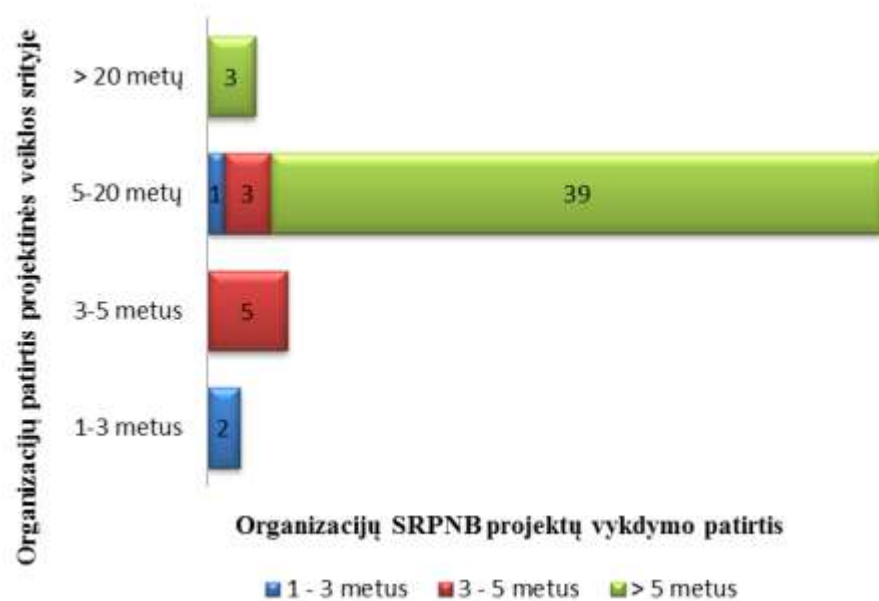
Apklausoje duomenys parodė, kad tyrime dalyvavo 14 VšĮ RAC darbuotojų, 6 VšĮ centrų darbuotojai ir 34 dirbantys LASS filialuose. Tiriant organizacijų patirtį projektinės veiklos srityje vykdant kitus projektus bei teikiant socialines paslaugas neįgaliesiems, buvo nustatyta (žr. 13 pav.), kad dauguma LASS organizacijų – 43 organizacijos (79,6 proc.) projektus vykdo nuo 5 iki 20 metų, iš jų 21 organizacija (48 proc.) socialines paslaugas neįgaliesiems teikia nuo 5 iki 20 metų ir 21 organizacija (48 proc.) daugiau nei 20 metų. 3 organizacijos (5,5 proc.) turi daugiau nei 20 metų projektų vykdymo

patirties ir teikia socialines paslaugas neįgaliesiems nuo 5 iki 20 metų arba ilgiau. 5 organizacijos (9,2 proc.) turi nuo 3 iki 5 metų projektinės veiklos patirties. Tik 2 organizacijos (3,7 proc.) projektus vykdo mažiau nei 3 metus, tačiau socialines paslaugas neįgaliesiems jos teikia nuo 5 iki 20 metų. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma LASS organizacijų turi pakankamai patirties projektinės veiklos ir socialinių paslaugų neįgaliesiems teikimo srityje.

13 pav. Organizacijų projektų vykdymo patirtis atsizvelgiant į socialinių paslaugų teikimo patirtį

Toliau buvo tiriama LASS organizacijų patirtis projektinės veiklos srityje vykdant SRPNB ir kitus projektus (žr. 14 pav.). Buvo nustatyta, kad dauguma organizacijų – 43 organizacijos (79,6 proc.) turi projektinės patirties nuo 5 iki 20 metų, iš jų 39 organizacijos SRPNB projektus vykdo daugiau negu 5 metus, 3 organizacijos nuo 3 iki 5 metų ir 1 organizacija – mažiau nei 3 metus. 3 LASS organizacijos, turinčios projektų vykdymo patirties daugiau nei 20 metų SRPNB projektus vykdo daugiau nei 5 metus. 5 organizacijos, vykdančios projektus nuo 3 iki 5 metų, turi tiek pat SRPNB projektų vykdymo patirties. 2 organizacijos turi vienodą SRPNB ir kitų projektų vykdymo patirtį (nuo 1 iki 3 metų). Šie apklausos duomenys dar kartą patvirtino, kad dauguma LASS organizacijų turi pakankamai SRPNB ir kitų projektų vykdymo patirties.

14 pav. Organizacijų SRPNB projektų vykdymo patirtis atsižvelgiant į patirtį projektinės veiklos srityje

7 anketos klausimo nagrinėjimas leido išsiaiškinti, koku tikslu organizacijos rengia ir įgyvendina SRPNB projektus savivaldybėse.

Anketoje buvo pateikti 3 atsakymo variantai, jų pasirinkimo dažnis yra toks:

- projektai rengiami (vykdomi) siekiant gerinti neįgaliųjų socialinę integraciją į visuomenę, didinti jų savarankiškumą ir visapusišką dalyvavimą visuomenės gyvenime – nurodė 50 respondentų,
- projektai rengiami (vykdomi) siekiant spręsti neįgaliųjų problemas – atsakė 37 respondentai,
- projektai rengiami (vykdomi) siekiant suteikti neįgaliesiems reikalingas paslaugas, kurių neteikia savivaldybės arba kitos institucijos – atsakė 47 respondentai (žr. 15 pav.).

15 pav. **Organizacijų nuomonė apie SRPNB projektų rengimo (vykdymo) tikslus**

Atsakymų rezultatai rodo, kad LASS organizacijos, turėdamos pakankamai patirties SRPNB ir kitų projektų vykdymo srityje, laiko save lygiavertėmis neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos dalyvėmis bei institucijų, įgyvendinančių neįgaliųjų socialinę politiką, Lietuvoje partnerėmis. Vykdydamos SRPNB projektus savivaldybėse, jos siekia visapusiškos neįgaliųjų socialinės integracijos.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad 2012 metais dauguma LASS organizacijų – 33 organizacijos (61,2 proc.) SRPNB projektus vykdė vienoje savivaldybėje, 14 organizacijų (25,9 proc.) – dvejose savivaldybėse ir 7 organizacijos (12,9 proc.) daugiau nei dvejose savivaldybėse. Kaip jau buvo minėta, vadovaujantis SRPNB projektų Tvarkos aprašo reikalavimais, projektų paraiškas savivaldybėms gali teikti *tik juridinio asmens statusą turinčios* organizacijos (žr. 2.1 poskyrį). Šiuo atveju, organizacijos, vykdžiusios projektus dvejose ar daugiau savivaldybių, yra VšĮ RAC, kurie atstovauja LASS filialus savivaldybėse ir yra šių LASS teritorinių padalinių projektų pareiškėjai (žr. 4 priedą). Taigi tyrimo rezultatai rodo, kad beveik 40 proc. respondentų, vykdydami 2012 metais SRPNB projektus dvejose ir daugiau savivaldybių, galėjo objektyviau įvertinti naująjį projektų finansavimo modelį.

Nagrinėjant organizacijų finansavimo šaltinius, nustatyta, kad pagrindiniai visų organizacijų finansavimo šaltiniai yra valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto lėšos, skirtos projektų vykdymui. Beveik pusė organizacijų – 25 organizacijos (46,3 proc.) nurodė, kad jos gauna finansavimą iš gyventojų pajamų mokesčio paramos, 19 organizacijų (35,2 proc.) nurodė, kad gauna rėmėjų paramą, 15 organizacijų (27,8 proc.) surenka papildomų lėšų iš ūkinės – komercinės organizacijos veiklos ir 6 organizacijos (11,1 proc.) gauna lėšas iš Europos socialinio fondo kitų projektų vykdymui (žr. 16 pav.).

Atsakymai į šį klausimą parodė, kad LASS organizacijoms yra labai svarbus valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis teikiamas finansavimas projektų vykdymui, nes tai yra pagrindinis jų funkcionavimo šaltinis.

16 pav. Organizacijų finansavimo šaltiniai

4 anketos klausimo nagrinėjimas padėjo išsiaiškinti, su kokiomis kliūtimis vykdydamos projektus susiduria organizacijos (žr. 17 pav.). Anketoje buvo pateikti 7 atsakymo variantai bei galimybė respondentams, neradusiems tarp pateiktųjų variantų tinkamo atsakymo, suformuluoti savąjį. Jų pasirinkimo dažnis yra toks:

17 pav. Projektų vykdymo metu LASS organizacijoms kylančios kliūtys

Atsakymai į šį klausimą įrodė, kad LASS organizacijoms projektų vykdymą komplikuoja nepakankama finansinė parama, maži atlyginimai projektų vykdytojams ir įvairūs biurokratiniai barjerai.

Siekiant išsiaiškinti respondentų nuomonę, ar SRPNB projektuose remiamos veiklos ir finansuojamos paslaugos atitinka socialinės rehabilitacijos paslaugų turinį ir kokios paslaugos yra labiausiai reikalingos neįgaliesiems, respondentams buvo pateikti visų projekte numatytų finansuoti veiklų (paslaugų) apibrėžimai, kurių aktualumą jie galėjo įvertinti naudojant penkių balų Likerto skalę. Respondentų pažymėti skalės pasirinkimo variantai (visiškai nesutinku – 1, nesutinku – 2, neturiu nuomonės – 3, sutinku – 4, visiškai sutinku – 5) leido sudaryti bendrą respondentų nuomonę apie kiekvienos projektuose teikiamos paslaugos neįgaliesiems aktualumą. Pateiktoje lentelėje matome balų suvestinę (žr. 5 lent.):

5 lentelė. SRPNB projektuose finansuojamų paslaugų reikalingumo vertinimas

SRPNB projektuose numatytos ir finansuojamos veiklos	VIDURKIS
Neįgaliųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas	4,6
Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) apie rūpinimąsi neįgaliaisiais šeimoje, buityje, visuomeniniame gyvenime	4,2
Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) ligai ar negaliai pažinti ir valdyti	4,2
Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) kaip aptarnauti (neįgaliuosius) ir apsitarnauti (pačiam neįgaliajam)	4,4
Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) apie orientavimąsi ir judėjimą aplinkoje bei naudojimąsi techninės pagalbos priemonėmis	4,6
Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) dėl negalios kylančių psichologinių problemų sprendimo ir mokymosi sveikai gyventi	4,1
Asmeninio asistento pagalba neįgaliesiems lankantis užimtumo, ugdymo, rehabilitacijos, sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kitose viešąsias paslaugas teikiančiose įstaigose	4,6
Neįgaliųjų užimtumo įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose paslaugos	4,2
Meninių gebėjimų lavinimo meno, kultūros būreliuose, kolektyvuose, klubuose paslaugos	4,4
Sportinių gebėjimų lavinimo sporto būreliuose, klubuose paslaugos	4,0

Atsakydamos į šį klausimą organizacijos nurodė, kad labiausiai neįgaliesiems reikalingos socialinės rehabilitacijos paslaugų turinį atitinkančios paslaugos yra neįgaliųjų *socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas* (4,6 balai), *praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) apie orientavimąsi ir judėjimą aplinkoje bei naudojimąsi techninės pagalbos priemonėmis* (4,6 balai) ir *asmeninio asistento pagalba* neįgaliesiems lankantis užimtumo, ugdymo, rehabilitacijos, sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kitose viešąsias paslaugas teikiančiose įstaigose (4,6 balai). Šis respondentų pasirinkimas patvirtina, kad LASS projektus vykdančioms organizacijoms šios

paslaugos yra labai aktualios ir pilnai atitinka regėjimo neįgaliųjų specialiosios pagalbos teikimo poreikius. Mažiausiai, respondentų nuomone, yra reikalingi praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) dėl negalios kylančių psichologinių problemų sprendimo ir mokymosi sveikai gyventi (4,1 balas) ir sportinių gebėjimų lavinimo sporto būreliuose, klubuose paslaugos (4,0 balai). Respondentų atsakymai į šį klausimą parodė, kad iš esmės visos SRPNB projektuose finansuojamos paslaugos atitinka socialinės reabilitacijos paslaugų turinį ir yra reikalingos neįgaliesiems.

Kalbant apie neįgaliesiems SRPNB projektuose teikiamas socialinės reabilitacijos paslaugas, palyginimui reikėtų trumpai aptarti kaimyninės užsienio šalies – *Latvijos* neįgaliųjų socialinės integracijos srityje *regos neįgaliesiems teikiamas socialinės reabilitacijos pagalbos priemonės*. Šioje šalyje neįgaliesiems šias paslaugas apmoka valstybė. Jos yra teikiamos kliento *gyvenamoje vietoje* arba pas *socialinių paslaugų teikėją (institucijoje)*. Paslaugų teikėjas parengia socialinės reabilitacijos programas ir, atsižvelgiant į kliento individualų socialinės reabilitacijos planą, yra vykdomos:

- psichologinės adaptacijos treniruotės;
- orientavimosi ir judėjimo gebėjimų lavinimas;
- rūpinimosi savimi gebėjimų lavinimas;
- mokymasis Brailio rašto;
- tiflotechnikos naudojimo mokymai;
- specializuotų kompiuterinių technologijų ir komunikacijos technologijų naudojimo mokymai;
- fizinio ir intelektualinio darbo pagrindinių gebėjimų mokymai;
- bendravimo ir kūrybinės saviraiškos gebėjimų mokymai;
- pritaikytų sporto šakų mokymai;
- konsultacijos ir pagalba klientų socialinių problemų sprendimams⁵⁹.

Regos negalią turinčiam klientui šios paslaugos teikiamos pagal individualų socialinės reabilitacijos planą. Jomis siekiama savarankiško funkcionavimo gebėjimų lavinimo (teikiamos paslaugos neviršijant 30 valandų per metus). Taip pat teikiamas paslaugų kompleksas institucijoje, siekiant kliento savarankiško funkcionavimo gebėjimų lavinimo (neviršijant 150 dienų kartą per penkerius metus). Teikiant klientui minėtas paslaugas, veikiama komandiniu principu, už socialinės reabilitacijos proceso eigą paskiriamas atsakingas asmuo⁶⁰. Tačiau šioje šalyje yra pripažįstama, kad iš Latvijos valstybės biudžeto daugiausia reikėtų finansuoti projektus, kurie padėtų vystyti alternatyvias paslaugas ir paskirstyti

⁵⁹ Neįgaliųjų įdarbinimo galimybių plėtra. Galimybių studija. Klaipėda, 2012. [http://www.nsis.lt/userfiles/Neigaliuju%20idarbinimo%20galimybiu%20pletra%20\(lietuvi%C5%B3%20k_.pdf](http://www.nsis.lt/userfiles/Neigaliuju%20idarbinimo%20galimybiu%20pletra%20(lietuvi%C5%B3%20k_.pdf) [Žiūrėta 2013-01-10]

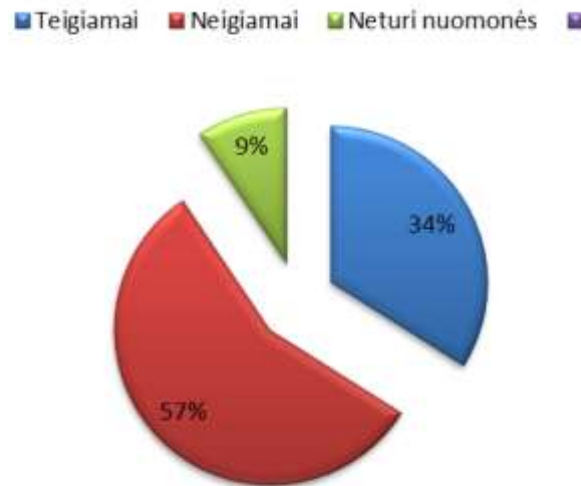
⁶⁰ Ten pat.

paramą skirtingoms neįgaliųjų grupėms regioniniu lygiu. Latvijoje dar nepakankamai atsižvelgiama į negalios pobūdį, t.y. psichikos ligoniai, aklieji, kurtieji ar turintys judėjimo negalią ne visuomet gauna diferencijuotas paslaugas ar jiems būtiną paramą⁶¹.

4.4. Savivaldybėse vykdomų projektų įgyvendinimo problemos

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti savivaldybėse SRPNB projektus vykdančių organizacijų nuomonę dėl šių projektų finansavimo modelio pakeitimo ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus. Analizuojant anketos 3 bloko klausimus (10 – 18 klausimai) buvo nustatytos SRPNB projektų įgyvendinimo metu (nuo projekto paraiškos rengimo iki jo užbaigimo) kilusios problemos bei organizacijų nuomonė dėl galimų šių problemų sprendimo būdų.

Respondentams buvo pateiktas klausimas apie tai, kaip jie vertina naują SRPNB projektų finansavimo tvarką (žr. 18 pav.).

18 pav. Naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio vertinimas

Dauguma – 30 respondentų nurodė, kad jie naują finansavimo modelį vertina neigiamai. Teigiamai pokyčius vertina 18 respondentų, šiuo klausimu nuomonės neturinčių buvo 5 respondentai. 1 respondentas į šį klausimą neatsakė. Pažymėtina tai, kad LASS, atstovaudama 6834 savo organizacijos nariams, miestų ir rajonų filialams 48-iose savivaldybėse, 2010-05-27 raštu kreipėsi į LR Vyriausybę, SADM ir NRD,

⁶¹ Academic Network of European Disability experts (ANED), „ANED country report on the implementation of policies supporting independent living for disabled people“, VT/2007/005. <http://www.disability-europe.net/content/aned/media/ANED%20Independent%20Living%20report%20-%20Latvia.pdf> [Žiūrėta 2013-01-20]

prašydama, kad „Paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektai nebūtų finansuojami per savivaldybes“ ir pateikė šiuo klausimu savo motyvus (žr. 5 priedas).

45 tiriamieji (83,3 proc.), atsakydami į 11 anketos klausimą, nurodė, kad delegavus savivaldybėms SRPNB projektų atrankos, lėšų skyrimo ir finansavimo, projektų kontrolės ir įgyvendinimo funkcijas, jų organizacijos susidūrė su problemomis. Tik 9 respondentai (16,6 proc.) pažymėjo, kad jų organizacijos su problemomis nesusidūrė (žr. 19 pav.).

19 pav. Naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio įtaka organizacijoms

Toliau analizuojami atsakymų duomenys organizacijų, kurios į 11 klausimą atsakė teigiamai (nauja imtis – 45 respondentai), t.y. kurioms iškilo problemų dėl naujos SRPNB projektų finansavimo tvarkos.

Kaip jau buvo minėta 2.4 poskyryje, visiems projektams yra būdingas projekto gyvavimo ciklas, kuris apima visą projekto įgyvendinimo procesą nuo jo atsiradimo iki užbaigimo. Kiekvienas projekto etapas turi savų ypatumų. Siekiant išsiaiškinti SRPNB projektų vykdymo metu organizacijoms iškilusių problemų pobūdį, respondentams buvo pateiktas klausimas (žr. 20 pav.), kurio atsakymų variantai leistų struktūriškai išanalizuoti šias problemas.

20 pav. **Problemos, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos SRPNB projektus savivaldybėse**

Atsakydami į šį klausimą respondentai nurodė, kad pakeitus SRPNB projektų finansavimo tvarką, jų organizacijos susidūrė su visomis išvardintomis problemomis. 23 respondentai (66,6 proc.) pažymėjo, kad jų organizacijos susidūrė su visomis problemomis. Didžiausia problema organizacijoms buvo *projekto dokumentacijos rengimas (ataskaitos, suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalai, paslaugų gavėjų sąrašai)*, kurią nurodė beveik visi – 44 respondentai (97,7 proc.).

Kadangi tyrimo metu buvo nustatyta, kad SRPNB projektų vykdymui įtakos turi (arba gali įtakoti) *organizacijų statusas* (pvz., VšĮ RAC vykdo ūkinę – finansinę veiklą, remia LASS teritorinius padalinius – miestų, rajonų filialus ir yra šių organizacijų projektų pareiškėjai savivaldybėse), šių *projektų vykdymo patirtis* bei *naujos finansavimo tvarkos vertinimas*, remiantis šiais trim kriterijais, su problemomis susidūrusios organizacijos turėjo įvertinti kiekvienos pateiktos problemos pobūdžio (teiginio) stiprumą. Paskaičiavus visų atsakymų vidurkius („visiškai nesutinku – 1“, „nesutinku – 2“, „neturiu nuomonės – 3“, „sutinku – 4“, „visiškai sutinku – 5“) bei įvertinus jų stiprumą, buvo analizuojami vidurkiai nuo 3,0. Atsakymai, kurių vidurkiai buvo iki 3,0 neanalizuojami, kadangi respondentai su pateikta problema nesutiko (žr. 6–8 priedus).

Išanalizavus LASS organizacijų atsakymus į 13 klausimą dėl *problemu, kilusių rengiant SRPNB projektų paraišką*, nustatyta, kad didžiausia problema visoms organizacijoms ir turinčioms skirtingą SRPNB projektų vykdymo patirtį, buvo *neregamentuota kartu su projekto paraiška pateikiamos pažymos forma, kurioje, vadovaujantis Tvarkos aprašo nuostatomis, kiekvienai planuojamai veiklai turi būti nurodytas paslaugų gavėjų sąrašas* (vidurkis – 4,25, standartinis nuokrypis – 0,608). Šią problemą įvardijo visos LASS organizacijos, tačiau aktualiausia ji buvo VšĮ RAC (4,50/0,707), kadangi, kaip jau buvo minėta, šios organizacijos yra ne tik LASS filialų projektų pareiškėjai savivaldybėse, bet ir

atsakingos už projektų vykdymą, sutarčių su savivaldybėmis pasirašymą bei lėšų projektui tikslinį panaudojimą. Pažymėtina tai, kad labiausiai šią problemą akcentavo organizacijos, kurios neišsakė savo nuomonės dėl naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio (5,00).

Antroje vietoje pagal bendrąją įvertį ir problemos pobūdį matome *metodinių rekomendacijų projekto paraiškoje dėl projekto įgyvendinimo plano užpildymo trūkumą* (4,08/0,974). Šią problemą pažymėjo tik LASS filialai (4,24/0,768) ir VšĮ RAC (4,00), vykdytys SRPNB projektus iki 5 metų. Minėtą problemą taip pat labiausiai akcentavo tos organizacijos, kurios neturėjo nuomonės dėl naujojo SRPNB projektų finansavimo modelio (5,00).

Ne mažiau reikšminga problema organizacijoms buvo *projekto išlaidų detalios sąmatos užpildymo metodikos trūkumas* (4,00/0,978). Kaip ir aukščiau nagrinėjamoje problemoje, šios informacijos trūkumas apsunkino projekto paraiškos rengimą LASS filialams (4,19/0,75) ir VšĮ RAC (4,00), turintiems projektų vykdymo patirties iki 5 metų bei teigiamai įvertinusiems naująją projektų finansavimo tvarką (4,14/1,464).

Tik VšĮ RAC respondentai mano, kad *projekte numatytos rengti veiklos ir finansuojamos paslaugos iš dalies atitinka neįgalųjų poreikius ir jiems būtinų paslaugų specifiką* (3,79/0,658). Šią problemą nurodė organizacijos, turinčios iki 5 metų SRPNB projektų vykdymo patirtį ir įvertinusios naująją finansavimo tvarką teigiamai arba neturėjusios nuomonės šiuo klausimu (4,00). Taip pat tik VšĮ RAC pritarė (4,00), kad *projekto paraiškos formoje trūksta metodinės informacijos dėl visų projekto paraiškos dalių užpildymo* (3,75/1,032).

Atlikus SRPNB projektų paraiškų rengimo metu organizacijoms kilusių problemų analizę, galime daryti išvadas. Nustatyta, kad visos iškeltos problemos yra pakankamai aktualios (žr. 21 pav.). Rezultatais išsiskyrė tik VšĮ centro organizacijos. Joms rengiant projekto paraiškas problemos kilo tik dėl neregamentuotos paslaugų gavėjų pažymos formos, pateikiamos kartu su projekto paraiška. Pažymėtina tai, kad VšĮ centrai vykdo SRPNB projektus Vilniuje ir Kaune, todėl šioms organizacijoms iš tiesų yra svarbi ši problema, nes minėtuose miestuose yra didelis paslaugų gavėjų skaičius. Taip pat mažiau su šio etapo problemomis susidūrė LASS organizacijos, turinčios daugiau nei 5 metų SRPNB projektų vykdymo patirties.

Nors daugelis organizacijų susidūrė su problemomis rengiant projektų paraiškas, bet, daugeliu atveju, jos naująją projektų finansavimo tvarką įvertino teigiamai.

21 pav. **Problemų, kilusių organizacijoms rengiant projekto paraišką, vidurkiai**

Organizacijos, susidūrusios su problemomis įgyvendinant projektus – vykdančios SRPNB projekte numatytas veiklas ir teikiančios negaliesiems paslaugas, turėjo įvertinti šių problemų aktualumą (14 klausimas). Išanalizavus organizacijų atsakymus nustatyta, kad aktualiausia problema – *vėluojantis finansavimas projektams* (3,51/2,074). Ši situacija ne tik komplikavo projekte numatytų veiklų ir paslaugų teikimo organizavimą, bet ir projektų vykdytojų įdarbinimą projekte. Kaip jau buvo minėta, SRPNB projektų Tvarkos aprašo 32 punkte numatyta, kad „Savivaldybės administracijos direktorius **iki gruodžio 30 d.** patvirtina lėšų paskirstymą projektams finansuoti“, tačiau, išanalizavus savivaldybių interneto svetainėse pateiktą informaciją apie lėšų 2012 metams SRPNB projektams skyrimą, matome, kad ne visos savivaldybės laikėsi Tvarkos aprašo nuostatų. Pavyzdžiui, Mažeikių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl lėšų paskirstymo 2012 m. SRPNB projektams finansuoti datuojamas **2012 m. sausio 3 d.** (šaltinis: http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/Patvirtintas_socialines_reabilitacijos_p/4781), Vilniaus miesto savivaldybės tinklapyje skelbiama, kad „**2012-01-19** Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorius patvirtino SRPNB projektų, finansuojamų iš valstybės ir Vilniaus miesto savivaldybės 2012 metų biudžetų, sąrašą“ (šaltinis: <http://www.vilnius.lt/index.php?2470529128>). Pažymėtina tai, kad Tvarkos aprašo 33 punkto nuostata numato, kad „... savivaldybių administracijos ... **iki kitų metų sausio 15 d.** teikia paraiškas NRD, nurodydamos lėšų paskirstymą pagal projektus, planuojamą savivaldybių administracijų indėlių“. Atsižvelgiant į Tvarkos apraše nustatytą procedūrą, susijusią su lėšų projektų vykdymui skyrimu organizacijoms, reglamentuojamas datas, galima daryti

išvadą, kad iš tiesų organizacijoms, turinčioms nedidelį kofinansavimą, sunku ne tik pradėti jo vykdymą laiku, t.y. nuo sausio 1 d., bet ir planuoti išlaidas darbuotojų samdymui, projekto vykdymui ir kt. Ši problema aktualiausia buvo VšĮ centrams (4,83/0,408), kaip jau minėta, vienas iš jų vykdo SRPNB projektą Vilniuje, turintiems projektų vykdymo patirties nuo 3 ir daugiau nei 5 metai ir skirtingai naują projektų finansavimo tvarką įvertinusioms organizacijoms.

Antroje vietoje pagal bendrąją įvertį ir problemos aktualumą buvo nurodyta tai, kad *projektų dalyviams buvo sunku pasiekti projekto vykdymo vietas dėl viešojo transporto trūkumo miestuose, rajonuose arba jo nepritaikymo neįgaliesiems* (3,38/2,048). Pažymėtina tai, kad organizuojant projekte numatytas paslaugas neįgaliesiems beveik visos jos yra vykdomos ir teikiamos tik organizacijų patalpose. Tvarkos aprašas nenumato specialiųjų paslaugų neįgaliesiems teikimo, tokių kaip neįgaliojo lankymas namuose, nes šios paslaugos yra reglamentuojamos pagal Socialinių paslaugų katalogą ir jas teikia savivaldybės. Su įvardinta problema labiausiai susidūrė VšĮ centrai (4,33/0,816), kiek mažiau – LASS filialai (3,31/2,150) ir kai kurie VšĮ RAC (3,08/2,216). Dažniausiai šią problemą įvardijo organizacijos, turinčios daugiau nei 5 metų SRPNB projektų vykdymo patirties. Ši problema beveik vienodai aktuali buvo teigiamai (3,55/1,864) arba neigiamai (3,48/2,098) įvertinusioms naują projektų finansavimo tvarką organizacijoms.

Organizacijoms, vykdančioms SRPNB projektus daugiau nei 5 metus ir įvertinusioms naują finansavimo tvarką teigiamai (arba neigiamai), ne mažiau svarbi problema buvo nepakankama savivaldybių parama organizacijoms *aprūpinant jas transportu bei nenoras bendradarbiauti su jomis* (3,24/1,979). Pažymėtina tai, kad transportas yra labai reikalingas teikiant asmeninio asistento paslaugas atokiau gyvenantiems neįgaliesiems kartu su jais lankantis įvairiose įstaigose (gydymo, ugdymo, reabilitacijos ir kt.). A. Pocius (2009, p. 97) pabrėžia, kad sunkią negalią turintiems asmenims integruotis į visuomenę nepakanka tik pavežėjimo paslaugų, bet reikia ištiso komplekso paslaugų, kurios leistų jiems prisitaikyti prie socialinės aplinkos. Su šia problema labiausiai susidūrė VšĮ centrai (4,50/0,548) ir kiek mažiau LASS filialai (3,12/2,065), visiškai nesusidūrė VšĮ RAC. Problemą įvardijo organizacijos, turinčios projektų vykdymo patirties nuo 3 metų ir beveik panašiai (teigiamai arba neigiamai) vertinusios naują finansavimo modelį.

Kita aktuali problema - *nepakankama PVAK kompetencija ir jų šališkumas vertinant kai kurių organizacijų projektus* (3,16/1,965), kurią įvardijo VšĮ centrai (5,00), organizacijos vykdančios projektus daugiau nei 3 metus ir labiausiai akcentavo problemą teigiamai vertinusios naują finansavimo tvarką (3,82/1,991).

Taip pat organizacijos nurodė, kad įgyvendinant projektus ir teikiant numatytas paslaugas joms *trūko lėšų kurui, transporto nuomai bei jo eksploatacijai* (3,13/1,984). Dėl šių priežasčių projektų vykdytojams buvo *sudėtinga pasiekti atokiau gyvenančius neįgaliuosius*, palydėti juos į įvairias įstaigas, padėti grįžti iš projekto vykdymo vietos į namus. Ši problema buvo labiausiai aktuali VŠĮ centrams (4,33/1,211) ir šiek tiek svarbi LASS filialams (3,04/2,029). Šios problemos svarbą nurodė organizacijos, vykdančios projektus daugiau nei 5 metus bei teigiamai įvertinusios naująją projektų finansavimo tvarką (3,55/2,018).

Šių problemų analizė parodė (žr. 22 pav.), kad PVAK nekompetencija arba jos šališkumas kai kurių organizacijų atžvilgiu vertinant projektus ir teikiant siūlymus dėl finansavimo projektams skyrimo galėjo turėti įtakos projektų įgyvendinimui (kai kurioms organizacijoms skirtas mažesnis finansavimas). Didžiausia problema – vėluojantis finansavimas projektams, kadangi procedūros, susijusios su lėšų projektams skyrimu, užsitęsia iki sausio vidurio ir ilgiau. Taip pat projektų įgyvendinimą komplikavo viešojo transporto trūkumas arba netinkamas jo pritaikymas neįgaliesiems (projektų dalyviams sunku pasiekti projekto vykdymo vietą), tuo tarpu organizacijos stokoja transporto priemonių ir lėšų kurui.

22 pav. **Problemų, kilusių organizacijoms įgyvendinant SRPNB projektus, vidurkiai**

Atlikus projektų įgyvendinimo metu kylančių problemų, su kuriomis susidūrė organizacijos, analizę, pastebima, kad labiausiai jos palietė VŠĮ centrus. VŠĮ RAC ir LASS filialai su jomis susidūrė mažiau arba visai nesusidūrė.

Analizuojant organizacijų problemas *dėl projektų dokumentacijos (ataskaitų, suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų, paslaugų gavėjų sąrašų) rengimo* (15 klausimas), buvo nustatyta, kad sunkiausia organizacijoms buvo parengti dokumentus (sąrašus, žurnalus ir kt.), kuriuose būtų *projektų dalyvių parašai už jiems SRPNB projekte suteiktas paslaugas* (3,80/1,914). Svarbu yra tai, kad Tvarkos

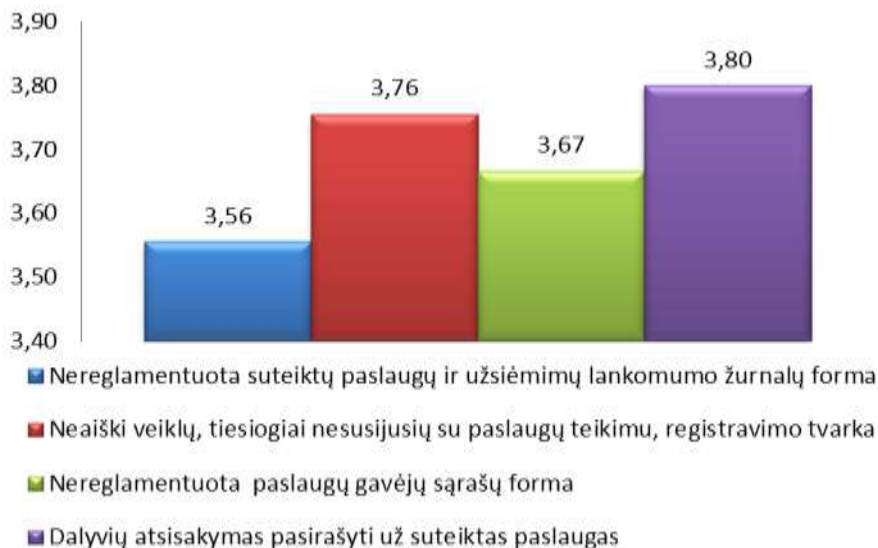
aprašas nereglamentuoja šių procedūrų, tačiau, organizacijų teigimu, projektus kontroliuojančių institucijų (NRD, savivaldybių) darbuotojai reikalauja, kad projektų dalyviai pasirašytų už jiems suteiktas paslaugas. Organizacijų teigimu, dėl šio reikalavimo neįgalieji atsisako dalyvauti projekte. Su šia problema susidūrė VšĮ centrai (4,17/2,041) ir LASS filialai (4,15/1,666), organizacijos, vykdančios SRPNB projektus iki 3 metų arba daugiau nei 5 metus. Labiausiai problemą akcentavo organizacijos, neigiamai įvertinusios naują SRPNB projektų finansavimo tvarką (3,93/1,791).

Antroji, ne mažiau aktuali problema rengiant projektų dokumentaciją, organizacijoms buvo *veikly, tiesiogiai nesusijusių su paslaugų teikimu (įvairios informacijos paieška, ataskaitų, suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų pildymas, pasiruošimas užsiėmimams, nuvykimas pas atokiau gyvenančius projekto dalyvius), iforminimas* (3,76/1,824), kuris taip pat nėra reglamentuotas Tvarkos apraše jokiais dokumentais. Pažymėtina tai, kad projekto paraiškos įgyvendinimo plane turi būti nurodytos tik tos veiklos, kurios yra susijusios su paslaugų neįgaliesiems teikimu. Šią problemą taip pat labiausiai akcentavo LASS filialai (4,04/1,562) ir VšĮ centrai (4,00/2,00) bei ji buvo aktuali organizacijoms, neigiamai (3,97/1,679) ir kiek mažiau – teigiamai (3,45/2,252) vertinusioms SRPNB projektų administravimo funkcijų delegavimą savivaldybėms.

Taip pat svarbi problema rengiant projekto dokumentaciją organizacijoms buvo *nereglamentuota paslaugų gavėjų sąrašų forma ir jų rengimo tvarka* (3,67/1,895). Organizacijų teigimu, projektus kontroliuojantys darbuotojai taip pat reikalauja rengti šiuos sąrašus su paslaugų gavėjų parašais. Su šia problema labiausiai susidūrė VšĮ centrai (4,00/2,00) ir LASS filialai (3,88/1,705) bei organizacijos, kurių SRPNB projektų vykdymo patirtis daugiau nei 5 metai (3,59/1,828), vertinusios naują finansavimo modelį neigiamai (3,79/1,78) arba teigiamai (3,45/2,252).

Kita aktuali problema buvo *nereglamentuotos suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų formos* (3,56/1,816), kuriose registruojamos neįgaliesiems suteiktos paslaugos. Su šia problema nesusidūrė tik VšĮ RAC. Kaip jau buvo minėta, šios organizacijos teikia LASS filialų projekto paraiškas savivaldybėms ir yra atsakingos už lėšų projektams tikslinį panaudojimą, todėl jos mažiau susiduria su minėtomis problemomis.

Šio klausimo atsakymų rezultatai (žr. 23 pav.) parodė, kad rengiant SRPNB projektų dokumentaciją organizacijos susidūrė su problemomis dėl Tvarkos apraše nereglamentuotų dokumentų formų. Daugiausiai su šiomis problemomis susidūrė LASS filialai ir VšĮ centrai, kurie savivaldybėse yra pagrindiniai SRPNB projektuose numatytų paslaugų neįgaliesiems teikėjai.

23 pav. **Problemų, kilusių organizacijoms rengiant SRPNB projektų dokumentaciją, vidurkiai**

Paskutinė SRPNB projektus savivaldybėse vykdančių LASS organizacijų nurodyta problema buvo dėl *bendradarbiavimo su atsakingais savivaldybių darbuotojais*, su kuriais projektų vadovai, finansininkai ir vykdytojai bendrauja nuolat – rengiant projektų paraiškas, vykdant projektus, teikiant savivaldybėms įvairius, su projektų vykdymu susijusius dokumentus (ataskaitas, paslaugų gavėjų sąrašus, prašymus tikslinti projektų paraiškas ir kt. dokumentus).

Visos LASS organizacijos nurodė, kad *savivaldybių darbuotojams trūksta kompetencijos neįgaliesiems teikiamų paslaugų specifikos ir reikalingumo klausimais* (4,31/0,928). Taip mano visos LASS organizacijos, turinčios SRPNB projektų vykdymo patirties iki 3 metų (5,00) ir daugiau nei 5 metus (4,39/0,656). Šią problemą įvardijo organizacijos, naująjį projektų finansavimo modelį vertinusios teigiamai (4,00/1,414), neigiamai (4,35/0,702) ir labiausiai – neišreiškusios savo nuomonės minėtu klausimu (5,00).

Ne mažiau aktuali organizacijoms problema vykdant skirtingose savivaldybėse SRPNB projektus kilo dėl to, kad *savivaldybės nevienodai interpretavo Tvarkos aprašo nuostatus bei kitus, su projektų vykdymu susijusius dokumentus* (4,04/,720). Daugiausiai su šiuo teiginiu sutiko VŠĮ RAC (4,30/0,675), kadangi jie, kaip jau buvo minėta, yra LASS filialų projektų pareiškėjai savivaldybėse ir nuolat bendrauja su skirtingomis savo regiono savivaldybėms. Taip pat šiam teiginiui pritarė VŠĮ centrai (4,00) ir LASS filialai (3,86/0,770), nes jie vykdo projektus vienoje arba dvejose savivaldybėse. Su šia problema susidūrusių organizacijų SRPNB projektų vykdymo patirtis yra nuo 3 metų (4,50/0,707) ir daugiau nei 5

metai (4,09/0,596). Šios problemos aktualumą vienodai įvertino visos organizacijos, skirtingai vertinusios naują finansavimo modelį.

Taip pat visos organizacijos, turinčios įvairių SRPNB projektų vykdymo patirtį ir skirtingai vertinusios naują projektų finansavimo tvarką, pažymėjo, kad problemų bendraujant su savivaldybėms kilo *dėl savivaldybių darbuotojų reikalavimo rengti ir teikti Tvarkos apraše nereglamentuotus dokumentus* (3,96/958).

Problemų organizacijoms kilo dėl savivaldybių darbuotojų *draudimo neįgaliajam išvykus, atsisakius projekte teikiamų paslaugų arba mirus koreguoti (tikslinti) paslaugų gavėjų sąrašus* (3,42/1,065). Daugiausia su šia problema susidūrė VšĮ centrai (4,00), kiek mažiau – VšĮ RAC (3,40/1,075) ir LASS filialai (3,36/1,151). Šią problemą labiausiai akcentavo organizacijos, turinčios SRPNB projektų vykdymo patirties nuo 3 metų (4,50/0,707) ir, labiausiai, naują projektų finansavimo tvarką vertinusios teigiamai (3,86/1,069).

VšĮ centrai ir VšĮ RAC nurodė, kad *savivaldybių darbuotojai netinkamai teikė paaiškinimus ir rekomendacijas dėl projekto dokumentacijos (suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų, paslaugų gavėjų sąrašų) rengimo* (3,42/1,065). Šiam teiginiui pritarė organizacijos, turinčios daugiau nei 5 metų patirtį (3,61/0,988) ir labiausiai – teigiamai vertinusios SRPNB projektų administravimo funkcijų delegavimą savivaldybėms (4,00/1,155).

VšĮ centrai ir VšĮ RAC (3,60/0,843), turintys projektų vykdymo patirties daugiau nei 5 metai (3,52/0,846) bei teigiamai vertinantys naują projektų finansavimo modelį (4,29/0,756), pritarė teiginiui, kad *savivaldybių darbuotojai, vykdydami finansuojamų projektų kontrolę, netinkamai teikė paaiškinimus ir rekomendacijas ataskaitų rengimo, lėšų panaudojimo ir pasiektų rezultatų klausimais* (3,38/0,898).

Teiginiui, kad *savivaldybių darbuotojams trūksta kompetencijos projektų administravimo klausimais* (3,35/1,056) pritarė VšĮ RAC (3,90/0,994). Su šiuo teiginiu sutiko organizacijos, turinčios patirties daugiau nei 5 metai (3,52/0,994) ir jam labiausiai pritarė teigiamai vertinusios naują projektų finansavimo tvarką (3,71/1,254).

24 pav. **Problemų, kilusių organizacijoms bendraujant su savivaldybės darbuotojais, vidurkiai**

Apibendrinant šio klausimo atsakymus (žr. 24 pav.), matome, kad daugiausia problemų organizacijoms bendraujant su atsakingais savivaldybių darbuotais kilo dėl savivaldybių darbuotojų kompetencijos stokos neįgaliesiems teikiamų paslaugų specifikos ir šių paslaugų reikalingumo klausimais. Ne mažiau aktuali problema, kuri apsunkino projektus vykdančių organizacijų bendravimą su savivaldybėmis, buvo skirtingai interpretuojami Tvarkos aprašo nuostatai. Pažymėtina tai, kad organizacijos, tokios kaip VšĮ RAC, kurios teikė projektų paraišką keliolikai savivaldybių ir jose vykdė savo regiono LASS filialų SRPNB projektų administravimo funkcijas, susidūrė su problema, kad daugelis savivaldybių skirtingai interpretavo Tvarkos aprašą. Ne mažiau aktuali problema projektus vykdančios organizacijos buvo savivaldybių reikalavimai rengti perteklinę, kitaip tariant, Tvarkos apraše nereglamentuotą dokumentaciją.

Išanalizavus visas problemas, organizacijoms buvo pateikti galimi šių problemų sprendimo siūlymai, kuriuos jos galėjo pasirinkti vertindamos 18 klausime pateiktus teiginius.

Atsakymų rezultatai parodė, kad visos organizacijos, nepriklausomai nuo jų statuso, turimos SRPNB projektų vykdymo patirties ir finansavimo modelio vertinimo, pritarė siūlymui, kad *į PVAK turėtų būtų deleguojami tik nepriklausomi, nepavaldūs savivaldybėms (arba iš kitų savivaldybių), turintys pakankamai kompetencijos neįgaliesiems būtinų paslaugų specifikos klausimais socialinio darbo ir apsaugos, švietimo arba sveikatos priežiūros sričių atstovai* (4,64/570).

Taip pat visos organizacijos pritarė siūlymui, kad būtų *parengtas dokumentų rinkinys, kuriame būtų pateikta susisteminta metodinė informacija savivaldybėms ir projektų vykdytojams, reglamentuotos SRPNB projektų įgyvendinimo tvarkos ir visos procedūros* (4,58/783). Šio darbo autorės nuomone, tokių

dokumentų rinkinio pavyzdžiu galėtų būti ES struktūrinės paramos interneto svetainėje pateiktos nuorodos, skirtos projektų pareiškėjams ir projektų vykdytojams⁶².

Visos organizacijos sutiko, kad *procedūros, susijusios su lėšų projektams skyrimu, turėtų būti organizuotos ir užbaigtos iki einamųjų metų gruodžio 31 d.* (4,56/813), kad SRPNB projektus vykdančios organizacijos galėtų gauti finansavimą projektų vykdymui laiku, t.y. nuo sausio mėnesio, kadangi projekto pradžia yra sausio 1 d. Šios problemos sprendimas labai aktualus organizacijoms dėl projektuose dirbančių specialistų įdarbinimo bei projekto įgyvendinimui būtinų išlaidų planavimo.

Taip pat visos organizacijos pritarė siūlymui, kad *SRPNB projektai būtų rengiami keleriems metams, kiekvienais metais papildant tik sąmatą* (4,22/1,166). Labiausiai šiam siūlymui pritarė VšĮ centrai (5,00). Kitaip tariant, organizacijos pageidauja, kad projekto vykdymo trukmė būtų ilgesnė nei vieneri metai, nes jos turi pakankamai projektų vykdymo, socialinių paslaugų neįgaliesiems teikimo patirties. Be to, SRPNB projektuose neįgaliesiems turi būti teikiamos nuolatinio pobūdžio socialinės reabilitacijos paslaugos.

Kaip buvo minėta, visoms organizacijoms yra aktualus įvairios dokumentacijos, susijusios su projektų vykdymu, rengimo klausimas, todėl jos pritarė siūlymui, kad *Tvarkos aprašas būtų papildytas ir būtų reglamentuotos suteiktų paslaugų, užsiėmimų lankomumo žurnalų bei paslaugų gavėjų sąrašo formos* (4,20/919).

Taip pat organizacijos sutinka, kad *paslaugų neįgaliesiems SRPNB projekte teikimas būtų įformintas sutartimis (tarp organizacijų ir paslaugų gavėjo), tokiu būdu atsisakant parašų rinkimo* (4,18/1,029). Labiausiai šiam siūlymui pritarė Vilniuje ir Kaune projektus vykdančios VšĮ centrai (4,67/0,516).

Visų organizacijų nuomone, būtina *kelti savivaldybių darbuotojų kvalifikaciją ir suteikti jiems žinių apie skirtingas negalias (judėjimo, regėjimo, klausos, sutrikusio intelekto, sutrikusios psichikos ir kt.) turinčių asmenų specialiuosius poreikius* (4,16/824).

Taip pat organizacijos mano, kad *Tvarkos aprašo 1 priedą* (žr. 1 priedą) *reiktų papildyti projekto paraiškos pildymo metodika ir pateikti joje projekto įgyvendinimo plano, išlaidų detalios sąmatos pildymo pavyzdžius* (4,11/682). Šiam siūlymui labiausiai pritaria VšĮ centrai (4,50/0,548).

Respondentų nuomone, *finansuodamos SRPNB projektus savivaldybės turėtų atsižvelgti į organizacijų nuomonę dėl skirtingas negalias turinčių asmenų specialiųjų poreikių tenkinimo ir būtinų paslaugų jiems organizavimo*, kadangi organizacijos geriausiai žino savo narių poreikius (3,89/487).

⁶² Dokumentų rinkinys pareiškėjams <http://www.esparama.lt/pareiskejams/dokumentu-rinkinys-pareiskejams>, Dokumentų rinkinys projektų vykdytojams <http://www.esparama.lt/metodine-informacija> [Žiūrėta 2012-10-28]

Apibendrinant galima teigti, kad respondentų atsakymai į 13 – 16 klausimus parodė, jog visas su SRPNB projektų vykdymu susijusias organizacijų nurodytas problemas galima suskirstyti į keturias grupes:

1. Rengiant projekto paraišką – neregamentuota kartu su projekto paraiška pateikiama paslaugų gavėjų sąrašo pažymos forma, metodinių rekomendacijų trūkumas dėl projekto įgyvendinimo plano ir išlaidų detalios sąmatos rengimo;
2. Vykiant projektą ir teikiant neįgaliesiems paslaugas – vėluojantis finansavimas;
3. Rengiant projektų dokumentaciją – neregamentuotos paslaugų gavėjų parašų rinkimo tvarkos ir dokumentų formos (paslaugų gavėjų sąrašai, žurnalai ir dokumentai, skirti veiklų, tiesiogiai nesusijusių su teikiamomis paslaugomis, įforminimui);
4. Bendradarbiaujant su savivaldybių darbuotojais – savivaldybių darbuotojų nekompetencija neįgaliesiems reikalingų paslaugų specifikos klausimais, skirtingas Tvarkos aprašo nuostatų interpretavimas ir reikalavimas rengti Tvarkos apraše neregamentuotus dokumentus.

Tyrimo metu pateikti problemų sprendimų siūlymai dėl SRPNB projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo yra priimtini visoms LASS organizacijoms, turinčioms įvairių projektų vykdymo patirtį ir skirtingai vertinusioms naują projektų finansavimo modelį.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad Lietuvoje vyrauja socialiai integruojantis požiūris į neįgaliuosius ir yra pripažįstama, kad neįgalieji – tai lygiateisiai visuomenės nariai, tik turintys specialiuosius poreikius. Šalyje sukurta teisinė bazė neįgaliųjų socialinės integracijos politikai formuoti ir įgyvendinti. Lietuvoje klasifikuojamomis medicininės, profesinės ir socialinės reabilitacijos kryptimis siekiama padidinti neįgaliųjų galimybes ir sumažinti apribojimus įvairiose srityse, kad, pasinaudodami reabilitacijos paslaugomis, jie galėtų visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Tačiau šiandien Lietuvoje trūksta aiškumo dėl socialinės reabilitacijos paslaugų reglamentavimo, iki šiol nėra valstybės lygmeniu aprobuotos vientisos socialinės reabilitacijos sistemos, jos turinį bei pagalbos priemonių organizavimą reglamentuojančios tvarkos, neaišku, kokia institucija ir kokiais kriterijais vadovaudamasi turėtų nustatyti socialinės reabilitacijos poreikį.

2. Socialinės reabilitacijos paslaugos neįgaliesiems teikiamos per projektines veiklos priemones, kurios yra numatytos įgyvendinant ilgalaikę Nacionalinę neįgaliųjų socialinės integracijos programą. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2007 m. atliko programos įgyvendinimo vertinimą. Audito metu buvo nustatyta, kad programos finansavimo sistema neužtikrino vienodo paslaugų prieinamumo neįgaliesiems skirtinguose teritoriniuose vienetuose. Finansuotos paslaugos ne visuomet pasiekdavo neįgaliuosius, gyvenančius įvairiuose Lietuvos regionuose. Nebuvo sprendžiamas nevyriausybinį organizacijų rėmimo ir socialinių paslaugų iš jų pirkimo atskyrimo klausimas, kadangi projektai buvo finansuojami ne tiesiogiai, o per tarpininkus – neįgaliųjų asociacijas. Programos priemonių planavimas vyko nepakankamai bendradarbiaujant su savivaldybėmis, organizuojant socialinių paslaugų teikimą neįgaliesiems bendruomenėje nebuvo tiksliai apibrėžta valstybės ir savivaldybių funkcijų atsakomybė. Pagalbos priemonių prioritetai ir paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje buvo teikiamos neįvertinus neįgaliųjų poreikių. Audito nuomone, programoje numatytas valstybės biudžeto lėšas, skirtas paslaugų teikimui neįgaliesiems bendruomenėje, tikslinga būtų tolygiai paskirstyti pagal regionus. Todėl buvo pasiūlyta iš esmės reformuoti programos valdymą bei decentralizuoti jos finansavimo tvarką deleguojant neįgaliųjų socialinės integracijos pagalbos priemonių organizavimo funkcijas savivaldybėms.

3. Įgyvendinant Audito rekomendacijas, buvo patvirtintas naujas Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas ir pakeistas socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje per projektines veiklos priemones finansavimo modelis. Buvo išplėstas projektų pareiškėjų ratas – projektų paraiškas leista teikti ir projektus vykdyti ne tik neįgaliųjų asociacijoms, bet ir kitoms neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančioms organizacijoms –

labdaros ir paramos fondams, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, viešosioms įstaigoms. 2011 m. savivaldybėms buvo deleguotos Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų atrankos, finansavimo ir įgyvendinimo kontrolės funkcijos. Pakeitus projektų finansavimo tvarką, jie finansuojami nacionalinio (valstybės ir savivaldybių) biudžetų lėšomis.

4. Šio darbo tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma respondentų (57 proc.) naują Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo modelį vertina neigiamai, kadangi organizacijos, vykdydamos projektus savivaldybėse, susidūrė su problemomis. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad problemų joms kilo dėl projektų įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų netobulumo ir metodinių rekomendacijų trūkumo. Organizacijų nuomone, savivaldybėse projektus vertinančių specialistų kompetencija nepakankama, projektų paraiškos vertinamos neobjektyviai, pastebimas vertintojų šališkumas kai kurių organizacijų atžvilgiu. Projektų veiklų vykdymą ir paslaugų neįgaliesiems teikimą komplikavo vėluojantis finansavimas projektams, transporto trūkumas arba netinkamas jo pritaikymas neįgaliesiems. Organizacijų bendradarbiavimą su savivaldybėmis apsunkino savivaldybių darbuotojų kompetencijos trūkumas neįgaliesiems teikiamų paslaugų specifikos ir šių paslaugų reikalingumo klausimais, nevienodas Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo nuostatų interpretavimas ir savivaldybių reikalavimai rengti nereglamentuotus dokumentus.

1. Tobulinant Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašą, siūloma:

1.1. Parengti metodines rekomendacijas dėl projekto paraiškos išlaidų detalios sąmatos, projekto įgyvendinimo plano ir kitų projekto dalių rengimo, reglamentuoti kartu su projekto paraiška teikiamos paslaugų gavėjų sąrašo pažymos formą.

1.2. Savivaldybėse vykdomas procedūras, susijusias su lėšų paskirstymu projektams, organizuoti taip, kad projektų vykdytojai finansavimą gautų laiku, t.y. nuo sausio 1 d.

1.3. Tvarkos apraše numatyti galimybę organizacijoms sudaryti sutartis su projektų paslaugų gavėjais dėl paslaugų gavimo.

1.4. Projekto įgyvendinimo plane numatyti projektų vykdytojams darbo valandas tiesioginiam darbui su paslaugų gavėjais (paslaugų teikimui) ir netiesioginiam darbui (dokumentacijos, susijusios su projekto vykdymu, tvarkymu, informacijos paieškai ir kt.).

1.5. Parengti išaiškinimą, kokia forma turi būti registruojamos suteiktos paslaugos.

2. Kelti savivaldybių darbuotojų, administruojančių projektus, kvalifikaciją. Savivaldybėms labiau gilintis į problemas, organizuoti su organizacijomis bendrus pasitarimus ir mokymus, kuriuose būtų aptariamoms projektų vykdymo metu kylančios problemos, išklausoma organizacijų nuomonė apie neįgaliesiems būtinų paslaugų specifiką ir reikalingumą.
3. Parengti dokumentų rinkinį, kuriame būtų pateikta susisteminta metodinė informacija savivaldybėms ir projektų vykdytojams, apibrėžta Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų įgyvendinimo tvarka ir visos procedūros. Paskelbti šią informaciją Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamento ir savivaldybių interneto svetainėse.
4. Deleguoti į Projektų vertinimo ir atrankos komisiją nepriklausomus, savivaldybėms nepavaldžius (arba iš kitų savivaldybių) socialinio darbo ir apsaugos, švietimo arba sveikatos priežiūros sričių atstovus.
5. Keisti Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų vykdymo trukmę, kad jie būtų vykdomi 3 metus.

LITERATŪRA

1. Academic Network of European Disability experts (ANED), „ANED country report on the implementation of policies supporting independent living for disabled people“, VT/2007/005. <http://www.disability-europe.net/content/aned/media/ANED%20Independent%20Living%20report%20-%20Latvia.pdf> [Žiūrėta 2013-01-20]
2. Astrauskas A. Decentralizacija vietos savivaldybėje: turinys ir formos // Viešojo politika ir administravimas. Kaunas, 2007, Nr. 20, psl. 10. - ISSN 1648-2603.- <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/frames.html> pdf [Žiūrėta 2012-04-04]
3. Bagdonas A. ir kt. Skirtingi, bet lygūs visuomenėje ir darbuotėje. Vilnius, 2007, p. 477. – ISBN 978-9955-636-06-9
4. Baranauskienė I., Juodraitis A. Neįgaliųjų profesinė rehabilitacija: sėkmės prielaidos. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008. - p. 430. ISBN 978-9986-38-909-5
5. Bilevičienė T. Naujos neįgaliųjų profesinės rehabilitacijos ir integracijos galimybės: nuotolinio darbo organizavimo modelis. Daktaro disertacijos santrauka, 2009. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20091102_095603-77078/DS.005.0.01.ETD [Žiūrėta 2012-02-05]
6. Burvytė S. Adaptacija ir jos raiška pradinėje mokykloje. 2003. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Burvyte.pdf> [Žiūrėta 2012-03-05].
7. Dailidė K.. Socialinės rehabilitacijos problemos. Žurnalas „Bičiulis“, 2012-08-08, <http://biciulis.puslapiai.lt/?p=1499> [Žiūrėta 2012-06-15].
8. Daktaravičienė E. ir kt. Regėjimo invalidų rehabilitacija. Žurnalas „Mūsų žodis“, 2000, Nr. 9, <http://www.musuzodis.lt/mz/200009/str06.htm> [Žiūrėta 2012-04-15].
9. Dokumentų rinkinys pareiškėjams. <http://www.esparama.lt/pareiskejams/dokumentu-rinkinys-pareiskejams> [Žiūrėta 2012-10-28]
10. Dokumentų rinkinys projektų vykdytojams. <http://www.esparama.lt/metodine-informacija> [Žiūrėta 2012-10-28]
11. Dromantienė L., Gluoksnytė I. Socialinės paramos centro veikla, vykdoma tenkinant klientų poreikius: Vilniaus miesto patirtis. Socialinis darbas, 2005. Nr. 4(1). P. 74-86

12. Gudžinskienė V., Jurgutienė Ž. Neįgaliųjų socialinės integracijos teisinis reglamentavimas // Socialinis ugdymas. - Vilnius, 2010, Nr. 11 (22), p. 18 – 26. [http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.11.\(22\).pdf](http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.11.(22).pdf) [Žiūrėta 2012-03-05].
13. Guogis A., Gudelis D. Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas. Vilnius, 2005, Nr. 12. ISSN 1648-2603. <http://www.mruni.lt/leidyba.html> [Žiūrėta 2012-04-05]
14. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=335882 [Žiūrėta 2011-12-15]
15. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. – Kaunas, 2002. – 400 p. ISBN 9986-948-65-7
16. Kaziliūnas A. Strateginis projektų valdymas: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. – 408 p. – ISBN 978-9955-19-157-5
17. Kocai E. Fizinę negalią turinčių žmonių ekonominė atskirtis // Negalės žmonės: Mokslo studija. - Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. - p.171. ISBN 978-9955-531-30-2
18. Kriščiūnas A. Reabilitacijos sistema Lietuvoje (praeitis, dabartis, ateitis) // Medicina. – Kaunas, 2005; Nr. 41(3), p. 246 – 250.- medicina.kmu.lt/0503/0503-10l.pdf [Žiūrėta 2012-06-25]
19. Kučinskienė V., Kučinskas V. Socialinių projektų rengimas ir valdymas. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005. – 143 p. – ISBN 9955-585-95-1
20. LASS regionų centrų įstatai. http://lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_dokumentai/lass_regionu_centru_istatai/ [Žiūrėta 2012-10-01]
21. Lemaître G., The Integration of Immigrants into the Labour Market: the Case of Sweden, 2007. <http://www.oecd.org/els/38164205.pdf> [Žiūrėta 2012-02-05].
22. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos įstatai. http://lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_dokumentai/lass_istatai/ [Žiūrėta 2012-10-01]
23. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389943 [Žiūrėta 2012-06-07]
24. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415917 [Žiūrėta 2012-03-01].
25. Lietuvos Respublikos Konstitucija. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=274999 [Žiūrėta 2012-01-07]

26. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363585 [Žiūrėta 2012-06-07]
27. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324132 [Žiūrėta 2011-12-20].
28. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403604 [Žiūrėta 2012-01-10].
29. Lietuvos Respublikos pirminė Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita. 2012. <http://www.socmin.lt/index.php?-1191824460> [Žiūrėta 2012-05-16]
30. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363706 [Žiūrėta 2012-06-07]
31. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. A1-194 „Dėl Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2010-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372729&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01].
32. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. A1-287 „Dėl Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo ir Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]
33. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. A1-491 „Dėl Periodinių ir informacinių leidinių neįgaliesiems leidybos ir platinimo finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=384375&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]
34. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. A1-241 „Dėl Žmonių su fizine negalia mobilumo ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=399465&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]

35. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371770 [Žiūrėta 2012-02-15].
36. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Neįgaliųjų socialinė integracija“, 2007. http://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2 [Žiūrėta 2011-12-05].
37. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403055&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-06-07]
38. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415107 [Žiūrėta 2012-10-28]
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405318 [Žiūrėta 2012-05-09]
40. Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos 2010-2012 metų programa.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366748 [Žiūrėta 2011-12-01].
41. Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2010.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]
42. Neįgaliųjų įdarbinimo galimybių plėtra. Galimybių studija. Klaipėda, 2012.
[http://www.nsis.lt/userfiles/Neigaliuju%20idarbinimo%20galimybiu%20pletra%20\(lietuvi%C5%B3%20k_.pdf](http://www.nsis.lt/userfiles/Neigaliuju%20idarbinimo%20galimybiu%20pletra%20(lietuvi%C5%B3%20k_.pdf) [Žiūrėta 2013-01-10]
43. Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklos ataskaita apie valstybės biudžeto lėšų panaudojimą ir pasiektus rezultatus 2011 metais. http://ndt.lt/id-veiklos_ataskaitos.html [Žiūrėta 2012-05-01]
44. Neįgaliųjų socialinės integracijos programų finansavimo tvarkos aprašas. 2006.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=281050&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-05]
45. Neįgalumo statistika ir dinamika. <http://www.socmin.lt/index.php?-640269526> [Žiūrėta 2012-04-15].
46. Neverauskas B. ir kt. Projektų valdymas. – Kaunas: Technologija, 2001. – 98 p.
47. Pivorienė J. Integracijos modeliai: nuo medicininės rehabilitacijos ir finansinės kompensacijos prie visuminio požiūrio į neįgalumą / Socialiniai neįgalumo aspektai: žmogui reikia žmogaus / Autorių kolektyvas; Kaunas:VDU leidykla, 2003 – 128 p.

48. Pivorienė J. Judėjimo negalią turinčių asmenų socialinė integracija. Daktaro disertacija. Vilnius: LFSI. 2001.
49. Pocius A. Neįgaliųjų žmonių integracijos darbo rinkoje tendencijų raida ekonomikos pakilimo sąlygomis //Negalės žmonės: Mokslo studija. - Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. – p. 171. ISBN 978-9955-531-30-2.
50. Prakapas R., Butvilas T. Mokslinio tiriamojo darbo logografika studijoms. Mokomasis leidinys. Vilnius, MRU leidybos centras, 2011 – 106 p. <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/mokslinio-tiriamojo-darbo-logografika-studijoms43415> [Žiūrėta 2012-10-01]
51. Ruškus J. Negalės fenomenas / Monografija. – Šiauliai: ŠU, 2002. – 203 p. ISBN 9986-38-303-X.
52. Ruškus J., Mažeikis G. Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija. Šiaulių universitetas, 2007. – 294 p. ISBN 978-9986-38-771-8.
53. Ruškus J., Požiūris į neįgaliuosius. Ar sugebėsime ji pakeisti?, 2007. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-10-05-jonas-ruskus-pozioris-i-neigaliuosius-ar-sugebesime-ji-pakeisti/4262> [Žiūrėta 2012-08-05].
54. Socialinės apsaugos terminų žodynas. http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html [Žiūrėta 2012-01-05].
55. Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo įgyvendinimo planas, http://ndt.lt/id-kita_informacija.html [Žiūrėta 2012-06-01]
56. Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimas, 2012. http://www.ndt.lt/files/File/modelio_keitimas_2012_08_24.pdf [Žiūrėta 2012-08-09]
57. Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2011. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403516&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-12-01]
58. Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašas, 2010. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376840&p_query=&p_tr2=2 [Žiūrėta 2012-03-01]
59. Socialinių paslaugų katalogas <http://www.socmin.lt/index.php?885299632> [Žiūrėta 2012-02-10].
60. Steman C. Socialinio darbo su proto negalios vaikais pagrindai: metodinė medžiaga. Vilnius: Vaibra, 1999.

61. Tamošaitis V. Projektų vadybos metodiniai nurodymai: metodinė knyga. – Vilnius: Technika, 2004. – 35 p. – ISBN 9986-749-3
62. Tarptautinių žodžių žodynas. <http://www.tzz.lt/i/integracija> [Žiūrėta 2011-12-15].
63. Valenta A. Negalios fenomenas – kas jis? Mūsų žodis, 2002, Nr. 6. <http://www.musuzodis.lt/mz/200206/str07.htm>.
64. Vosyliūtė A. Ligoniai (neįgalieji): vieta, požiūriai, kūnas // Negalės žmonės: Mokslo studija. - Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. – p. 171. ISBN 978-9955-531-30-2.
65. Vosyliūtė A. Pratarinė // Negalės žmonės: Mokslo studija. - Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. – p. 171. ISBN 978-9955-531-30-2.
66. Zuzevičiūtė V., Žvinienė V. Projektų rengimas ir valdymas: metodinė priemonė. - Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2007. – 78 p. – ISBN 978-9955-12-230-2
67. Žalimienė L. Socialinės paslaugos: mokomoji knyga. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003. – 180 p. ISBN 9986-19-530-6
68. Грей К. Ф., Ларсон Э. У. Управление проектами: учебник / Москва: „Дело и Сервис“, 2007. – 608 с. ISBN 978-5-8018-0356-2
69. Ньютон Р. Управление проектами от А до Я / Москва: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 180 с. – ISBN 978-5-9614-0539-2
70. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. - Москва: Наука, 1987. – 248 с.

ANOTACIJA

Daučiūnienė I. Savivaldybėse vykdomų Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų įgyvendinimo probleminiai aspektai / Vadybos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. habil. dr. A. Kaziliūnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. - 115 p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas naujas Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo per savivaldybes modelis, nustatytos problemos, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus bei pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti.

Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama Lietuvos neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos samprata, apžvelgiami šią sistemą reglamentuojantys teisės aktai bei neįgaliųjų socialinės reabilitacijos aspektai. Antroje dalyje aptariamos Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimo priežastys, nagrinėjamas šių projektų turinys ir jų įgyvendinimo mechanizmas savivaldybėse. Trečioje dalyje aptariami tyrimo metodai, jo eiga ir diagnostinis instrumentas. Ketvirtoje dalyje pateikiamos projektus vykdančių organizacijų charakteristikos bei nagrinėjamos tyrimo metu nustatytos projektų įgyvendinimo problemos.

Pagrindiniai žodžiai: neįgalieji, neįgaliųjų socialinė integracija, socialinė reabilitacija, socialinės reabilitacijos paslaugos, projektas.

ANOTATION

Daučiūnienė I. Problematic aspects of implementation of the Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects carried out by municipalities/ Master's thesis of management. Supervisor Prof. Dr. habil. A. Kaziliūnas. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2013. - 115 p.

This master's thesis analyzes new funding model of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects through municipalities, identifies the problems, which occurs for the organizations implementing these projects and presents the suggestions how to deal with these problems.

In the first part of the thesis the social integration system of the disabled in Lithuania is being researched in theoretical aspect, the legislation regulating this system and the aspects of social rehabilitation of the disabled are being reviewed. The second section of the thesis is designed to discuss the reasons of changing the funding procedure of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects, to examine the content of these projects and the mechanism of their implementation in municipalities. In the third part of the master's thesis methods of the research, it's course and diagnostic instrument are being discussed. The fourth section of the thesis presents the characteristics of the organizations implementing the projects and analyzes the implementation problems, which were found during the research.

Key words: disabled, social integration of the disabled, social rehabilitation, social rehabilitation services, project.

SANTRAUKA

Daučiūnienė I. Savivaldybėse vykdomų Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų įgyvendinimo probleminiai aspektai / Vadybos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. habil. dr. A. Kaziliūnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 115 p.

Vadybos magistro baigiamojo darbo tema aktuali, nes jame nagrinėjamas naujas Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo modelis delegavus projektų administravimo funkcijas savivaldybėms ir analizuojamos dar netyrinėtos problemos, su kuriomis susidūrė projektus vykdančios organizacijos.

Tyrimo problema. Pakeitus SRPNB projektų finansavimo modelį ir delegavus savivaldybėms šių projektų administravimo funkcijas, nėra aišku, ar naujoji finansavimo tvarka yra efektyvi ir kaip pavyko tai įgyvendinti.

Tyrimo objektas. Savivaldybėse vykdomi SRPNB projektai.

Tyrimo tikslas. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus savivaldybėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti teorinius ir teisinius neįgaliųjų socialinės integracijos aspektus.
2. Išnagrinėti naująjį SRPNB projektų finansavimo modelį.
3. Išsiaiškinti savivaldybėse projektus vykdančių organizacijų nuomonę dėl SRPNB projektų finansavimo modelio pakeitimo ir nustatyti problemas, su kuriomis susidūrė organizacijos, vykdydamos šiuos projektus.
4. Pateikti siūlymus dėl SRPNB projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo.

Tyrimo hipotezė. Delegavus savivaldybėms SRPNB projektų administravimo funkcijas, organizacijos susidūrė su projektų įgyvendinimo problemomis.

Tyrimo metodika. Teorinėje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė. Praktinė darbo dalis parengta atlikus empirinį tyrimą, naudojant anketinės apklausos rezultatų susistemavimo ir apibendrinimo metodus. Atlikta viešai prieinamų ataskaitų bei kitų dokumentų analizė.

Tyrimo rezultatai ir išvados. Atliktas tyrimas patvirtino darbo hipotezę. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma respondentų (57 proc.) naują projektų finansavimo modelį vertina neigiamai, kadangi vykdydami projektus susidūrė su problemomis. Problemų kilo dėl projektų įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų netobulumo ir metodinių rekomendacijų trūkumo. Paslaugų neįgaliesiems teikimą komplikavo vėluojantis finansavimas projektams, transporto trūkumas arba netinkamas jo

pritaikymas neįgaliesiems. Organizacijų bendradarbiavimą su savivaldybėmis apsunkino savivaldybių darbuotojų kompetencijos trūkumas neįgaliesiems teikiamų paslaugų specifikos ir jų reikalingumo klausimais, nevienodas Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo nuostatų interpretavimas ir savivaldybių reikalavimai rengti nereglamentuotus dokumentus.

Siūlymai. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais darbe pateikti siūlymai: tobulinti Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašą, parengti metodines rekomendacijas, kelti savivaldybių darbuotojų kvalifikaciją, organizuoti bendrus savivaldybių ir organizacijų pasitarimus, deleguoti į Projektų vertinimo ir atrankos komisiją savivaldybėms nepavaldžius atstovus ir ilginti projektų vykdymo trukmę.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro keturi skyriai. Pirmame skyriuje apžvelgiami neįgaliųjų socialinės integracijos teoriniai ir teisiniai aspektai. Antrame skyriuje aptariamos Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos keitimo priežastys ir nagrinėjamas naujas projektų finansavimo modelis. Trečiame skyriuje aptariami tyrimo metodai, tyrimo eiga ir diagnostinis instrumentas. Ketvirtame skyriuje pristatomos tyrime dalyvavusios organizacijos ir aptariami tyrimo rezultatai. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, parengtos išvados ir siūlymai dėl Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo.

Viešinimas. Žvalgomojo tyrimo rezultatų analizė pristatyta 2012 m. lapkričio mėnesį Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos organizuotame seminare „Regėjimo neįgaliųjų atstovavimas savivaldos institucijose“ (informacija apie seminarą interneto svetainėje <http://lass.lt/lt/?id=2731>; pranešimas publikuotas žurnale „Mūsų žodis“, 2012, Nr.11, www.musuzodis.lt).

SUMMARY

Daučiūnienė I. Problematic aspects of implementation of the Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects carried out by municipalities/ Master's thesis of management. Supervisor Prof. Dr. habil. A. Kaziliūnas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2013. – 115 p.

The theme of this master's thesis is relevant, because this work examines the new funding model of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects, when functions of projects administration were delegated to municipalities and analyzes the problems, which occurred for the organizations implementing these projects and which have not been researched yet.

Research problem. Although the funding model of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects is changed and the functions of projects administration are delegated to municipalities, it is not clear whether the new funding arrangements are effective and how successfully they are implemented.

Research object. The Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects carried out by municipalities.

The aim of the research. To examine the new funding model of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects and to identify the problems, which occurred for the organizations implementing these projects in municipalities.

Tasks of the research:

1. To review theoretical and legal aspects of social integration of the disabled.
2. To examine the new funding model of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects.
3. To find out the opinion of the organizations implementing the projects on the change of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects funding model and identify the problems, which occurred for the organizations implementing these projects.
4. To present the suggestions for improving the implementation mechanism of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects.

Research hypothesis. When administration functions of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects were delegated to the municipalities, the organizations faced the problems of projects implementation.

Research method. Scientific literature and legal documents were analyzed in theoretical part of the thesis. The practical part of the work was prepared in accordance with empirical study using the methods of questionnaire survey results systemization and generalization. The analysis of publicly available reports and other documents was made.

Research results and conclusions. The accomplished research confirmed the hypothesis of the thesis. The results of the study proved that most of respondents (57 percent) assess the new funding model of the projects negatively, because they faced some problems implementing the projects. Problems occurred due to imperfection of the legislation regulating the implementation of the projects and lack of methodological guidelines. The provision of services for the disabled was complicated because of delayed funding for the projects, shortage of the transport or inappropriate adaptation of it for the people with disabilities. The cooperation between organizations and municipalities was complicated due to municipal employee's lack of competence on issues about specifics and necessity of services provided for the disabled, unequal interpretation of provisions of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects funding procedure description and the requirements of municipalities to prepare non-regulatory documents.

Suggestions. According to the research results the proposals were presented in the work: to improve the funding arrangements description of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects, to prepare methodological recommendations, to raise the skills of employees in municipalities, to organize joint meetings of municipalities and organizations, to delegate representatives, who are non-subordinate to municipalities to the Project Evaluation and Selection Committee and to expand the period of project implementation.

Structure of the thesis. This master's thesis consists of four chapters. In the first part of the work theoretical and legal aspects of social integration of the disabled are being reviewed. The second section of the thesis is designed to discuss the reasons of changing the funding procedure of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects and to examine the new funding model of the projects. In the third part of the master's thesis methods of the research, the course of the research and diagnostic instrument are being discussed. The fourth section of the work presents the organizations, which participated in the research and reviews the results of it. Based on the data of accomplished research the conclusions and recommendations for improving the implementation mechanism of Social Rehabilitation Services for the Disabled in the Community Projects were prepared.

Publicity. Analysis of the results of the pilot study was presented in November 2012 at the seminar "Representation of Visually Handicapped in Municipal Institutions" organized by Lithuanian Association

of the Blind and Visually Handicapped (information about the seminar on website <http://lass.lt/lt/?id=2731>; the report was published in the journal "Our Word", 2012, No. 11, www.musuzodis.lt).

PRIEDAI

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo 1 priedas

Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų paraiškos forma

(paraišką teikiančios organizacijos pavadinimas, kodas, adresas, telefonas)

_____ savivaldybės administracijai

_____ M. SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS BENDRUOMENĖJE PROJEKTO PARAIŠKA

20_____ m. _____ d. Nr. _____

Organizacijos pristatymas

Organizacijos įregistravimo data ir numeris, kodas	
Adresas ir pašto indeksas	
Telefonas (su tarp miestiniu kodu)	
Faksas (su tarp miestiniu kodu)	
Elektroninis paštas, interneto svetainė	
Banko pavadinimas, banko kodas, biudžetinės sąskaitos Nr.	
Praėjusiais metais organizacijos pritraukti finansavimo šaltiniai ir lėšos	
Organizacijos patirtis teikiant neįgaliesiems nuolatinio pobūdžio paslaugas: - praėjusiais metais - einamaisiais metais	<i>(Organizacijos įgyvendinti ir įgyvendinami projektai, kuriuose buvo ar yra teikiamos nuolatinio pobūdžio paslaugos neįgaliesiems ir jų šeimos nariams bendruomenėje, nurodant jų finansavimo šaltinius, skirtas lėšas, teiktas ar teikiamas paslaugas, paslaugų teikimo laikotarpį, jų periodiškumą, paslaugas gavusių ar gausiančių asmenų skaičius)</i>

Esama padėtis

(Socialinės problemos įvardijimas, mastas, neįgalųjų tikslinės grupės apibūdinimas – skaičius, amžius, specialieji poreikiai, kiek poreikius tenkina savivaldybė ir kiti teikėjai, paslaugų poreikis, prieinamumas, kokybė, siūlomi problemos sprendimo būdai)

Projekto tikslas ir uždaviniai

Projekto įgyvendinimo trukmė (mėnesiais)

Tikslinės asmenų grupės, kuriai skirtas projektas, apibūdinimas *(projekto dalyvių skaičius, amžius, negalios pobūdis, neįgalumo, darbingumo arba specialiųjų poreikių lygis)*

Projektui vykdyti turimos patalpos *(aprašyti patalpas, kuriose organizuojamos projekto veiklos, jų atitiktį techninėms, sanitarinėms, higieninėms, priešgaisrinės saugos sąlygoms, plotą, kieno nuosavybė, nuomojamos, panauda, išlaikymo kainą)*

Projektui vykdyti turima įranga *(ryšio, informacinių technologijų, organizacinės technikos priemonės ir kt.)*

Projektui vykdyti turimos transporto priemonės *(kokios, pagaminimo metai, kieno nuosavybė, panauda)*

Projektui vykdyti turimi darbuotojai (projekto vykdytojai, jų išsilavinimas, kvalifikacija, patirtis teikiant paslaugas neįgaliesiems, pareigos)

Projekto biudžetas

Eil. Nr.	Veiklos pavadinimas	Finansavimas einamaisiais metais, tūkst. litų (nurodyti šaltinį)		Planavimas projekto įgyvendinimo metais, tūkst. litų (nurodyti šaltinį)		
		Kiti šaltiniai	Iš valstybės ir savivaldybės biudžetų	Turimos lėšos	Kiti rėmėjai	Prašoma suma*
1.	Neįgalųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas					
2.	Asmeninio asistento pagalba					
3.	Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose					
4.	Meninių bei kitų gebėjimų lavinimas meno, kultūros būreliuose, kolektyvuose, klubuose					
5.	Sportinių gebėjimų lavinimas sporto būreliuose, klubuose					
6.	Iš viso					

* - nurodoma iš savivaldybės administracijos (toliau vadinama – savivaldybė) prašoma suma.

Projekto įgyvendinimo planas (pagal kiekvieną planuojamą vykdyti veiklą atskirai)

Eil. Nr.	Veiklos pavadinimas	Planuojamas veiklos laikotarpis (pradžia – pabaiga)	Paslaugos periodiškumas (kartai per savaitę)	Paslaugos trukmė (val.)	Paslaugos gavėjų skaičius
1.	Neįgalųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas				
2.	Asmeninio asistento pagalba				
3.	Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose				
4.	Meninių bei kitų gebėjimų lavinimas meno, kultūros būreliuose, kolektyvuose, klubuose				
5.	Sportinių gebėjimų lavinimas sporto būreliuose, klubuose				

Projekto išlaidų detali sąmata ir pagrindimas

Eil. Nr.	Išlaidų rūšis ir skaičiavimai	Prašoma suma iš savivaldybės (tūkst. litų)	Išlaidų pagrindimas (pagrįsti ir nurodyti, kokiai veiklai planuojamos išlaidos)
I. Administracinės išlaidos			
1.	Darbo užmokestis projekto vadovui ir finansininkui (nurodyti pavardes, darbo trukmę, taikomą koeficientą)		Nurodyti projekto vadovo ir finansininko išsilavinimą
2.	Įnašai soc. draudimui, Garantiniam fondui (nurodyti vienoje eilutėje)		
3.	Prekės (trumpalaikis turtas)		
4.	Ryšių paslaugos		
5.	Komandiruotės (transporto, kelionių faktinės išlaidos)		
6.	Apmokėjimas įmonei už teikiamas buhalterines paslaugas		
7.	Iš viso		
II. Projekto vykdymo išlaidos			
8.	Darbo užmokestis projekto vykdytojams (nurodyti pareigas, pavardes, darbo trukmę, taikomą koeficientą)		Nurodyti kvalifikaciją, išsilavinimą, vykdomą veiklą
9.	Įnašai soc. draudimui, Garantiniam fondui (nurodyti vienoje eilutėje)		
10.	Apmokėjimas pagal autorines ir atlygintinų paslaugų sutartis		
11.	Prekės		
	11.1. ilgalaikis turtas		Papildomai nurodyti bendro finansavimo lėšas (ne mažesnes nei 50 procentų)
	11.2. trumpalaikis turtas		
12.	Ryšių paslaugos		
13.	Transporto išlaidos		
14.	Patalpų eksploataavimo išlaidos		
15.	Komandiruotės ir projekto dalyvių kelionės faktinės išlaidos		
16.	Paprastojo patalpų remonto darbai		Papildomai nurodyti bendro finansavimo lėšas (ne mažesnes nei 50 procentų)
17.	Maitinimas		
18.	Ilgalaikio materialiojo turto nuoma		
19.	Ilgalaikio materialiojo turto remontas		
20.	Iš viso		
21.	IŠ VISO PROJEKTO IŠLAIDŲ (7 + 20)		

Laukiami rezultatai (pagal vykdomas veiklas)

Eil. Nr.	Veiklos pavadinimas	Laukiami rezultatai			
		Viso paslaugas gaus asmenų	Iš jų:		
			suaugusių neįgaliųjų	neįgalių vaikų	šėimos narių
1.	Neįgaliųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas				
2.	Asmeninio asistento pagalba				
3.	Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose				
4.	Meninių bei kitų gebėjimų lavinimas meno, kultūros būreliuose, kolektyvuose, klubuose				
5.	Sportinių gebėjimų lavinimas sporto būreliuose, klubuose				
Bendras naudą (paslaugas) gausiančių asmenų skaičius (pagal sąrašą) _____, iš jų neįgaliųjų _____ (iš jų neįgalių vaikų _____)					
Bendras projekte dirbančių asmenų skaičius (pagal sąrašą) _____, iš jų neįgaliųjų skaičius _____					

- **Poveikis tikslinei asmenų grupei** (aprašyti, kokį tiesioginį poveikį teikiamos paslaugos turės neįgaliųjų ir jų šėimos narių gyvenimo kokybei)

_____ (pareigų pavadinimas)

_____ (parašas)

_____ (vardas ir pavardė)

A.V.

2 PRIEDAS

ANKETA

Gerbiami Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų vykdytojai,

Šios anketos tikslas sužinoti Jūsų nuomonę apie naują Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarką savivaldybėse ir išsiaiškinti problemas, su kuriomis Jums teko susidurti vykdant šiuos projektus savivaldybėse.

Jūs geriausiai žinote, kaip pavyko įgyvendinti naują projektų finansavimo tvarką, todėl Jūsų pateikta informacija yra labai svarbi.

Ši apklausa yra anoniminė, nei Jūsų organizacijos pavadinimo, nei savivaldybių ar Jūsų vardo, pavardės nurodyti nereikia. Išreiškite, prašom, savo nuomonę, pažymėdami atsakymus X arba jį įrašydami į langelį.

Šį tyrimą atlieka Mykolo Riomerio universiteto Programų ir projektų vadybos specialybės studentė.

Anketos duomenys bus panaudoti magistro baigiamojo darbo tyrimui.

Dėkoju už Jūsų atsakymus.

1. Jūsų organizacija:

1. Viešoji įstaiga X regionų aklujų centras
2. Viešoji įstaiga X centras
3. X filialas

2. Kokia yra Jūsų organizacijos patirtis projektinės veiklos srityje ?

1. Organizacija projektus vykdo 1-3 metus
2. Organizacija projektus vykdo 3-5 metus
3. Organizacija projektus vykdo 5-20 metų
4. Organizacija projektus vykdo daugiau nei 20 metų

3. Kokie yra Jūsų organizacijos finansavimo šaltiniai ?

1. Valstybės biudžeto lėšos projektų vykdymui
2. Savivaldybės biudžeto lėšos projektų vykdymui
3. Europos socialinio fondo lėšos projektų vykdymui
4. Ūkinės komercinės organizacijos veiklos lėšos
5. 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio parama
6. Rėmėjų parama (Lietuvos, užsienio organizacijų, verslo ir kt. įmonių parama)
7. Kita (*įrašykite*).....

4. Su kokiomis kliūtimis susiduria Jūsų organizacija, vykdydama projektus ?

1. Teisės aktų spragos
2. Biurokratiniai barjerai
3. Nepakankama finansinė parama projektų vykdymui
4. Trūksta darbuotojų projekto veiklų vykdymui
5. Maži atlyginimai projektų vykdytojams
6. Nepakankama projektų vykdytojų kvalifikacija
7. Nėra kliūčių
8. Kita (*įrašykite*).....

5. Kiek metų Jūsų organizacija teikia socialines paslaugas neįgaliesiems bei kitokią pagalbą, būtiną negalios sukeltoms problemoms įveikti ?

1. 1 – 3 metai

2. 3 - 5 metai
3. 5 – 20 metų
4. Daugiau nei 20 metų

6. Kiek metų Jūsų organizacija vykdo Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus (iki 2010 metų - Paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus) ?

1. 1 – 3 metai
2. 3 - 5 metai
3. Daugiau nei 5 metus

7. Kokiu tikslu Jūsų organizacija rengia (vykdo) Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus ?

1. Projektai rengiami (vykdomi) siekiant gerinti neįgaliųjų socialinę integraciją į visuomenę, didinti jų savarankiškumą ir visapusišką dalyvavimą visuomenės gyvenime
2. Projektai rengiami (vykdomi) siekiant spręsti neįgaliųjų problemas
3. Projektai rengiami (vykdomi) siekiant suteikti neįgaliesiems reikalingas paslaugas, kurių neteikia savivaldybės arba kitos institucijos

8. Kokios, Jūsų nuomone, projekte numatytos ir finansuojamos veiklos (paslaugos) yra labiausiai reikalingos neįgaliesiems ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Neįgaliųjų socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ar atkūrimas					
2. Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) apie rūpinimąsi neįgaliaisiais šeimoje, butyje, visuomeniniame gyvenime					
3. Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) ligai ar negaliai pažinti ir valdyti					
4. Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) kaip aptarnauti (neįgaliuosius) ir apsitarnauti (pačiam neįgaliajam)					
5. Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) apie orientavimąsi ir judėjimą aplinkoje bei naudojimąsi techninės pagalbos priemonėmis					
6. Praktiniai mokymai (neįgaliesiems, jų šeimos nariams) dėl negalios kylančių psichologinių problemų sprendimo ir mokymosi sveikai gyventi					
7. Asmeninio asistento pagalba neįgaliesiems lankantis užimtumo, ugdymo, reabilitacijos, sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kitose viešąsias paslaugas teikiančiose įstaigose					
8. Neįgaliųjų užimtumo įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose paslaugos					
9. Meninių gebėjimų lavinimo meno,					

kultūros būreliuose, kolektyvuose, klubuose paslaugos					
10. Sportinių gebėjimų lavinimo sporto būreliuose, klubuose paslaugos					

9. Keliose savivaldybėse 2012 metais Jūsų organizacija vykdė Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus ?

1. 1
2. 2
3. Kita (*įrašykite*).....

10. Kaip Jūs vertinate naują Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarką delegavus savivaldybėms projektų atrankos, lėšų skyrimo ir finansavimo, projektų kontrolės ir įgyvendinimo funkcijas ?

1. Teigiamai
2. Neigiamai
3. Neturiu nuomonės

11. Ar delegavus savivaldybėms Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų atrankos, lėšų skyrimo ir finansavimo, projektų kontrolės ir įgyvendinimo funkcijas Jūsų organizacija susidūrė su problemomis ?

1. Taip (*Jei atsakėte „Taip“, prašome atsakyti į 12 klausimą*)
2. Ne

12. Su kokiomis problemomis Jūsų organizacijai teko susidurti pakeitus Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarką ?

1. Problemų kilo rengiant projekto paraišką (*Jeį pažymėjote šį atsakymo variantą, prašome atsakyti į 13 klausimą*)
2. Problemų kilo įgyvendinant projektą (vykdant projekte numatytas veiklas ir teikiant paslaugas) (*Jeį pažymėjote šį atsakymo variantą, prašome atsakyti į 14 klausimą*)
3. Problemų kilo rengiant projekto dokumentaciją (ataskaitas, suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalus, paslaugų gavėjų sąrašus) (*Jeį pažymėjote šį atsakymo variantą, prašome atsakyti į 15 klausimą*)
4. Problemų kilo bendradarbiaujant su savivaldybės administracijos atsakingais darbuotojais (*Jeį pažymėjote šį atsakymo variantą, prašome atsakyti į 16 klausimą*)

13. Kokių problemų Jūsų organizacijai kilo rengiant projekto paraišką ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Projekte numatytos remti veiklos ir paslaugos iš dalies atitiko neįgalųjų poreikius ir jiems būtinų paslaugų specifika					
2. Projekto paraiškos formoje trūko metodinės informacijos dėl projekto paraiškos užpildymo					
3. Projekto paraiškos formoje nėra metodinių rekomendacijų dėl projekto įgyvendinimo plano užpildymo, todėl trūko aiškumo kaip jį parengti					
4. Projekto paraiškos formoje mažai metodinės informacijos dėl projekto išlaidų detalios sąmatos užpildymo,					

todėl trūko aiškumo kaip ją parengti					
5. Nereglamentuota kartu su projekto paraiška pateikiamos pažymos forma, kurioje kiekvienai planuojamai veiklai turi būti nurodytas paslaugų gavėjų sąrašas, todėl neaišku kaip ją parengti					

14. Kokių problemų Jūsų organizacijai kilo įgyvendinant projektą (vykdant projekte numatytas veiklas ir teikiant paslaugas) ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Vėlavo finansavimas projektui, todėl neįmanoma buvo laiku (nuo sausio 1 d.) pradėti projekto vykdymą ir įdarbinti projekto vykdytojus					
2. Projektų vertintojams trūko kompetencijos, pastebėtas jų šališkumas kai kurių organizacijų atžvilgiu					
3. Negavus prašomo projektui vykdyti finansavimo, teko atsisakyti būtinų neįgaliesiems paslaugų teikimo					
4. Trūko lėšų kurui, transporto nuomai, jo eksploatacijai, todėl sunku buvo teikti paslaugas atokiau gyvenantiems neįgaliesiems					
5. Savivaldybės neaprūpina organizacijų transportu, nelinkusios bendradarbiauti su organizacijomis					
6. Projekto dalyviams buvo sunku atvykti į projekto vykdymo vietą, kadangi visuomeninis transportas miestuose, rajonuose kursuoja retai, visai nekursuoja arba yra nepritaikytas neįgaliesiems					

15. Kokių problemų Jūsų organizacijai kilo rengiant projekto dokumentaciją ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Nereglamentuota suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų forma, neaišku, kaip registruoti suteiktas paslaugas					
2. Neaišku, kokiose projekto dokumentuose registruoti veiklas, tiesiogiai nesusijusias su paslaugų teikimu, tačiau užimančias daug laiko (įvairios informacijos paieškas, ataskaitų, suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų pildymą, pasiruošimą užsiėmimams, nuvykimą pas atokiau gyvenančius projekto dalyvius)					

3. Nereglamentuota paslaugų gavėjų sąrašų forma ir jų rengimo tvarka, tačiau projektus kontroliuojantys darbuotojai reikalavo rengti šiuos sąrašus su paslaugų gavėjų parašais					
4. Ne visi projekto dalyviai sutiko pasirašyti už jiems suteiktas paslaugas, dėl reikalavimo pasirašyti už suteiktas paslaugas atsisakė dalyvauti projekte					

16. Kokių problemų Jūsų organizacijai kilo bendraujant su savivaldybės administracijos atsakingais darbuotojais ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Savivaldybės nevienodai interpretavo Tvarkos aprašo nuostatus bei kitus, su projektų vykdymu susijusius dokumentus					
2. Savivaldybių darbuotojai reikalavo rengti ir pateikti Tvarkos apraše nereglamentuotų dokumentų					
3. Savivaldybių darbuotojams trūko kompetencijos neįgaliesiems teikiamų paslaugų specifikos ir reikalingumo klausimais					
4. Pasikeitus projekto dalyviams (neįgaliąjam išvykus, atsisakius projekte teikiamų paslaugų, mirus ar kt.) savivaldybių darbuotojai neleido koreguoti paslaugų gavėjų sąrašų					
5. Savivaldybių darbuotojai netinkamai teikė paaiškinimus ir rekomendacijas dėl projekto paraiškos (išlaidų detalios sąmatos, projekto įgyvendinimo plano ir kt.) rengimo					
6. Savivaldybių darbuotojai netinkamai teikė paaiškinimus ir rekomendacijas dėl projekto dokumentacijos (suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų, paslaugų gavėjų sąrašų) rengimo					
7. Savivaldybių darbuotojai, kontroliuodami finansuojamų projektų įgyvendinimą, netinkamai teikė paaiškinimus ir rekomendacijas ataskaitų rengimo, lėšų panaudojimo ir pasiektų rezultatų klausimais					
8. Savivaldybių darbuotojams trūko kompetencijos projektų administravimo klausimais					

17. Kaip Jūs vertinate bendradarbiavimą su savivaldybės administracijos atsakingais darbuotojais ?

1. Gerai
2. Patenkinamai
3. Nepatenkinamai
4. Blogai

18. Kokie būtų Jūsų pasiūlymai dėl iškylančių problemų sprendimo ?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Įforminti neįgaliesiems projekte teikiamas paslaugas sutartimis (tarp organizacijų ir paslaugų gavėjo) ir atsisakyti parašų rinkimo					
2. Tvarkos aprašas turėtų būti papildytas reglamentuotomis suteiktų paslaugų ar užsiėmimų lankomumo žurnalų bei paslaugų gavėjų sąrašų formomis					
3. Tvarkos aprašas (1 priedas) turėtų būti papildytas projekto paraiškos pildymo metodika, kurioje būtų pateikti projekto įgyvendinimo plano, išlaidų detalios sąmatos pildymo pavyzdžiai					
4. Procedūros, susijusios su lėšų projektams skyrimu turėtų būti organizuojamos ir užbaigtos iki einamųjų metų gruodžio 31 d.					
5. Projektai turėtų būti rengiami keleriems metams, kiekvienais metais papildant tik sąmatą					
6. Turėtų būti parengtas dokumentų rinkinys, kuriame būtų pateikta susisteminta metodinė informacija savivaldybėms ir projektų vykdytojams, apibrėžta SRPNB projektų įgyvendinimo tvarka ir visos procedūros					
7. Kelti savivaldybių darbuotojų kvalifikaciją suteikiant jiems žinių apie skirtingas negalias (judėjimo, regėjimo, klausos, sutrikusio intelekto, sutrikusios psichikos ir kitas) turinčių asmenų specialiuosius poreikius					
8. Į PVAK turėtų būti deleguojami tik nepriklausomi, nepavaldūs savivaldybėms (arba iš kitų savivaldybių), turintys pakankamai kompetencijos neįgaliesiems būtinų paslaugų specifikos klausimais socialinio darbo ir apsaugos, švietimo arba sveikatos priežiūros sričių atstovai					
9. Savivaldybės, finansuodamos projektus, turėtų atsižvelgti į organizacijų nuomonę dėl skirtingas negalias turinčių asmenų specialiųjų					

poreikių tenkinimo ir būtinų paslaugų jiems organizavimo					
---	--	--	--	--	--

19. Koks Jūsų darbo stažas projektų srityje ?

1. Iki 1 metų
2. 1-3 metai
3. 3-5 metai
4. 5-10 metai
5. 10 metų ir daugiau

20. Kokios Jūsų pareigos projekte ?

1. Projekto vadovas
2. Projekto finansininkas
3. Projekto vykdytojas

21. Jūsų išsilavinimas:

1. Vidurinis
2. Specialusis vidurinis
3. Aukštesnysis
4. Aukštasis neuniversitetinis (koleginis)
5. Aukštasis universitetinis
6. Kita (*įrašykite*).....

22. Jūsų amžius:

1. 20-25 m.
2. 26-30 m.
3. 31-40 m.
4. 41-50 m.
5. 51 m. ir daugiau

23. Jūsų lytis:

1. Vyras
2. Moteris

3 PRIEDAS

LIETUVOS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ SAJUNGOS MĖNESINIS ŽURNALAS „Mūsų žodis“,
2012, Nr. 11, <http://www.musuzodis.lt/mz/201211/str00.htm>

Ilona DAUČIŪNIENĖ

TYRIMO PĖDSAKAIS

2012 m. Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus vykdė 48 Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos miestų ir rajonų filialai bei 2 asociacijos įsteigtos viešosios įstaigos - Kauno aklųjų ir silpnaregių centras ir Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centras. Jie teikė projektuose numatytas paslaugas 57 savivaldybėse. Projektams vykdyti LASS filialai ir dienos centrai iš valstybės ir savivaldybių biudžetų 2012 m. gavo 2,4 milijonus litų.

Šis tyrimas buvo atliktas 2012 m. spalio mėnesį siekiant išsiaiškinti LASS projektų vykdytojų nuomonę apie spręstinas problemas. Anketa elektroniniu paštu buvo pateikta 5 LASS regionų aklųjų centrams, 48 LASS filialams ir 2 dienos centrams. Joje buvo šeši klausimai ir keli galimi atsakymų variantai bei galimybė tiriamiesiems, neradusiems tarp pateiktųjų tinkamo atsakymo, suformuluoti savąjį. Gautos 46 užpildytos anketos.

Į 1 klausimą "Su kuriomis toliau išvardytomis problemomis susidūrėte vykdydami Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektus savivaldybėse 2012 metais?", atsakė 45 respondentai.

Daugiausia problemų jiems kilo dėl projekto dokumentų (ataskaitų, suteiktų paslaugų žurnalų, paslaugas gavusių asmenų sąrašų) pildymo (ši atsakymo variantą pažymėjo 89 proc. atsakiusiųjų). 78 proc. atsakiusiųjų problemų kilo projekto vykdymo metu ir teikiant projekte numatytas paslaugas, 52 proc. - dėl projekto paraiškos rengimo, 41 proc. - dėl bendravimo su savivaldybės atstovais. Kitos nurodytos problemos: "Nevienodas lėšų projektui vykdyti paskirstymas ketvirčiais"; "Iš aklojo gauti parašus už suteiktas paslaugas yra neįmanoma"; "Dalyvauti projekto veikloje paslaugų gavėjai norėtų pagal savo poreikius, o ne kaskart privalomai eiti kaip į darbą"; "Per metus atsiranda naujų paslaugų gavėjų, kuriems yra būtinos projekte teikiamos paslaugos, tačiau projektus kontroliuojantys darbuotojai neleidžia jų įrašyti į paslaugas gaunančių asmenų sąrašus ir teikti paslaugų"; "Savivaldybės prašo konkretaus paslaugų teikimo grafiko: kada, kokios paslaugos bus teikiamos, tačiau organizacijose paslaugos teikiamos pagal neįgaliojo poreikį, todėl sunku numatyti paslaugos teikimo (apmokymų) laiką"; "Asmeninio asistento ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo paslaugos neatsiejamos viena nuo kitos, joms teikti negali būti numatyta tam tikra diena ar valanda".

Į 2 klausimą "Jei buvo problemų bendraujant su savivaldybės atstovais, tai kokių turite nusiskundimų?" atsakė 41 proc. tiriamųjų. Daugiausia problemų (67 proc.) atsakiusiems kilo dėl to, kad savivaldybių darbuotojams sunku įrodyti, jog jie ne visuomet būna teisūs interpretuodami Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo nuostatus bei kitus, su projektų vykdymu susijusius dokumentus (projekto paraišką, ataskaitas ir kt.). 10 proc. atsakiusiųjų mano, kad savivaldybės atstovams trūksta kompetencijos projektų administravimo klausimais. Taip pat tiriamieji nurodė: "Savivaldybės atstovams trūksta supratimo apie akliesiems ir silpnaregiams teikiamų paslaugų specifiką ir reikalingumą"; "Kai kurių savivaldybių darbuotojai nelabai susipažinę su tvarkos aprašo reikalavimais ir reikalauja nereikalingų dalykų"; "Nesutampa nuomonės dėl savipagalbos grupių veiklos, kadangi savivaldybės atstovai ją supranta kaip konkrečios problemos sprendimą ir rezultato pasiekimą"; "Savivaldybės reikalauja atsiskaitymo už gautas projektui lėšas: reikia pateikti dvi atskiras ataskaitas (arba sąskaitas) valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšoms"; "Savivaldybės reikalauja kiekvienam vykdomam projektui bankuose turėti atskiras sąskaitas, tačiau projektų pareiškėjai LASS regionų aklųjų centrui teikia projektų paraišką 10 ir daugiau savivaldybių"; "Nelabai logiški savivaldybių reikalavimai pateikti ataskaitas paskutinę mėnesio dieną, nes būna atvejų, kai paskutinę dieną pervedami pinigai".

Į 3 klausimą "Jei buvo problemų dėl projekto paraiškos rengimo, tai kokių?", atsakė 46 proc. tiriamųjų. Daugiausia problemų (61 proc.) buvo dėl paslaugų gavėjų sąrašo rengimo, teikiamo kartu su projekto paraiška, kadangi šio dokumento forma tvarkos apraše nėra reglamentuota (pažymėjo 41 proc. atsakiusiųjų). Taip pat kilo problemų dėl projekto įgyvendinimo plano, išlaidų detalios sąmatos pildymo.

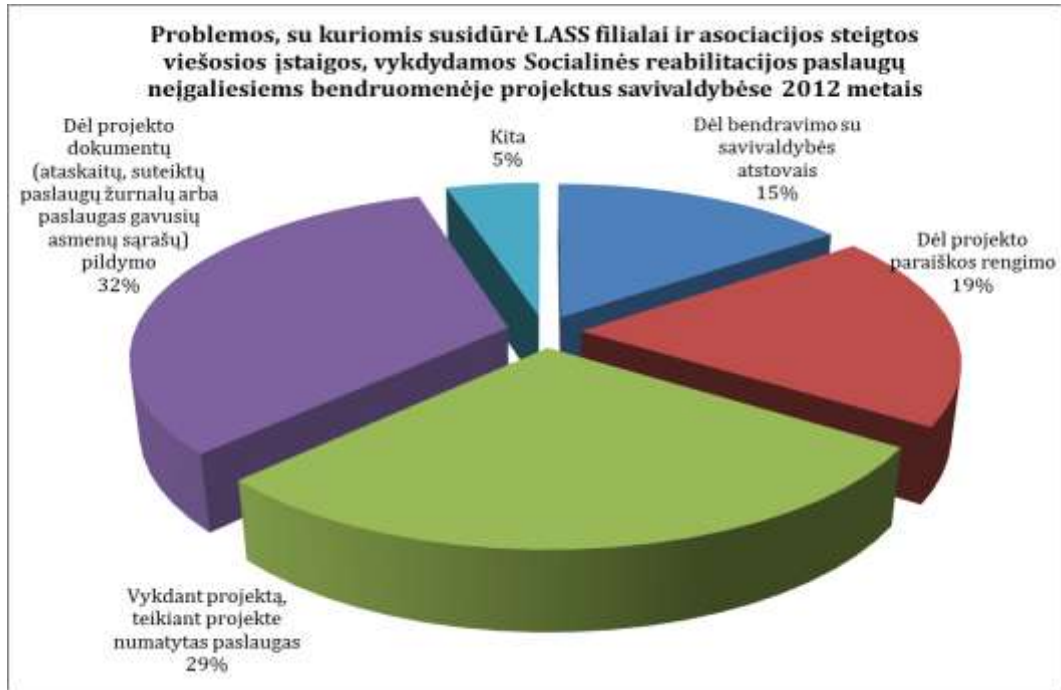
Į 4 klausimą "Jei buvo problemų vykdant projektą ir teikiant projekte numatytas paslaugas, tai kokių?" atsakė 78 proc. tiriamųjų. 46 proc. atsakiusiųjų didžiausia problema yra vėluojantis finansavimas, skirtas projektui (pvz., X savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl lėšų projektams paskirstymo buvo pasirašytas 2012-01-16), todėl sunku projektą pradėti laiku, t.y. nuo sausio 1 d. 41 proc. nurodė, kad, atsižvelgiant į projektui skirtą finansavimą, nėra galimybių įdarbinti asmeninio asistento paslaugas teikiančius vykdytojus, tačiau šių paslaugų poreikis akliems yra labai didelis. 30 proc. pažymėjo, kad yra sunku teikti paslaugas atokiau gyvenantiems neįgaliesiems, kadangi trūksta lėšų kurui. 13 proc. pažymėjo, kad gavus mažesnę nei buvo prašoma finansavimą, projektui atsisakoma būtinų paslaugų teikimo. Tiriamieji pažymėjo: "Lėšas reikėtų skirti ne tik kurui, bet ir transporto nuomai. Klaidinga nuomonė, kad savivaldybės turi aprūpinti neįgaliųjų organizacijas transportu, nes joks teisės aktas neįpareigoja savivaldybių šito daryti, tai priklauso tik nuo jų geranoriškumo. Projektus vykdančioms darbuotojoms transportas yra reikalingas nuolat, o ne retkarčiais"; "Trūksta lėšų transporto eksploatacijai, niekas nenori naudoti automobilių sumokant vien tik už kurą"; "Paslaugų gavėjams sunku atvykti į projekto vykdymo vietą, nes visuomeninis transportas rajonuose beveik nekursuoja".

Į 5 klausimą "Jei kilo problemų dėl projekto dokumentų - ataskaitų, suteiktų paslaugų žurnalų ar paslaugas gavusių asmenų sąrašų, - pildymo, tai kokių?", atsakė 89 proc. tiriamųjų. 76 proc. atsakiusiųjų daugiausia problemų (54 proc.) kilo renkant parašus už suteiktas paslaugas iš projektų dalyvių, kadangi projektus kontroliuojantys darbuotojai reikalauja rengti paslaugas gavusių asmenų sąrašus, kur turi būti jų parašai, tačiau aklieji nesutinka pasirašyti. 54 proc. atsakiusiųjų neaišku, kaip turėtų būti registruojamos suteiktos paslaugos, kadangi tvarkos aprašas nenumato reglamentuotos ir vienodos teikiamų paslaugų žurnalo formos. 15 proc. tiriamųjų pažymėjo: "Projektų dokumentuose nenumatytas darbo laikas ataskaitoms pildyti, nuvykti pas atokiau gyvenančius projekto dalyvius"; "Daug laiko užima įvairios informacijos paieškos, su projektų vykdymu susijusių ataskaitų ir žurnalų pildymas, pasiruošimas užsiėmimams, tačiau neaišku, kaip šį darbą registruoti suteiktų paslaugų žurnaluose"; "Aklieji ir silpnaregiai, pasirašydami už kiekvieną suteiktą ne finansinę paslaugą, jaučiasi pažeminti ir laiko save "kalininiais"; "Parašų iš aklyjų reikalauti nereikėtų, turi būti pasitikima neįgaliųjų organizacijų darbuotojais. Vien dėl parašų reikalavimo kai kurie aklieji nori atsisakyti teikiamų paslaugų"; "Kiekvienu atveju prašyti parašų net nekorektiška, o, kai visuomenėje esama tiek nusikaltimų, tai ir rizikinga. Jei informacija teikiama telefonu ar siunčiama paštu, tai parašo prašyti visai neįmanoma"; "Sunkiausias darbas - tai parašų rinkimas už kiekvieną suteiktą paslaugą, tai neįmanoma, nes aklieji labiausiai bijo pasirašyti."

Į 6 klausimą "Kokie būtų jūsų pasiūlymai dėl išskylančių problemų sprendimo?", atsakė 85 proc. tiriamųjų. 63 proc. atsakiusiųjų nuomone, tvarkos apraše turėtų būti išaiškinimas dėl paslaugas gavusių asmenų sąrašų rengimo (reglamentuota prie projekto paraiškos teikiamo sąrašo forma, išaiškinta, už kokias paslaugas, koku periodiškumu projektų vykdytojai turėtų rinkti paslaugas gavusių parašus). 57 proc. pažymėjo, kad tvarkos aprašas turėtų būti papildytas reglamentuota teikiamų paslaugų žurnalų pildymo forma. 35 proc. nurodė, kad tvarkos aprašas (1 priedas) turėtų būti papildytas projekto paraiškos pildymo metodika, kurioje būtų pateikti projekto įgyvendinimo plano, išlaidų išsamios sąmatos pildymo pavyzdžiai. Taip pat atsakiusieji pateikė pasiūlymų: "Vėluojant patvirtintam projekto finansavimui, organizacijoms turėtų būti sudaryta galimybė gauti avansinę skirto finansavimo dalį"; "Rengti projektą keleriems metams, kiekvienais metais papildant tik sąmatą"; "Tvarkos aprašas turėtų būti aiškiai reglamentuotas, supaprastintas ir vienodas visai respublikai, o ne kiekvienos savivaldybės skirtingai interpretuojamas"; "Projekte turi būti numatytas laikas dokumentams pildyti, pasiruošti, nuvykti teikti paslaugas"; "Projekto dalyvių sąrašus turėtų būti leidžiama koreguoti visus metus, nes jie keičiasi - išvyksta, atvyksta, miršta, atsiranda naujų"; "Tvarkos apraše turėtų būti pateiktas išaiškinimas dėl paslaugas gavusių asmenų sąrašų rengimo ir leidžiama juos tikslinti"; "Organizuoti seminarą savivaldybių darbuotojams, išaiškinant jiems, kokias paslaugas pagal negalios pobūdį turi teisę gauti projekto dalyviai, akcentuojant, kad neįgalieji pageidauja gauti paslaugas pagal asmeninius poreikius, o ne būtinai numatytomis dienomis"; "LASS filialų projektų finansavimas turėtų būti skirtas to rajono visos organizacijos nariams, o ne atskirai grupei"; "Projektus turėtų vertinti ir lėšas skirstyti kompetentinga, neįgaliųjų poreikius suprantanti komisija, o ne atsitiktiniai asmenys".

Atliktas tyrimas parodė, kad perdavus projektų administravimo ir kontrolės funkcijas savivaldybėms, projektų vykdytojai susidūrė su konkrečiomis problemomis. Siekiant tobulinti projektų vykdymo eigą, gerinti jų teikiamų paslaugų kokybę, teisės aktų, reglamentuojančių projektų vykdymą, rengėjams ir projektus

administruojantiems darbuotojams savivaldybėse, reikėtų atsižvelgti į atsakiusių nuomonę bei pateiktus pasiūlymus.

4 PRIEDAS

LASS ORGANIZACIJOS, 2012 M. SAVIVALDYBĖSE VYKDŽIUSIOS SRPNB PROJEKTUS

Eil. Nr.	Savivaldybės pavadinimas	Projekto vykdytojas	Projekto pareiškėjas	2012 m. skirta suma, tūkst. litų
1	Akmenės raj.	LASS Akmenės raj. filialas	VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	24,00
2	Alytaus m.	LASS Alytaus m. filialas	VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	27,50
3	Alytaus raj.	LASS Alytaus raj. filialas	VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	27,00
4	Anykščių raj.	LASS Anykščių raj. filialas	VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	30,00
5	Birštono	LASS Prienų raj. filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	1,10
6	Biržų raj.	LASS Biržų raj. filialas	VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	49,60
7	Druskininkų	LASS Varėnos raj. ir Druskininkų m. filialas	VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	8,60
8	Elektrėnų	LASS Trakų raj. ir Elektrėnų m. filialas	VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	3,00
9	Ignalinos raj.	LASS Ignalinos raj. filialas	VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	40,00
10	Jonavos raj.	LASS Jonavos raj. filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	55,00
11	Joniškio raj.	LASS Joniškio raj. filialas	VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	23,00
12	Jurbarko raj.	LASS Jurbarko raj. filialas	VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	26,95
13	Kaišiadorių raj.	LASS Kaišiadorių raj. filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	48,00
14	<i>Kalvarijos</i>	<i>LASS Marijampolės savivaldybės filialas</i>	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	<i>0,00</i>
15	Kauno m.	VšĮ Kauno aklųjų ir silpnaregių centras	VšĮ Kauno aklųjų ir silpnaregių centras	327,00
16	Kauno raj.	LASS Kauno raj. filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	42,00
17	Kazlų Rūdos	LASS Kazlų Rūdos savivaldybės filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	13,20
18	Kėdainių raj.	LASS Kėdainių raj. filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	36,90
19	Kelmės raj.	LASS Kelmės raj. filialas	VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	57,20
20	Klaipėdos m.	LASS Klaipėdos m. filialas	VšĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	117,40
21	Klaipėdos raj.	LASS Klaipėdos raj. filialas	VšĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	45,10
22	Kretingos raj.o	LASS Kretingos raj. filialas	VšĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	42,57
23	Kupiškio rajono	LASS Kupiškio rajono filialas	VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	13,30
24	Lazdijų rajono	LASS Lazdijų rajono filialas	VšĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	35,20
25	Marijampolės	LASS Marijampolės savivaldybės filialas	VšĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	47,30
26	<i>Mažeikių raj.</i>	<i>LASS Mažeikių raj. filialas projekto paraišką teikė per VšĮ Mažeikių bendruomenės centrą, projektą bendrai vykdė 4 organizacijos, kurioms skirta 86,00 tūkst. Lt</i>		
27	Molėtų raj.	LASS Molėtų raj. filialas	VšĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	11,50
28	<i>Neringos m.</i>	<i>Projekto paraiškos Neringos m. savivaldybei neteikė</i>	VšĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	-
29	<i>Pagėgių</i>	<i>Projekto paraiškos Pagėgių savivaldybei neteikė</i>	VšĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	-

30	Pakruojo raj.	LASS Pakruojo raj. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	34,00
31	Palangos m.	LASS Kretingos raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	6,80
32	Panevėžio m.	LASS Panevėžio m. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	91,10
33	Panevėžio raj.	LASS Panevėžio raj. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	18,00
34	Pasvalio raj.	LASS Pasvalio raj. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	24,00
35	Plungės raj.	LASS Plungės raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	25,00
36	Prienų raj.	LASS Prienų raj. filialas	VŠĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	45,10
37	Radviliškio raj.	LASS Radviliškio raj. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	48,60
38	Raseinių raj.	LASS Raseinių raj. filialas	VŠĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	13,20
39	Rietavo	LASS Plungės raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	2,20
40	Rokiškio raj.	LASS Rokiškio raj. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	21,00
41	Skuodo raj.	LASS Skuodo raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	31,27
42	Šakių raj.	LASS Šakių raj. filialas	VŠĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	31,00
43	Šalčininkų raj.	LASS Šalčininkų raj. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	36,30
44	Šiaulių m.	LASS Šiaulių m. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	74,20
45	Šiaulių raj.	LASS Šiaulių raj. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	48,00
46	Šilalės raj.	LASS Šilalės raj. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	26,00
47	Šilutės raj.	LASS Šilutės raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	34,98
48	Širvintų raj.	LASS Širvintų raj. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	12,00
49	Švenčionių raj.	LASS Švenčionių raj. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	30,00
50	Tauragės raj.	LASS Tauragės raj. filialas	VŠĮ „Šiaulių ir Tauragės RAC“	46,75
51	Telšių raj.	LASS Telšių raj. filialas	VŠĮ „Klaipėdos ir Telšių RAC“	34,00
52	Trakų raj.	LASS Trakų raj. ir Elektrėnų m. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	14,00
53	Ukmergės raj.	LASS Ukmergės raj. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	32,85
54	Utenos raj.	LASS Utenos raj. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	26,00
55	Varėnos raj.	LASS Varėnos raj. ir Druskininkų m. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	33,00
56	Vilkaviškio raj.	LASS Vilkaviškio raj. filialas	VŠĮ „Kauno ir Marijampolės RAC“	24,20
57	Vilniaus m.	VŠĮ Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centras	VŠĮ Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centras	315,00
58	Vilniaus raj.	LASS Vilniaus raj. filialas	VŠĮ „Vilniaus ir Alytaus RAC“	50,00
59	Visagino m.	Viešoji įstaiga "Panevėžio ir Utenos RAC"	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	5,00
60	Zarasų raj.	LASS Zarasų raj. filialas	VŠĮ „Panevėžio ir Utenos RAC“	14,30
	Viso			2400,27

5 PRIEDAS

**LIETUVOS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ SAJUNGOS MĖNESINIS ŽURNALAS „Mūsų žodis“,
2010, Nr. 6, <http://www.musuzodis.lt/mz/201006/str01.htm>**

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
Kopija Neįgaliųjų reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

**KREIPIMASIS
DĖL SOCIALINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ NEĮGALIESIEMS BENDRUOMENĖJE
FINANSAVIMO
Vilnius 2010-05-27**

Mes, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos (toliau - LASS) XXI ataskaitinio-rinkiminio suvažiavimo delegatai, atstovaudami 6834 mūsų organizacijos nariams, miestų ir rajonų filialams 48-iose savivaldybėse, kreipiamės į Jus, prašydami, kad paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektai nebūtų finansuojami per savivaldybes. Finansavimas per savivaldybes numatytas Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau - NRD) parengtame ir 2010-04-26 išplatintame projekte dėl Socialinės rehabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo (toliau - Aprašo projektas). Šios nuostatos, jei joms pritaris Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, turėtų įsigaliooti teikiant paraišką 2012 m.

Socialinės rehabilitacijos paslaugas neįgaliesiems finansuoti per savivaldybes nėra tikslinga, nes:

1. Yra rizika, kad Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2010-2012 m. programai (toliau - Programa) vykdyti savivaldybėms skirtos lėšos nepasieks neįgaliųjų. Taip teigti leidžia Būsto pritaikymo programos įgyvendinimo pagal sutartis su savivaldybėmis praktika (2007 m. jos grąžino apie 490 tūkst. Lt, 2008 m. - 557 tūkst. Lt) bei Valstybės kontrolės išvados. Valstybės kontrolės ataskaitoje "Neįgaliųjų socialinė integracija" (2007 m. rugsėjo 28 d., Nr. VA-P-10-6-15, p. 1.1.3.) teigiama, kad savivaldybės netinkamai atsiskaitė NRD už Programos priemonių įgyvendinimą, nenurodydamos tuo tikslu panaudotų lėšų, pateikdamos tik aprašomojo pobūdžio duomenis. Kitos Valstybės kontrolės ataskaitos - "Socialinių paslaugų teikimas" (2009 m. vasario 27 d., Nr. VA-P-10-16-4) - išvadose teigiama, kad savivaldybės neįsisavino 28,5 proc. valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos lėšų, skirtų socialinėms paslaugoms, ir jas perskirstė kitai socialinei paramai; neužtikrino vienodo kai kurių socialinių paslaugų prieinamumo; netaupiai naudojo valstybės lėšas. Tokios Valstybės kontrolės išvados verčia suabejoti, ar savivaldybės tikslingai naudos Programai skirtas lėšas ir ar deramai už jas atsiskaitys.

2. Padidės lėšų administravimo kaštai. Valstybės kontrolės ataskaitoje "Neįgaliųjų socialinė integracija" teigiama, kad šiuo metu administraciniai Programos kaštai - per dideli. Nepaisant to, 2009 m. gegužės 21 d. LR SADM vykusiame pasitarime dalis savivaldybių atstovų išreiškė norą turėti etatą Programai koordinuoti. Akivaizdu, kad vis daugiau resursų bus skiriama biurokratiniam aparatui, ir vis mažiau - tiesiogiai neįgaliajam.

3. Laikotarpis metų pradžioje, kai negaunama finansavimo, dar pailgės. Nors projektai yra rengiami metams, praktiškai pirmąjį metų ketvirtį Neįgaliųjų asociacijos jokio finansavimo negauna. Bijome, kad perdavus lėšas savivaldybėms, šis laikotarpis dar pailgės. O Programoje prioritetą yra teikiamas tęstiniam projektams. Kaip užtikrinti tęstinę paslaugą, esant netolygiam finansavimui?

4. Didžioji dauguma savivaldybių nėra pasiruošusios perimti Programos administravimą (taip teigti leidžia LASS vizitai savivaldybėse 2008-2009 m. bei jau minėtas 2009 m. gegužės 21 d. vykęs pasitarimas su savivaldos atstovais).

Dėl išvardintų motyvų nepritariame šiam modeliui ir tikimės, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė atsižvelgs į LASS XXI ataskaitinio-rinkiminio suvažiavimo delegatų prašymą išsaugoti šiuo metu galiojantį paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje finansavimo modelį.

*LASS XXI ataskaitinio-rinkiminio suvažiavimo delegatų vardu LASS pirmininkas **Sigitas Armonas***

6 PRIEDAS

**13, 14, 15, 16, 18 ANKETOS TEIGINIŲ VERTINIMO PASISKIRSTYMAS PAGAL
ORGANIZACIJŲ STATUSĄ (1 KL.)**

kl_1	Viešoji įstaiga X regionų aklyjų centras		Viešoji įstaiga X centras		X filialas		Bendras įvertis	
	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation
kl_13.1	4,00	.	3,00	1,414	3,86	,573	3,79	,658
kl_13.2	4,00	.	2,50	2,121	3,86	,910	3,75	1,032
kl_13.3	4,00	.	2,50	2,121	4,24	,768	4,08	,974
kl_13.4	4,00	.	2,00	1,414	4,19	,750	4,00	,978
kl_13.5	5,00	.	4,50	,707	4,19	,602	4,25	,608
kl_14.1	3,23	2,279	4,83	,408	3,35	2,134	3,51	2,074
kl_14.2	2,85	2,154	5,00	,000	2,88	1,904	3,16	1,965
kl_14.3	2,69	2,057	4,00	1,549	2,73	1,888	2,89	1,910
kl_14.4	2,77	2,088	4,33	1,211	3,04	2,029	3,13	1,984
kl_14.5	2,92	2,100	4,50	,548	3,12	2,065	3,24	1,979
kl_14.6	3,08	2,216	4,33	,816	3,31	2,150	3,38	2,048
kl_15.1	2,92	2,178	4,00	2,000	3,77	1,557	3,56	1,816
kl_15.2	3,08	2,178	4,00	2,000	4,04	1,562	3,76	1,824
kl_15.3	3,08	2,216	4,00	2,000	3,88	1,705	3,67	1,895
kl_15.4	2,92	2,178	4,17	2,041	4,15	1,666	3,80	1,914
kl_16.1	4,30	,675	4,00	,000	3,86	,770	4,04	,720
kl_16.2	4,20	,919	4,00	,000	3,79	1,051	3,96	,958
kl_16.3	4,50	,707	4,00	,000	4,21	1,122	4,31	,928
kl_16.4	3,40	1,075	4,00	,000	3,36	1,151	3,42	1,065
kl_16.5	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000
kl_16.6	3,70	,823	4,50	,707	3,07	1,141	3,42	1,065
kl_16.7	3,60	,843	4,50	,707	3,07	,829	3,38	,898
kl_16.8	3,90	,994	3,00	1,414	3,00	,961	3,35	1,056
kl_18.1	4,23	,927	4,67	,516	4,04	1,148	4,18	1,029
kl_18.2	4,31	,947	4,67	,516	4,04	,958	4,20	,919
kl_18.3	4,38	,650	4,50	,548	3,88	,653	4,11	,682
kl_18.4	4,69	,480	5,00	,000	4,38	,983	4,56	,813
kl_18.5	3,69	1,316	5,00	,000	4,31	1,123	4,22	1,166
kl_18.6	4,77	,439	4,83	,408	4,42	,945	4,58	,783
kl_18.7	4,23	,927	4,33	,516	4,08	,845	4,16	,824
kl_18.8	4,77	,439	4,67	,516	4,58	,643	4,64	,570
kl_18.9	3,92	,277	4,00	,000	3,85	,613	3,89	,487

7 PRIEDAS

13, 14, 15, 16, 18 ANKETOS TEIGINIŲ VERTINIMO PASISKIRSTYMAS PAGAL ORGANIZACIJŲ SRPNB PROJEKTŲ VYKDYMO PATIRTĮ (6 KL.)

kl_6	Iki 3 metų		Nuo 3 iki 5 metų		Daugiau kaip 10 metų		Total	
	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation
kl_13.1	3,67	,707	4,00	,000	3,82	,751	3,79	,658
kl_13.2	3,56	1,130	4,25	,500	3,73	1,104	3,75	1,032
kl_13.3	4,33	,866	4,25	,500	3,82	1,168	4,08	,974
kl_13.4	4,33	,707	4,50	,577	3,55	1,128	4,00	,978
kl_13.5	4,22	,667	4,25	,500	4,27	,647	4,25	,608
kl_14.1	1,67	2,887	3,25	2,363	3,68	1,974	3,51	2,074
kl_14.2	1,67	2,887	3,25	2,363	3,26	1,870	3,16	1,965
kl_14.3	1,67	2,887	2,75	2,217	3,00	1,831	2,89	1,910
kl_14.4	1,67	2,887	3,00	2,160	3,26	1,913	3,13	1,984
kl_14.5	1,33	2,309	3,00	2,160	3,42	1,912	3,24	1,979
kl_14.6	1,67	2,887	3,25	2,363	3,53	1,955	3,38	2,048
kl_15.1	3,67	,577	2,25	2,630	3,68	1,772	3,56	1,816
kl_15.2	4,00	,000	2,50	2,887	3,87	1,758	3,76	1,824
kl_15.3	2,67	,577	2,25	2,630	3,89	1,828	3,67	1,895
kl_15.4	4,00	,000	2,50	2,887	3,92	1,865	3,80	1,914
kl_16.1	2,00	.	4,50	,707	4,09	,596	4,04	,720
kl_16.2	4,00	.	4,50	,707	3,91	,996	3,96	,958
kl_16.3	5,00	.	3,00	2,828	4,39	,656	4,31	,928
kl_16.4	2,00	.	4,50	,707	3,39	1,033	3,42	1,065
kl_16.5	1,00	.	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000
kl_16.6	2,00	.	2,00	,000	3,61	,988	3,42	1,065
kl_16.7	2,00	.	2,50	,707	3,52	,846	3,38	,898
kl_16.8	2,00	.	2,00	,000	3,52	,994	3,35	1,056
kl_18.1	4,33	,577	3,50	1,732	4,24	,971	4,18	1,029
kl_18.2	4,33	,577	4,00	,816	4,21	,963	4,20	,919
kl_18.3	3,33	,577	4,00	,816	4,18	,652	4,11	,682
kl_18.4	4,67	,577	3,50	1,915	4,66	,582	4,56	,813
kl_18.5	4,00	1,732	3,50	1,915	4,32	1,042	4,22	1,166
kl_18.6	4,67	,577	3,25	1,708	4,71	,515	4,58	,783
kl_18.7	2,33	,577	4,00	,816	4,32	,662	4,16	,824
kl_18.8	4,33	,577	4,25	,500	4,71	,565	4,64	,570
kl_18.9	4,00	,000	3,25	1,500	3,95	,226	3,89	,487

8 PRIEDAS

**13, 14, 15, 16, 18 ANKETOS TEIGINIŲ VERTINIMO PASISKIRSTYMAS PAGAL
ORGANIZACIJŲ NAUJOS SRPNB PROJEKTŲ FINANSAVIMO TVARKOS VERTINIMĄ
(10 KL.)**

kl_10	Teigiamai		Neigiamai		Neturiu nuomonės		Bendras įvertis	
	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation
kl_13.1	4,00	,000	3,67	,816	4,00	.	3,79	,658
kl_13.2	3,57	1,512	3,80	,862	4,00	.	3,75	1,032
kl_13.3	4,00	1,414	4,07	,799	5,00	.	4,08	,974
kl_13.4	4,14	1,464	3,93	,799	4,00	.	4,00	,978
kl_13.5	4,29	,488	4,20	,676	5,00	.	4,25	,608
kl_14.1	3,82	1,991	3,48	2,046	3,33	2,887	3,51	2,074
kl_14.2	3,82	1,991	3,03	1,861	3,33	2,887	3,16	1,965
kl_14.3	3,45	1,968	2,90	1,877	2,00	2,000	2,89	1,910
kl_14.4	3,55	2,018	3,17	1,965	2,00	2,000	3,13	1,984
kl_14.5	3,64	1,912	3,24	1,994	2,67	2,309	3,24	1,979
kl_14.6	3,55	1,864	3,48	2,098	2,67	2,517	3,38	2,048
kl_15.1	3,36	2,203	3,62	1,678	3,00	2,646	3,56	1,816
kl_15.2	3,45	2,252	3,97	1,679	2,67	2,309	3,76	1,824
kl_15.3	3,45	2,252	3,79	1,780	2,67	2,517	3,67	1,895
kl_15.4	3,55	2,296	3,93	1,791	3,00	2,646	3,80	1,914
kl_16.1	4,00	,577	4,00	,791	4,00	.	4,04	,720
kl_16.2	3,86	1,069	4,00	1,000	4,00	.	3,96	,958
kl_16.3	4,00	1,414	4,35	,702	5,00	.	4,31	,928
kl_16.4	3,86	1,069	3,24	1,091	3,00	.	3,42	1,065
kl_16.5	1,00	,000	1,00	,000	1,00	.	1,00	,000
kl_16.6	4,00	1,155	3,18	1,015	3,00	.	3,42	1,065
kl_16.7	4,29	,756	3,06	,748	3,00	.	3,38	,898
kl_16.8	3,71	1,254	3,24	1,033	3,00	.	3,35	1,056
kl_18.1	4,00	1,342	4,24	,988	4,33	,577	4,18	1,029
kl_18.2	4,18	,982	4,14	,953	4,33	,577	4,20	,919
kl_18.3	4,36	,674	4,03	,680	3,67	,577	4,11	,682
kl_18.4	4,36	1,286	4,62	,622	4,67	,577	4,56	,813
kl_18.5	4,27	1,348	4,14	1,156	5,00	,000	4,22	1,166
kl_18.6	4,18	1,250	4,69	,541	5,00	,000	4,58	,783
kl_18.7	4,18	,603	4,17	,928	3,67	,577	4,16	,824
kl_18.8	4,55	,522	4,69	,604	4,33	,577	4,64	,570
kl_18.9	3,73	,905	3,93	,258	4,00	,000	3,89	,487